

Koledar

Cankarjeve
družbe

1938

ZVEZA ZA TUJSKI PROMET

v Sloveniji Ljubljana, Tyrševa 1 b/III

TUJSKOPROMETNA ZVEZA

za bivšo Marib. oblast Maribor, Trg Svobode

Glavni zastopstvi „PUTNIKA“ d. d. Beograd.

Nudi vse vozne karte za železniški, pomorski in zračni promet v tu- in inozemstvu po originalnih cenah, z vsemi možnimi popusti.

Kupuje in prodaja vse valute (šilinge, dolare, funte, franke itd.) po najugodnejših dnevnih cenah, izdaja kreditna pisma na turistične marke, lire in pengö, potovalne čeke in hotelske bone.

Prereja splošno priljubljene izlete z železnico in udobnimi avtokari v tu- in inozemstvo (Bosna, Južna Srbija, Jadran, Trst Benetke, Grossglockner, Dolomiti, Nemčija, Čehoslovaška, Budapest, Dunaj, Mariazell itd.) ter organizira cenena pavšalna potovanja in bivanja na Jadranu.

Daje interesantom brezplačno nasvete glede potovanj, deli prospekte, sestavlja rute in programe potovanj ter daje vsa ostala navodila za potovanja v tu- in inozemstvo.

**Poceni in udobno potujete s posredovanjem „PUTNIKA“
!! TAKO SI PRIHRANITE ČASA IN DENARJA !!**

Biletarne in informacijske poslovalnice:

„PUTNIK“, Bled, tel. 245
„PUTNIK“, Jesenice, tel. 621
„PUTNIK“, Kranj, tel. 34
„PUTNIK“, Ljubljana, Gajeva 3, tel. 14-72, 38-9
„PUTNIK“, Ljubljana, Hotel Mikl.č, tel. 31-54
„PUTNIK“, Podkorensko sedlo
„PUTNIK“, Celje, tel. 119

„PUTNIK“, Dravograd-Meža, tel. 2
„PUTNIK“, Gornja Radgona, tel. 21
„PUTNIK“, Maribor, Trg Svobode, tel. 21-22, 21-29
„PUTNIK“, Maribor, Glav. kolodvor, tel. 26-69
„PUTNIK“, Ptuj, t. l. 23
„PUTNIK“, Rogaska Slatina, tel. 1
„PUTNIK“, St. Ilj, drž. meja, tel. 6.

Gospodarska organizacija je hrbtnica delavskega gibanja!**Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko^{1.1.1} na Jesenicah^{2.2}**

vabi v svojo sredo vse zavedne delavce in nameščence, male kmete in obrtnike, sploh vse delovno ljudstvo gornje-savske doline.

Pristopi lahko vsaki! Dolež Din 300^{.-}, vpis Din 5^{.-}.

Zadruga ima: sedem prodajalen in to na Savi, Jesenicah, Borovljah, Koroški Beli, Dobravi ter v Gorjah in Mojstrani; dve zadržni gostilni: na Jesenicah (Delavski dom, nasproti tovarne) in na Javorniku (pri Konjčju, nasproti postaje); zvočni kino Radio na Savi nasproti tovarne poleg Delavskega doma, lastna Delavska domova na Savi in v Gorjah, del. park in del. sportni stadion

Svoji K svojim! V združenju je moč!

Člani Cankarjeve družbe

so prejeli za leto 1938 sledeče knjige:

1. Koledar za leto 1938
2. Tone Maček: Ženin iz Amerike
3. Mimica Konič: Sinovi predmestja
4. C. Petelin: Francija in francosko ljudstvo

Konzumno društvo za Mežiško dolino

r. z. z. o. z. v Prevaljah

Poštni predal št. 3
Telefon interurb. št. 5

Poštni ček. račun 12.048
Brzjav: Kodes Prevalje

**Osrednja pisarna in cen-
tralno skladišče v Prevaljah**

Podružnice:

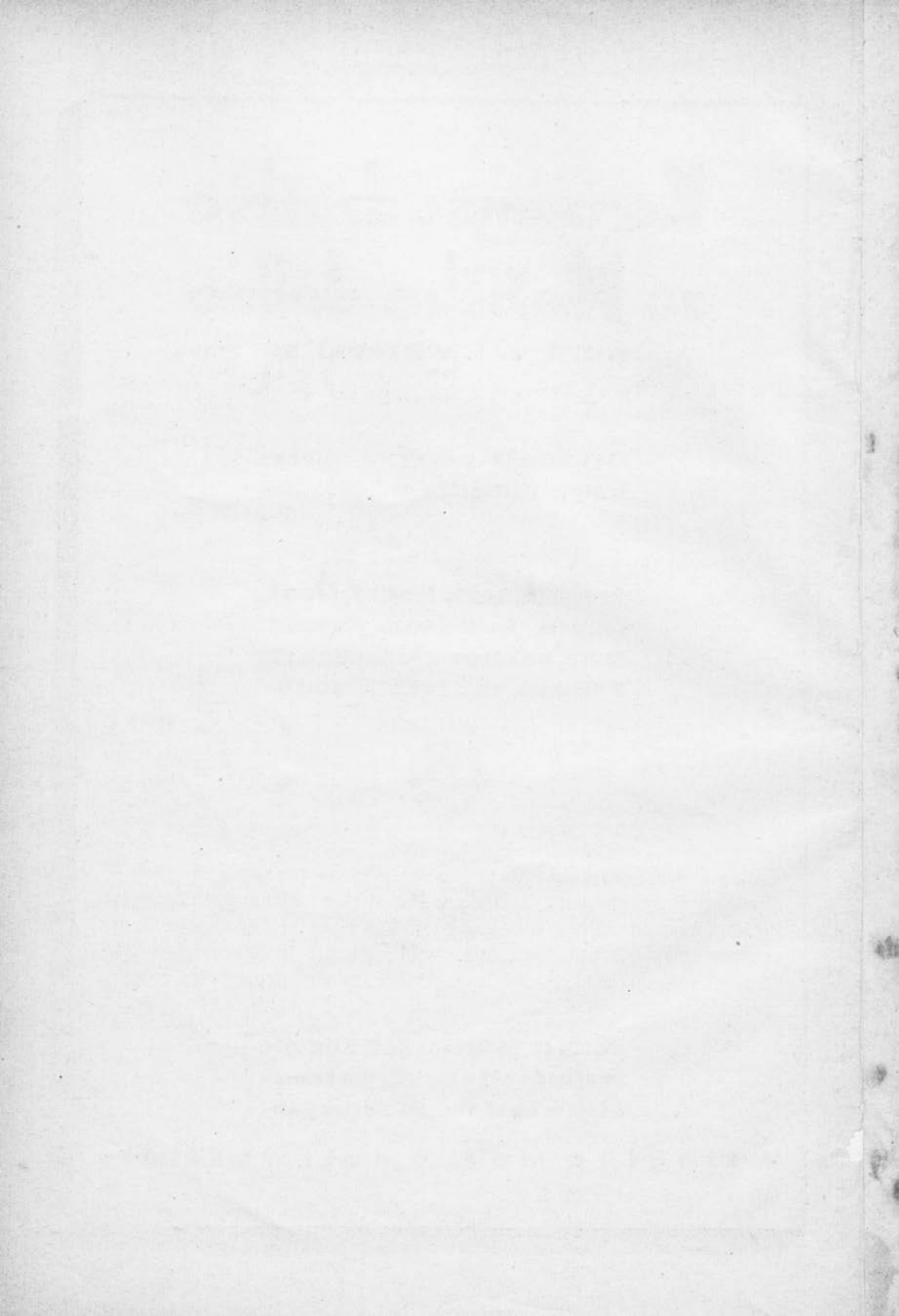
**Prevalje, Leže, Mežica, Črna I,
Črna II, Sv. Helena, Guštanj,
Muta, pekarna v Prevaljah ter
7 lastnih zadružnih domov**

Zadruga nudi svojim članom vedno sveže blago po najnižjih cenah.—
Hranilne vloge sprejema centrala v Prevaljah in njene podružnice ter
jih obrestuje po najvišji obrestni meri. Vse nove hranilne vloge se na
zahtevo vlagatelja takoj izplačajo. — Prodaja se le članom. — Član
društva postane lahko vsak. — **Delež znaša samo Din 100.—**

**Delavci in delavke! Kupujte
svoje življenske potreb-
ščine le v svojih zadrugah!**

V slogi je moč, v delu rešitev!

KOLEDAR

CANKARJEVE DRUŽBE

ZA NAVADNO LETO

1938

030024/72

IZDALA CANKARJEVA DRUŽBA V LJUBLJANI
TISKALA LJUDSKA TISKARNA V MARIBORU

II
48241

K A Z A L O

Š.: Deklaracija človeških in državljskih pravic	19
Ljubo Ravnik: Ogledalo človeških vrlin in slabosti	24
U. Sinclair: Mednarodna brigada	27
Cina Jote: Pismo iz vasi	34
Cina Jote: Odgovor iz mesta	35
Jelka Vuk: Idila na polju	38
Angela Vode: Današnje naloge delovne žene	39
Dr. Dragotin Lončar: Znanost in delavstvo	46
Jelka Vuk: Cvetice in zelenjava	48
Dr. Iv. M.: Stare domače obrti na Slovenskem	49
Viljo Ivanuša: Vrnitev	54
Kume: Iz zgodovine vzgoje in pouka	60
Arkadij Averčenko: Dojenček	72
Ina Slokanova: Ančka in njena zgodba	78
Karel Štrbenk: Na razvalini	82
Alkohol	100
Med	101

S 1 **Novo leto** ●

N 2 **Ime Jezusovo**

P 3 **Genovefa**

T 4 **Tit, Angela**

S 5 **Telesfor**

Č 6 **Trije kralji**

P 7 **Valentin**

S 8 **Severin**

N 9 **Sv. Druž.** ●

P 10 **Viljem**

T 11 **Higin**

S 12 **Alfred**

Č 13 **Veronika**

P 14 **Hilarij**

S 15 **Pavel**

N 16 **Marcel** ●

P 17 **Anton**

T 18 **Stol. s. P.**

S 19 **Marij**

Č 20 **Fabijan**

P 21 **Neža**

S 22 **Vincencij**

N 23 **Zar. Mar.** €

P 24 **Timotej**

T 25 **Spr. Pav.**

S 26 **Polikarp**

Č 27 **Jan. Zl.**

P 28 **Odorik**

S 19 **Franč. S.**

N 30 **Martina**

P 31 **Peter N.** ●

BELEŽKE

Dan je dolg 8 ur 25 minut do 9 ur 26 minut.
Dan naraste za 1 uro 1 minuto.

Cvetličarna „Split“

sprejema vsa naročila vsakovrstnih šopkov, žalnih in jubilejskih vencev, ter vsa v to stroko spadajoča dela. Društva imajo popust! Za cenj. obisk se priporoča

Ivanka Benedik Ljubljana, **Frančiškanska 8** (naspr. kopalnica Slon)

T 1 Ignacij
 S 2 Svečnica
 Č 3 Blaž, šk.
 P 4 Andrej
 S 5 Agata

N 6 Doroteja
 P 7 Romuald
 T 8 Janez M. D
 S 9 Apolonija
 Č 10 Sholastika
 P 11 Lur. M. B.
 S 12 7 sv. Ust.

N 13 Katar. R.
 P 14 Valentin ⊙
 T 15 Favstin
 S 16 Julijan
 Č 17 Fran. K.
 P 18 Simeon
 S 19 Konrad

N 20 Sadot, šk.
 P 21 Feliks
 T 22 Marjeta €
 S 23 Peter D.
 Č 24 Matija
 P 25 Valburga
 S 26 Matilda

N 27 Gabrijel
 P 28 Roman

BELEŽKE

Dan je dolg 9 ur 29 minut do 10 ur 57 minut.
 Dan naraste za 1 uro 28 minut.

Anton Legat

delikatesa, špecerija, zajtrkovalnica
 Ljubljana, Miklošičeva 24

Telefon Interurban 39-95

Poleg Delavske zbornice

T 1 Pust
 S. 2 Pepelnica
 Č 3 Kunigunda
 P 4 Kazimir
 S 5 Janez od Kr.

N 6 Perpetua
 P 7 Tomaž A.
 T 8 Janez od B.
 S 9 Frančiška
 Č 10 40 mučenikov
 P 11 Sofronij
 S 12 Gregorij V.

N 13 Teodora
 P 14 Matilda
 T 15 Klemen
 S 16 Hilarij
 Č 17 Jedert
 P 18 Ciril J.
 S 19 Jožef

N 20 Aleksij
 P 21 Benedikt
 T 22 Lea, Katarina
 S 23 Jožef Or.
 Č 24 Gabrijel
 P 25 Marija ozn.
 S 26 Emauel

N 27 Rupert
 P 28 Janez Kap.
 T 29 Ciril
 S 30 Janez, Klimak
 Č 31 Benjamin

BELEŽKE

Dan je dolg 11 ur 1 minuto do 12 ur 46 minut.
 Dan naraste za 1 uro 45 minut.

Zahtevajte le

Gagelova semena

v vašem konsumul

P 1 Hugo
S 2 Franč., Pavla

N 3 **Rihard**
P 4 Izidor
T 5 Vincencij
S 6 Krescencija
Č 7 Herman, Jož. ☽
P 8 Marija 7 žal.
S 9 Marija, Kleofa

N 10 **Ezekiel**
P 11 Leon V.
T 12 Julij I.
S 13 Ida
Č 14 Vel. četrtek ☽
P 15 Vel. petek
S 16 Vel. sobota

N 17 **Velika noč**
P 18 **Vel. pond.**
T 19 Leon IX.
S 20 Neža
Č 21 Anzelm
P 22 Soter in Gaj ☽
S 23 Vojteh

N 24 **Jurij**
P 25 Marko
T 26 Klet P.
S 27 Cita, Peregrin
Č 28 Pavel
P 29 Peter
S 30 Katar. S. ●

BELEŽKE

Dan je dolg 12 ur 49 minut do 14 ur 27 minut.
Dan naraste za 1 uro 38 minut.

Lux pasta

najboljša krema za čevlje in

Pravi domači proizvod. - Priporoča se

Olta Kordiš, Ljubljana, Kladezna šte. 9

Lux vaselin

za gozderje

N 1 Delav. praznik
 P 2 Atanazij
 T 3 N. s. Kr.
 S 4 Florijan
 Č 5 Pij V.
 P 6 Jan. Ev. ☽
 S 7 Stanislav

N 8 Gregorij
 P 9 Gregor
 T 10 Antonin
 S 11 Mamert
 Č 12 Pankracij
 P 13 Servacij
 S 14 Bonifacij ☺

N 15 Izidor
 P 16 Janez Nepomuk
 T 17 Bruno
 S 18 Venancij
 Č 19 Peter, Celestin
 P 20 Ivana d'Arc
 S 21 Feliks

N 22 Milan ☼
 P 23 Jan R.
 T 24 M. B. p. kr.
 S 25 Urban
 Č 26 Vnebohod
 P 27 Beda, Janez
 S 28 Avguštin

N 29 Maksim. ☼
 P 30 Ferdinand
 T 31 Angela

BELEŽKE

Dan je dolg 14 ur 30 minut do 15 ur 45 minut.
 Dan naraste za 1 uro 45 minut.

Dobena pri Celju

nudi vsem srčno in živčno bolnim, vsem, ki so počitka potrebni nove življenske moči. Z največjim uspehom pa zdravi osobito ženske bolezni. Kompletno pavšalno zdravljenje v pred- in po sezoni od Din 1100.— do Din 1650.—. Cene tudi v glavni sezoni nizke in solidne! Pension od Din 35.— do Din 100.—. Prospekti na zahtevo!

- S 1 Fortunat
 Č 2 Marcelin
 P 3 Pavla
 S 4 Franč. Kar.

- N 5 **Binkošti** ☺
 P 6 **Binkoštni pon.**
 T 7 Robert
 S 8 Medard
 Č 9 Primož
 P 10 Bogomil
 S 11 Barnaba

- N 12 **Sv. Trojica**
 P 13 Anton P. ☺
 T 14 Bazilij V.
 S 15 Vid
 Č 16 **Rešnje Telo**
 P 17 Adolf
 S 18 Efrem S.

- N 19 **Julijana**
 P 20 Silverij
 T 21 Alojzij ☺
 S 22 Ahacij
 Č 23 Agripina
 P 24 Srce Jezusovo
 S 25 Henrik

- N 26 **Vigilij**
 P 27 Ladislav ☺
 T 28 **Vidov dan**
 S 29 **Peter in Pavel**
 Č 30 Emilijana

BELEŽKE

Dan je dolg 15 ur 46 minut do 16 ur 2 minuti.
 Dan naraste do 21. za 19 minut in se skrči do
 konca za 3 minute.

Splašno konzumna društvo „Posavje“

v Zagorju ob Savi r. z. z. o. z. prodaja svojim članom v prodajalnah Zagorje in Loke vedno sveže in prvovrstno blago po najnižjih dnevni cenah. Član zadruga lahko postane vsak, ki plača Din 2:50 vpisnine in Din 50:— deleža. Pristopajte k zadrugi, ki bo postala tudi Vaša last in od katere imate le dobiček

P 1 Teobald
S 2 Ob. M. D.

N 3 Heliodor
P 4 Urh
T 5 Ciril in Metod
S 6 Izaija
Č 7 Vilibald
P 8 Elizabeta
S 9 Nikolaj

N 10 Amalija
P 11 Olga
T 12 Mohor
S 13 Margareta
Č 14 Bonaventura
P 15 Vladimir
S 16 Dev. Mar. K.

N 17 Aleš
P 18 Friderik
T 19 Vinc. P.
S 20 Marjeta
Č 21 Angelina
P 22 Marija Magd.
S 23 Apolinarij

N 24 Kristina
P 25 Jakob (Rado)
T 26 Ana
S 27 Rudolf
Č 28 Viktor
P 29 Marta
S 30 Abdon

N 31 Ignacij Lojola

BELEŽKE

Dan je dolg 16 ur 2 minuti do 15 ur 7 minut.
Dan se skrči za 55 minut.

Janko Ješe

Nudimo največjo izbiro damskih, sportnih, gozjerjev in drugih vrst čevljev po konkurenčnih cenah / Lastni izdelki / Čevlji po meri

Skupno čevljarstvo / Delavnica: Cesta na Loko / Podružnica: Miklošičeva 37

P 1 Vezi sv. Petra
 T 2 Alfonz
 S 3 Lidija
 Č 4 Dominik
 P 5 Ožbald
 S 6 Sikst

N 7 **Kajetan**
 P 8 Cirijak
 T 9 Roman
 S 10 Lavrencij
 Č 11 Suzana
 P 12 Klara
 S 13 Kasijan

N 14 **Evzebij**
 P 15 **Vnebovzetje**
 T 16 Rok
 S 17 Hiacint
 Č 18 Helena
 P 19 Ludovik
 S 20 Bernard

N 21 **Ivan Fr. š.**
 P 22 Timotej
 T 23 Filip Ben.
 S 24 Jernej
 Č 25 Ludovik
 P 26 Bernard
 S 27 Jožef. Kal.

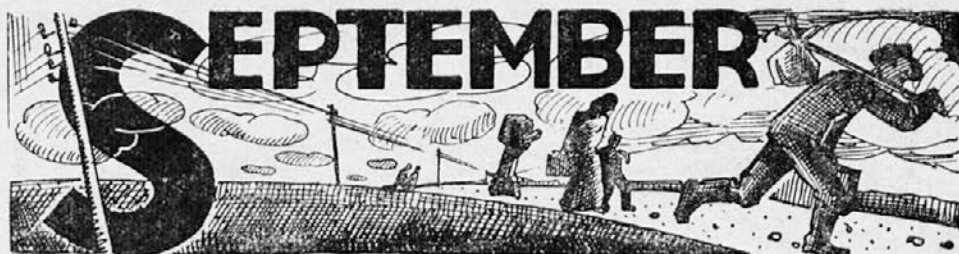
N 28 **Avguštin**
 P 29 Janez obgl.
 T 30 Roza L.
 S 31 Rajko

BELEŽKE

Dan je dolg 15 ur 4 minute do 13 ur 30 minut.
 Dan se skrči za 1 uro 34 minut.

Manufakturna trgovina na veliko

Šalamun & Lampé, Ljubljana
 Frančiškanska ulica 4

Č 1 Egidij. D
 P 2 Štefan
 S 3 Doroteja

N 4 **Rozalija**
 P 5 Lovrenc
 T 6 **R. K. P. II.**
 S 7 Regina
 Č 8 M. Šmaren
 P 9 Peter kl. ⊕
 S 10 Nikolaj T.

N 11 **Prot. in H.**
 P 12 Ime Marije
 T 13 Notburga
 S 14 P. Sv. K.
 Č 15 Marija 7 žalosti
 P 16 Ljudmila
 S 17 Rane sv. Fr. €

N 18 **Jožef Kub.**
 P 19 Januarij
 T 20 Evstahij
 S 21 Matej, ap.
 Č 22 Tomaž
 P 23 Tekla, d. ●
 S 24 Rupert

N 25 **Kamil**
 P 26 Ciprijan
 T 27 Koz, in D.
 S 28 Venčeslav
 Č 29 Mihael
 P 30 Jeronim

BELEŽKE

Dan je dolg 13 ur 26 minut do 11 ur 46 minut.
 Dan se skrči za 1 uro 40 minut.

Konzumna zadruga za Ljubljano in okolico

r. z. z o. z., Ljubljana, Sv. Jerneja cesta 39a

Prilporoča svojim članom vedno sveže specialijsko in galanterijsko blago. Cene konkurenčne. Član postane lahko vsak. Pristopnina Din 5^{.-}. Delež Din 25^{.-}

S 1 Remigij, šk. 3

N 2 Angeli var.

P 3 Terezija

T 4 Frančišek S.

S 5 Placid, m.

Č 6 Brunon

P 7 Justina

S 8 Brigita

N 9 Dionízij 2

P 10 Frančišek

T 11 Aleksander

S 12 Maksimilijan

Č 13 Edvard

P 14 Kalist, p.

S 15 Terezija

N 16 Gal 1

P 17 Hedvika

T 18 Luka, ev.

S 19 Peter A.

Č 20 Felicijan

P 21 Uršula

S 22 Kordula

N 23 Klotilda 2

P 24 Rafael

T 25 Krizant

S 26 Demetrij

Č 27 Frumencij

P 28 Simon

S 29 Narcis

N 30 Alfonz

P 31 Volbenk 3

BELEŽKE

Dan je dolg 11 ur 43 minut do 10 ur 1 minuto.
Dan se skrči za 1 uro 42 minut.

Premog, drva, oglje

dobite po konkurenčnih cenah pri tvrdki

Bartol Anton

Ljubljana, Tyrševa cesta 46 / Telefon 35-40

T 1 Vsi sveti
S 2 Verne duše
Č 3 Hubert
P 4 Karel B.
S 5 Emerik

N 6 Lenart
P 7 Engelbert Ⓞ
T 8 Bogdan
S 9 Teodor
Č 10 Andrej
P 11 Martin š.
S 12 Kunibert

N 13 Stanislav
P 14 Jozofat €
T 15 Leopold
S 16 Otmar
Č 17 Gregor
P 18 Roman
S 19 Elizabeta

N 20 Srečko
P 21 Darov. D. M.
T 22 Cecilija Ⓞ
S 23 Klement
Č 24 Janez K.
P 25 Katarina
S 26 Konrad

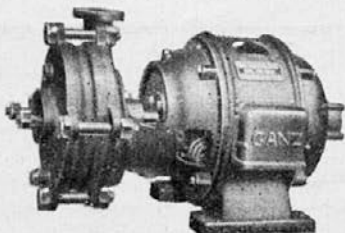
N 27 Virgil
P 28 Sosten
T 29 Saturnin
S 30 Andrej Ⓞ

BELEŽKE

Dan je dolg 9 ur 58 minut do 8 ur 42 minut.
Dan se skrči za 1 uro 16 minut.

Slavko Kolar

elektrozaloga

Ljubljana

Tyrševa 22

Č 1 Zedinjenje
P 2 Bibijana
S 3 Frančišek

N 4 **Barbara**
P 5 Saba
T 6 Miklavž
S 7 Ambrož ☉
Č 8 **Br. Sp. M.**
P 9 Levkadija
S 10 Judita

N 11 **Damaz**
P 12 Maksencij
T 13 Lucija
S 14 Spiridion ☽
Č 15 Kristina
P 16 Adela
S 17 Lazar

N 18 **Gracijan**
P 19 Nemezij
T 20 Evgenij
S 21 Tomaž ●
Č 22 Zenon
P 23 Viktorija
S 24 Adam in Eva

N 25 **Božič**
P 26 **Štefan**
T 27 Janez
S 28 Ned. otr.
Č 29 Tomaž ☽
P 30 David k.
S 31 Silvester

BELEŽKE

Dan je dolg 8 ur 40 minut do 8 ur 24 minut.
Dan se skrči do 21. za 20 minut in naraste do
konca za 4 minute.

J. Dragonec

Ljubljana, Tyrševa cesta 48

Kolonijalno blago in južno sadje na debelo

**Veliko
umazanega perila?
Nobenega strahu več!**

Kajti malo ali veliko: sa-
modelujoče pralno sredstvo
Radion ga opere čisto in be-
lo v najkrajšem času. Torej:

Ne muči se!
Vzemi
**SCHICHTOV
RADION**

R.J. 7-34

OBLEKO

za sebe in družino in vse vrste manufakture kupite vedno najceneje v znani solidni trgovini

NOVAK

Ljubljana, Kongresni trg št. 15 (pri nunski cerkvi)

Telefon
22-82

L. Mikuš

Ljubljana, Mestni trg 15

Telegram: Mikuš Ljubljana / Ustanovljeno leta 1839

Previden gospodar ne računa s srečo temveč z nesrečo in se proti njej dobro zavaruje!

Za vse vrste zavarovanja se Vam priporoča

SLAVIJA

Jugoslovanska zavarovalna banka

v Ljubljani, Gosposka ulica št. 12 / Telefon št. 2176 in 2276

Podružnice v Beogradu, Zagrebu, Sarajevu, Novem Sadu in Osijeku. Ekspoziture v Mariboru, Celju in Splitu. Zastopstva v vseh večjih krajih vsem na razpolago za brezplačna pojasnila

Za svoj dober denar zahteva gospodinja tudi dobro blago!

Od peka želite pecivo, ki je visoko, lepo, svetlo in okusno, rahlo ter dobro prebavljivo. Dolžnost pa je, da dobavlja peku primerno moko. Pšenična moka znamke „Biser Banata“ in „Česterek“ je kvalitetno vedno na višku. Je v vsakem pogledu izdatna in vedno enako dobra. Dobaviti jo zamore vsak čas in po najnižjih cenah.

Veletrgovina moke, žita in poljskih pridelkov

A. VOLK, Ljubljana, Resljeva cesta 24

Deklaracija človeških in državljanskih pravic

26. avgusta 1791. je sklenila francoska narodna skupščina »deklaracijo človeških in državljanskih pravic«:

»Zastopniki francoskega ljudstva, konstituirani kot narodna skupščina, so v spoznanju, da je nepoznanje, pozabljenje ali preziranje človeških pravic edini vzrok javnih neprilik in korupcije vlad, sklenili, da s slovesno deklaracijo razlože naravne, nedostopne in svete človeške pravice, da bo ta objava vedno pred očmi vseh članov družbe; da jih bo ne-prestano spominjala na njihove pravice in dolžnosti; da se bodo bolj spoštovali sklopi zakonodavne in izvrševalne oblasti, ki se bodo mogli odslej vsak trenutek primerjati z namenom vse državne ureditve; da se bodo na priprostitih in neovrgljivih načelih temelječi ugovori državljanov proti tem sklepom vedno presojali s stališča utrditve ustave in blaginje vseh. Radi tega prizna in označi narodna skupščina v pričujočnosti in pod varstvom najvišjega bitja te le človeške in državljanske pravice.

I.

Ljudje so rojeni in ostanejo svobodni in enakopravni. Socialne razlike morejo biti osnovane samo v splošni blaginji.

II.

Namen vsake politične družbe je ohranitev naravnih človekovih pravic. Te pravice so: svoboda, lastnina, varnost in odpor proti zatiranju.

III.

Narod ima načeloma in v bistvu vso oblast. Nobena korporacija in noben posameznik ne more izvrševati oblasti, ki ne sloni izrecno v narodu.

IV.

Svoboda je pravica, delati vse, kar drugemu ne škoduje. Edina meja v naravni pravici do svobode je pravica drugega, da uživa isto. Te meje more dobočati samo zakon.

V.

Zakon sme prepovedati samo tista dejanja, ki so škodljiva družbi. Kar ni zakonito prepovedano, se ne sme preprečevati, in nihče se ne sme siliti, da bi delal nekaj, česar zakon ne zapoveduje.

VI.

Zakon je izraz splošne volje. Vsi državljani imajo pravico, da osebno ali po svojih zastopnikih sodelujejo pri ustvarjanju zakona. Zakon mora biti za vse enak, pri zaščiti in kazni. Ker so vsi državljani pred zakonom enaki, jim morajo biti na enak način

dostopne vse časti, vsa mesta in javni uradi po njihovih sposobnostih in samo s to razliko, ki je podana v njihovih krepostih in talentih.

VII.

Nihče ne sme biti obtožen, aretiran ali zaprt kakor samo v slučajih, ki jih določa zakon, in na način, kakor ga predpisuje zakon. Kdor izdaja nezakonite ukaze, jih izvaja ali da izvajati, se mora kaznovati; toda vsak državljan, ki je pozvan ali prijet po zakonu, se mora pokoriti, z odporom postane kriv.

VIII.

Zakon sme določati le take kazni, ki so očitno potrebne. Nihče ne more biti kaznovan drugače kakor po zakonu, ki je bil pred storjenim kaznjivim dejanjem izdan, objavljen in uveljavljen.

IX.

Ker je treba vsakega pred dokazom krivde šteti za nedolžnega, se mora z zakonom najstrožje zatreti vsaka nepotrebna strogost proti tistemu, ki ga je treba neobhodno zapreti.

X.

Nikogar se ne sme vznemirjati radi njegovega mišljenja tudi ne radi verskega čutenja, dokler njegova manifestacija ne moti v zakonu utemeljenega reda.

XI.

Svobodno izmenjavanje misli in mnenj je ena najdragocenejših človeških pravic. Vsak državljan lahko svobodno govori, piše, tiska, samo da je odgovoren za zlorabo te svobode v primerih, ki jih določa zakon.

XII.

Za poročstvo človeških in državljanskih pravic je potrebna taka javna oblast, ki je postavljena za blaginjo vseh, pa ne v korist tistih, v čijih rokah se nahaja.

XIII.

Za vzdrževanje javne oblasti in za stroške uprave je potreben skup-

ni prispevek. Ta se mora razdeliti na vse državljanke po njihovi sposobnosti.

XIV.

Vsi državljanji imajo pravico, da osebno ali po zastopniku odločajo o potrebi javnih prispevkov, da pazijo na njihovo porabo, da določajo delež vsakega, razdelitev, pobiranje in trajanje prispevkov.

XV.

Družba ima pravico, da zahteva od vsakega javnega uradnika račun o njegovem poslovanju.

XVI.

Vsaka družba ima ustavo samo tedaj, ako je zajamčeno varstvo pravic in določena delitev oblasti.

XVII.

Ker je lastnina pravno nedotakljiva in sveta, se ne more nikomur odvzeti, razven če to javna potreba, po zakonu ugotovljena, očitno zahteva, in v tem primeru se odvzame pod pogojem pravične odškodnine.

Te človeške in državljanske pravice so slovesno proglasili v Parizu 1791. leta. Skoraj 150 let je minilo od tedaj. Lahko si predstavljamo, kako je takrat mogočno učinkovala ta slovesna deklaracija, če pomislimo, da bi taka objava svetih in naravnih človekovih pravic pomenila pravo revolucijo v marsikateri evropski državi še v letu 1938!

Socialistični proletariat more motiti v tej deklaraciji samo »sveta lastnina«, toda za leto 1791., za tedanje razmere in pariške meščane, ki so vodili veliko revolucijo, je bila »sveta lastnina« naravna in — revolucionarna stvar, ker so se hoteli s tem načelom zavarovati pred vsemi zlorabami fevdalne gospode, ki je do revolucije poljubno razpolagala z lastnino — drugih.

Splošna načela, utrjena v tej deklaraciji, so pa še vedno ideal vsakega, ki se zaveda tega, kaj je člo-

vek. Vzvišenost francoske revolucije in njenih idej občutimo še tem bolj danes, ko marsikje pomeni junaštvo in mučeništvo, ako se dvigne glas, da je vse in tudi država radi človeka, da je treba spoštovati in ščititi človeka, ne ga pa spreminjati v slepo orodje oblastizeljnih Cezarjev.

Do 1791. leta ni pomenil človek nič, vse je bila samo neka višja avtoriteta, pred katero mora človek trepetati in jo oboževati. Če še danes premnogi ne priznavajo človeka in državljana, kako smelost, kako dejanje je pomenilo pred poldrugim stoletjem, proglašiti svobodo za vse, enakopravnost za vse, bratstvo in pravičnost! Saj je to pomenilo bojno napoved ne samo absolutizmu in plemenitaški gospodi v Franciji, ta »nezaslišana in več kakor predrzna« deklaracija človeških pravic je pomenila izzivanje vse »svete«, absolutistične, fevdalne, reakcionarne in konservativne Evrope od Anglije do Rusije. Ta deklaracija je pomenila prelom v zgodovini človeštva, ta objava pomeni takorekoč začetek zgodovine svobodnega človeka in državljana.

Prej so bile za človeka samo Mojzesove postave, dane sredi groma in trepeta. S 1791. letom so pa postale slovesno proglašene človeške in državljanske pravice svete in mogočne postave za vso in vsako oblast v državah, kjer se je uveljavila demokracija, v Franciji, v Angliji, v vseh skandinavskih državah itd., in ideal za vse državljane v deželah, kjer je človek še vedno samo podanik.

Te »naravne, neodstopne in svete človeške pravice« pojmujejo tem globlje, čim bolj natančno jih bremo in primerjamo z duhom, ki ga je zanesel v nekatere evropske dežele fašizem. Predstavniki francoskega ljudstva so pred poldrugim stoletjem utemeljili človeške pravice s tem, da so ugotovili, da je edini vzrok javnih neprilik in korupcij vlad v tem, da

so se pozabile in prezirale človeške in državljanske pravice ali da ljudje sami niso vedeli za nje. Danes pa premnogi ljudi — tudi proletarcev — naseda fašistični demagogiji, da je vsega slabega kriva demokracija in da je potreben vsakemu narodu železni Führer = voditelj. In ljudje, ki ne marajo ali ne znajo misliti, pokažejo s prstom na Staviskega, češ: pogledjte korupcijo v Franciji, pa red v Nemčiji! A stvar je ravno v tem, da korupcije v Franciji pridejo na dan, ker vlada tam demokracija, ljudska kontrola, da se pa poljubno brez znanja ljudi porablja in zlorablja denar prav tam, kjer vlada diktatura.

V Franciji je postal človek, državljan merilo vsega, fašizem pa vklepa vse ljudi v svoj nasilni aparat. V fašističnem sistemu ne sme biti človeka, ne sme biti državljana, niti misli ne sme biti. V vsej državi mora veljati samo ena politična koncepcija: »voditeljeva«. Samo ena volja sme vladati: »voditeljeva«. Samo en interes: »voditeljev«. Samo eno življenje je vredno: »voditeljevo«. Samo ena stranka sme biti: »voditeljeva« — in tudi ta stranka sme samo ponavljati tisto, kar ji ukaže »voditelj«. Vsi umetniki, pesniki, pisatelji smejo ustvarjati samo eno: v podobi, v kipu, v pesmi, v knjigi proslavljati, poveličevati »voditelja«, njegovo delo, njegovo misel, njegovo vojsko. In koliko omejenim ljudem pri nas imponira ta železna volja »voditelja«, ta uniformiranost vsega življenja!

Premnogo ljudi ne ve več, kaj je človeštvo, kaj pomeni človečanstvo, in samo obožuje nasilje, čeprav to nasilje utesnjuje in ogroža njihovo lastno življenje. Tisti pa, ki so še ljudje in hočejo biti državljani, globoko razumejo besede, ki jih je zapisal Voltaire 1764. leta:

»Zažgite vse svoje knjige, moralni filozofi! Dokler je samovoljnost peščice ljudi v stanju, da se radi njih tisoči naših bratov pokorno ko-

ljejo med seboj, tako dolgo bo temu »junaštvu« izročeni del človeškega rodu nekaj najbolj ogabnega v naravi. Človečanstvo, ljubezen do bližnjega, skromnost, zmernost, premišljenost, pobožnost — kaj mi pomagajo vse te kreposti, če pa moramo žrtvovati svoje življenje za neke interese nekega moža, ki ga ne poznamo?»

Svetovna vojna je povzročila veliko demoralizacijo — tudi med mladino in prinesla je marsikaj nezdravega tudi v delavsko gibanje. Ni še dolgo tega, ko je ena struja v delavskem gibanju smešila socialistično parolo in zahtevo po demokraciji, češ da je to meščanska zadeva. Šele zmaga rjavih srajc v Nemčiji je odprla oči tistim, ki jim je bila demokracija samo v posmeh. Ali je bilo treba tega skoka nazaj v temo?

Če si hočemo prihraniti nadaljnje udarce, če nam je res za človeka in napredek, pa ne zadošča samo spremenjena taktika, temveč mora vse delavsko socialistično gibanje voditi ta zavest in prepričanje, da so nam določene človeške moralne vrednote še bolj potrebne kakor drugim. Dokler ni med samimi socialisti, ali če hočete, med marksisti pravega zmisla za človečanstvo in resničnega čuvstva bratstva, ne moremo postati nosilci novega reda, ki mora sloneti na načelu bratstva in medsebojne pomoči. Socialna miselnost in hotenje ne nastane, kakor premnogi mislijo. Šele iz socializacije materialnih dobrin. Da so lahko ljudje danes, karkoli hočejo biti, in da bodo ob spremenjenih razmerah takoj začeli socialno misliti in delati — to je utopija vseh utopij. Socialnega mišljenja in hotenja ne ustvarjajo nikaki dekreti, še manj smrtne obsodbe in streljanja. To je stvar vzgoje, dolgotrajne in sistematične.

Socializem hoče dvigniti človeka. Socializem je radi človeka. Zato je za nas najvišja vrednota človečan-

stvo, svoboda, enakopravnost, bratstvo. Tehnika je ustvarila čudeže s tem, ko je podredila in izkoristila naravne sile v prid človeka. Premagana je barbarska sužnost naravi. Ni se pa spremenilo razmerje človeka do človeka. Ta najtežja in najvzvišenejša naloga čaka svobodni, demokratski socializem. Š.

O B I Š Č I T E
MANUFAKTURNO TRGOVINO

A. ŽLENDER

LJUBLJANA, MESTNI TRG šte. 22

NAJVEČJA ZALOGA:

moškega sukna in kamgarna, damskega volnene-ga blaga za plašče in obleke, belega blaga za posteljno in telesno perilo, cvilha za modroce, zastorov, pregrinjal za postelje in tla, perje puh ter različno drugo manuf. blago

Tvrška slovi radi svoje solidnosti!

BOLJŠE PREDVIDETI, NEGO ZAMUDITI! Največja previdnost je potrebna pri zdravljenju vseh, tudi najmanjših ranah in turih, ker nečistost in zanemarjenost lahko povzročata težka in neozdravljiva obojenja. — Izredni uspehi so se dosegli pri vseh svežih kakor tudi zastarelih ranah s THIERRY-jevimi Centifolijskim mazilom za rane, katero hladi, omili bolečine ter rane dobro prečisti. — To mazilo ne bi smelo v nobeni hiši manjkati, saj se nikoli ne pokvari, nasprotno, čim starejša je, tem boljše je v svojem delovanju. Bolj podroben opis vidite v oglasu v našem koledarju. 4 lončki stanejo s pakiranjem in poštnino vred 48 din. — Naročajte isto naravnost od: Lekarne pri »Angelu Varuhu«, ADOLF-a pl. THIERRY-ja naslednik, PREGRADA št. 182 (via Zagreb), Savska banovina,

3 velike prednosti

Zlatorog terpentinovega mila

1. Ima visoko čistilno moč
2. Ne škoduje tudi najtinejšemu perilu
3. Je izdatnejše, radi tega cenejše

Ljubo Ravnikar:
Ogledalo človeških vrlin in slabosti

(Odlomek iz zbirke „Ogledalo“)

Pohujšanje

Zvezde

Nesreča

Gostilniški pretep

Žlahta

Opravljanje

Kvartači

NEKAJ O NASTANKU ZGAGE IN RAZLIČNIH BOLEZNI ŽELODCA. Navadno se na zgago, kakor na nevidno stvar, ne polaga nobena pazljivost, pa se radi tega tudi ne zdravi; toda s tem se večkrat napravi podloga za tvore v želodcu. Danes vemo, da se želodec radi indispozicije krčevito stisne in napolni z želodčno kislino, katera ne more iziti. Istočasno manjka alkalična slina, katere naloga je, da to kislino uniči. Ako se proti temu nič ne ukrene, tedaj draži kislina stene želodca in na takem mestu lahko nastanejo tvorci, kateri preidejo sčasoma v raka. Interesantno je, da nekatera domača zdravila, ki se sestojijo od v alkoholu rastopljenih smole in zeliščnih

snovi, dobro delujejo. Tako se je na pr. opazilo, da Thierry-Balzam, ako se pravočasno vzame, poveča izločanje sline ter s tem oslabi delovanje kisline, istočasno pa napravi s tekočo vsebino v želodcu emulzijo, katera prevleče stene želodca s tanko snovjo, ki je odporna proti škodljivi kislini. — Pravi Thierry-Balzam s zakonom zavarovano znamko »zelena nuna« doseže v mnogih slučajih najboljše uspehe. 1 karton s 6 steklenicami Balzama stane skupaj s pakovanjem in poštnino 66 dinarjev. Naročajte istega naravnost od: Lekarne pri »Angelu Varuhu« Adolf-a pl. Thierry-ja naslednik, PREGRADA št. 182 (via Zagreb), Savska banovina, Jugoslavija.

Keksi, vafeljni, biskviti

najboljši pri

**B. PAUER, dr. z o. z.,
LJUBLJANA IN ŠIŠKA**
tovarna keksov in vafeljnov

Telefon 30-83

Razgovor žene z možem:

Žena: Kdaj prideš zvečer domov?

Mož: Ne kmalu, imam sejo. Kaj bo za večerjo?

Žena: Makaroni „OKI“ s salato!

Mož: Dobro ženka, ne bom šel k seji, bom ob pravem času pri večerji!

GOSPODINJE! Tudi z našimi makaoni „OKI“ navežete može na dom zato kuhajte in kupujte le naše domače jajčne testenine znamke

»OKI« - LJUBLJANA
CELOVŠKA CESTA 232 - TELEFON 30-83

F. HREHORIČ

LJUBLJANA, TYRŠEVA CESTA 28

TELEFON INTERURBAN 24-04

MANUFAKTURA NA DEBELO IN DROBNO

Kaj vse dobite pri nas?

Pletenine
trikotažo
damsko perilo
moško perilo
nogavice
rokavice
ovratnike
samoveznice

Porcelan
steklo
kuhinjsko posodo
aktovke
damske torbice
nahrbtnike
turistovske potrebščine
toaletne potrebščine

Damske plašče
damsko konfekcijo
predpasnike
kuhinjske potrebščine
otroške igračke
norimberško blago
čevlje vseh vrst
vse po najnižjih cenah

ANT. KRISPER, Ljubljana, Mestni trg 26, Stritarjeva 1-3

U. Sinclair:

Mednarodna brigada

Pričujoči sestavek je odlomek iz Sinclairovega romana iz španske državljanske vojne z naslovom »No pasarán«. Pisatelj nam v njem opisuje tri ameriške prostovoljce, ki so odšli v Španijo, da se bore tam zoper fašizem in za svobodo ter demokracijo. V naslednjem podajamo zadnje odstavke iz tega romana.

1.

Naslednje jutro so naložili nekaj ameriških prostovoljcev v Valenciji v avtobus; obenem z njimi se je vozilo nekaj zaskrbljenih starih kmečkih žensk in zgaranih delavcev, ki so bili z Amerikanci zelo vljudni, ki

pa kar niso mogli razumeti, da žive na svetu ljudje, ki ne razumejo najenostavnejših španskih besed. Cesta je bila pred vsako vasjo zaprta z barikadami; tam so stražili vojaki, večinoma mladi kmetje v črnih suk-njičnih in črnih baskovskih čepcah. Z resnim obrazom so pregledovali listine potnikov, čeprav se je često že na prvi hip videlo, da niso znali brati. Avtobusni šofer je rekel: »Companeros Americanos«,¹⁾ nakar so se jim nasmehnil in jim večkrat segli v roke.

¹⁾ Ameriški sodrugi.

Ekspedicija je bila namenjena v mesto Albacete, ki leži približno sto petdeset kilometrov v notranjosti dežele. Č se v tej besedi izgovarja šepetajoče, in Bainbridge, ki je veljal med člani ekspedicije za učenjaka, je pravil o nekem španskem kralju, ki je šepetal, radi česar so morali tudi vsi dvorjani šepetati — in danes po treh do štirih stoletjih šepetajo vsi Španci, kadar skušajo izgovoriti črko c. »To ti je konservativizem!« so pripomnili nekateri radikalni člani ekspedicije.

Albacete se je izkazala za precej moderno mesto — če jo seveda merimo s španskim merilom; staro je namreč to mesto samo okrog sto let. V njem izdelujejo vžigalice in tudi bodala. Okoliški kmetje sejejo žafran, na golih gorah okrog mesta pa pasejo pastirji svoje črede. V tem mestu je bila zbrana ena izmed najnenavadnejših armad, ki jih pozna dolga zgodovina človeškega klanja; ta armada je bila nastanjena deloma v mestu samem, deloma pa je prebivala pod šotori ali v barakah, ki so jih na hitro roko zbili; bila je to armada idealistov in sanjačev, ki so se rekrutirali iz vseh narodov tega sveta, kamor je le prodrla vest moderne znanosti. Teh vojakov ni nihče sem poslal, prišli so sami in mnogi so se morali skrivati pred policijo, da so mogli sem.

Ko so brali v kakem časniku, da se je treba zoper fašizem boriti z orožjem, so zapustili svoj dom in družine in delo, da so nato odpotovali z letalom ali z ladjo ali železnico ali pa tudi peš v Španijo. Iz vseh krajev so prihajali v to taborišče, stiskali pesti in klicali: »Proč s fašizmom!«

V taborišču je bilo zbranih okrog dva tisoč mož. Približno polovica je bila Francozov, ki so spadali med najboljše, ker so služili pri vojakihi, nato je bilo več sto Nemcev, med njimi mnogo Judov — mnogi izmed slednjih so doživeli v koncentracij-

skih taboriščih razna mučenja —, nato je bilo več sto Italijanov, — trije Italijani so prispeli prav ta dan: pobegnili so z Liparskih otokov. Pozdravili so jih z divjo razigranostjo, tovariši so jih zgrabili in jih metali v zrak. Nadalje je bilo tu nad sto bolgarskih drvarjev, ki se jim je na čudovit način posrečilo, da so prebredli vso Evropo. Nadalje so bili še Kubanci, nekaj ljudi iz Portorika, Mehikanci — zastopane so bile vse ameriške latinske narodnosti. Našel si Portugalce, Belgijce, Švicarje, Nizozemce, Čehe, Poljake — skratka: zbrana je bila tu vsa Evropa. Bilo je tudi okrog sto Angležev in prebivalcev iz britskih kolonij in nekaj tučatov Amerikancev, ki so bili novih tovarišev zelo veseli, kajti sedaj so mogli ustanoviti lasten oddelek.

Noben oddelek, nobena kolona, noben bataillon pa se ni zadovoljil s številko, vsak je moral imeti ime in si ga je tudi sam izbral. Tako so si ustanovili Nemci Thälmanovo kolono, Italijani imajo Garibaldijev bataillon, Francozi pa bataillon Marty. Amerikanci so sklenili krstiti svoj oddelek po Saccu in Vanzettiju.

Uradni jezik v mednarodni brigadi je francoski, ne španski. Slišale so se tu prav čudovite zgodbe o njenih članih, ki so si v svetovni vojni med seboj bojevali, ki pa so si bili sedaj bratje v svetovni revoluciji. V zgodovini vojn prav gotovo ni bilo nikoli brigade, ki bi štela v svojih vrstah toliko zastopnikov književnosti. Francoski romanopisec André Malraux služi kot komandant pri letalcih, nemški pisatelj Ludvik Renn je komandant pri artileriji. Umberto Galleani, socialistični urednik iz New Yorka, je stotnik pri Italijanih. Poveljnik angleške kolone je bil romanopisec Ralph Jax, vesel mlad fant, ki pa ga je kmalu usmrtila krogla, ki ga je zadela v srce. Specialist v protiplinski obrambi je bil Ralph Bates, pisatelj knjige »The Olive Field«, močan in zdrav mož, samouk, dela-

vec, ki je živel samo za delavsko stvar. Ker se je udeležil svetovne vojne, je bil sedaj zelo koristen.

2.

Amerikanci, ki so na novo prišli, so bili lepo sprejeti, nakar so jim odredili v neki baraki kot, kamor so spravili prtljago. Dobili so nekaj slame za ležišče. Sčasoma se bodo seznanili s špansko bolho, ki se jih bo držala kot klop in jih ne bo zapustila do smrti. Pogrešati bodo morali skoraj vse, kajti ta vojna je iznenada izbruhnila in člani vlade ter komisarji so bili prav takšni idealisti in novinci kakor rekruti.

V kantini ni bilo nobenega prostora več, Amerikanci se bodo morali torej prehranjevati v mestu. Ali pa so tudi imeli denar? Miličniki so dobivali na dan po deset pezet, mednarodna brigada pa se je v korist vojne zadovoljila s tremi pezetami, kar je približno 42 ameriških centov — in še ta denar je dobivala v velikih presledkih.

Rekruti so morali takoj na vaje in se vaditi v orožju. Situacija je bila obupna. Franco je prodril vsak dan nekaj kilometrov in je stal pravkar streljaj daleč od madridskih predmestij. Brigada bi utegnila dobiti vsak hip povelje za odhod, in česar se njeni člani niso takoj naučili, bi se morda ne mogli nikoli več naučiti. Stisnili so jim v roke puške in neki angleški narednik, ki je bil poklicni vojak, a vkljub temu socialist, je korakal z njimi na neko kamenito njivo in jim v slikovitem londonskem narečju razlagal bojno tehniko. Hogg, čigar ime se je izgovarjalo Houg, je služil v indijskih severozahodnih provincah in je vedel, kaj se pravi ležati za skalami — v žaru sonca in mrazu tihih noči — ter se streljati z črnookimi domačini. Treba je najti kritje in počakati s streljanjem — strokovnjaki pravijo takemu streljanju »kontrolirani ogenj« — obenem pa skrbno meriti. Žal, za vaje v streljanju ni bilo municije.

Tako so se učili samo teorijo streljanja in merjenje, niso pa smeli niti izstrelka izstreliti, preden niso odšli v boj.

Ti zeleni mladeniči so se morali sploh najprej naučiti, kako se teče v bojni črti preko polja, ne da se pri tem izgubi medsebojna zveza, naučiti so se morali držati presledek štirih do petih metrov, se na povelje vreči na tla, znova vstati, kreniti na desno ali na levo in vkljub temu ostati oddelek tridesetih mož, ki je sestavni del kolone s stodvajsetimi možmi. Kar se tiče prijemov pri puški, so se tega zelo pomanjkljivo učili, kajti taki prijemi so bolj za paradu. Kar so v tem kritičnem trenutku potrebovali, je bilo znanje bojne taktike. Vprav pomanjkanje znanja v tej taktiki je bilo krivo, da je Franco zmagovito prodril nekaj sto kilometrov, da so njegove čete manevrirale in vzdrževale medsebojno zvezo, medtem ko so idealisti in diletanti zašli v zmedo, nakar so bili odrezani in ujeti, če so bili prehrabri, da bi zbežali.

Četa — naprej marš! Bojna črta na desno — marš! Po vodih na desno — marš! Naskok! Stoj! Poklekni! Lezi! Nabij! Gotovo! Meri! Ogenj! — in zmeraj iznova isto... Rudiju vse to ni bilo docela neznano, kajti bil je nogometaš. Prav tako vodi vaditelj četo nogometašev na vežbališče, jih goni po njem, jih zmerja, pusti jih, da se pošteno pote — a pri vsem tem napravi iz njih enoto, vlije jim zavest skupnosti in jih vzgoji, da so za svoje barve pripravljene tudi umreti.

Sedaj so bili naši Amerikanci veseli, da so na vožnji v Španijo na ladji nekoliko telovadili in prekoralikali dnevno po dvajset kilometrov. Vkljub temu pa so bili, kadar so se vrnili v barake, tako izčrpani, da so se komaj mogli zveliči še v mesto k večerji. Ubogi Izzy je izjavil, da je izgubil vsak tek, toda Rudi mu je prinesel z govedino obložen kruh,

prgišče česna in čudovit grozd, ki je zrasel v dolini Ria Balazota.

3.

Zvečer so prišle druge instrukcije na vrsto: Kako se razstavi puška, kako se naolji in osnaži, kako se razstavi strojnica, — žal so bili pri tej z vseh vetrov zbrani armadi razni modeli v uporabi. Nato so se naučili še raznih malenkosti iz vojaškega življenja: Kako se ravna z obvezo, če je slučajno pri roki; kako se morajo negovati noge, če seveda utegneš sezuti si čevlje; kako se brani mesto, če si ga seveda sovražnik ni osvojil, še preden si prispel tja. Nadalje: kako se mora izkopati strelski jarek, kako se je treba ravnati pri napadu z zraka — polagoma so vsi spoznali, da se pripravljajo na resnično vojno.

Preden so zaspali, so se pogovarjali z ostalimi fanti Amerikanci, čijih oddelek so izpopolnili. Tudi to je bil nekak pouk. Mladi časnikarski reporter, ki je bil narednik, se je bil preje pridružil nekemu izmed »železnih bataillonov«, ki so odšli v pogorje Guadarramo severozapadno od Madrida, da bi odbili prvi fašistovski napad na glavno mesto. Člani te skupine so prisegli na demokratično svobodo in se zavezali, da se ne bodo pod nobenim pogojem umaknili. Štiri sto mož je tedaj odšlo na fronto, vrnilo pa se jih je samo osemdeset in še večina izmed njih ranjenih. Medtem ko so se peljali na tovornem avtu s hitrostjo šestdesetih kilometrov na uro na bojno polje, so se kar med potjo pravič učili, kako se uporabljajo ročne granate.

Tam zgoraj v divjih gorah so doživeli prav čudovite prigode! Narednik Frost je ležal skrit za skalami skupno z angleškim časnikarjem Frankom Pitcairnom in je poskušal, kako so se okrog njega razbijale krogle iz strojníc ob skalah. To je trajalo dva dni, tedaj pa je zahteval neki norčav španski narednik, sko-

raj dva metra visok fant, petnajst prostovoljcev, da bi z njimi zavzel sovražne okope. Amerikanec in Anglež sta se javila in četica je začela skakati od skale do skale proti sovražniku. Kakor se je izkazalo, se je sovražnik še bolj bal kakor napadalcí, kajti prenehal je streljati; ko je četica dosegla sovražni okop, je zaplenila tamkaj več izvrstnih modernih pušk s Kruppovo tovarniško znamko, razen tega pa še kup svilenih modrih srajc, ki jih je zapustil tu neki fašistovski častnik.

Narednik Frost je dejal, da so Španci prav hrabri, nimajo pa vojaških izkušenj. Naloga mednarodne brigade je, da jih nauči modernega vojskovanja.

Člani te brigade so sedeli kakor na žerjavici in so samo čakali na povelje, da bi odšli prestolici na pomoč. Mali časnik, ki je izhajal v Albaceti, je poročal, da so fašisti že prodrli v madridsko predmestje. »Na kaj neki še čakamo?«

4.

Naslednje jutro je bilo razglašeno povelje, naj vsak pospravi svoje reči. Niti dve minuti nista minili in že je bilo vse pripravljeno. Nato je prišel narednik Frost in razglasil, da je dobil povelje, da ostane v Albaceti kot del kadra, ki bo vežbal na novo došle novince. Ostali člani oddelka Sacco-Vanzetti so slišali, kako so tovariši hvalili Rudija Messerja. Ker je bil vojaško precej dobro izvežban in je znal streljati, so ga namesto Frosta izvolili za narednika.

Tudi Larry Adams je bil pri oddelku v časteh. Radi organizatoričnih sposobnosti so ga izvolili za »političnega komisarja« oddelka. Vsaka enota je imela dva komisarja: eden je reševal vojaške naloge, drugi pa je skrbel za moralno v oddelku. Vsak rekrut je dobil poleg vojaške tudi duševno vzgojo. Zavedati se je moral, za kaj se bori, znati pa je moral to razložiti tudi drugim, s katerimi

je prišel v stik, in tudi nasprotnikom, če so ležali strelski jarki blizu skupaj in se je dalo sovražnika priključiti in ga pregovoriti, naj dezertira.

»Zbor!«

Ameriški oddelek je nastopil v britski koloni, ki je pripadala francoskemu bataillonu. Vsak je dobil naboje in živila za en dan, nakar je devet sto mož s hitrimi koraki odkorakalo na postajo, kjer so bili že pripravljene trije dolgi vlaki. Na postaji je bila zbrana velika množica, meščani in okoliški kmetje. Ženske, ki so prostovoljno prale za brigado, so glasno zajokale in objemale hrabre mlade inozemce, kakor bi bili njihovi lastni sinovi. Otroci so tekali okoli, pobirali po tleh cigaretne ogorke in se smešno pačili. S prstom so si potegovali po vratu in klicali: »Ah, Franco?« Mlada dekleta so vtikala v puškine cevi rdeče rože in klicale »Salud!«²⁾ in »Victoria!«³⁾. Množica je pela Internacionalo, in ker je vkrčavanje na vlak zelo dolgo trajalo, jo je zapela še enkrat.

Moštvo so stlačili v osebne, živinske in tovarne vagone in vlak za vlakom je odpeljal. Proga, ki so jo morali prevoziti, je bila dolga okrog dve sto petdeset kilometrov; a za prevoz so uporabili skoro ves dan. Med vožnjo so se trikrat pojavili nad njihovimi glavami bombniki, zadonel je glasen žvižg padajočih bomb, nastale so gromovite eksplozije in na obeh straneh tira so se dvignili curki iz prsti v zrak. Šrapnelski drobci so ranili nekaj ljudi. Nato so se pojavila vladna letala in visoko na nebu so se odigravali letalski dvoboji. Sijajne pustolovščine za mlade križarje, ki so prišli semkaj, da bi rešili svet! To je mnogo manj nevarno kakor vožnja z avtom v Ameriki, so si dejali, da, tale »majhna svetovna vojna« ni kar nič slaba.

²⁾ Pozdrav!

³⁾ Zmaga!

5.

Pripoveduje se, da je živel nekoč neki španski kralj, ki je potegnil preko svojega kraljestva najprej vodoravno in potem navpično črto, in kjer sta se obe sekali, tam naj bi na njegovo povelje vzrasla prestolica. Preje je bila ta prestolica kmečka vas, ležeča na široki, peskoviti planoti ob bregu majhne rečice, Manzanareza. Staro mesto še obstoja in ima troje vrat, ki se imenujejo »puertas«. Okrog tega starega mesta so nastala moderna predmestja in sedaj šteje Madrid milijon prebivalcev, ima podzemeljsko železnico, nebotičnik, ki služi za telefonsko centralo, nadalje palače, umetniške galerije, parke, skratka vse, kar spada k prestolici.

Ko so se bližali Madridu, jim je že najmanj eno uro donelo v ušesih grmenje topov; zdelo se je, kakor bi istočasno grmel v ducatu neviht. Vlaki so vozili že po ozemlju, o katerem se ni vedelo, ali ga je sovražnik že zasedel ali ne. Povsod so bili topovi pripravljene za boj. Nekaj ostrih strelcev je ustrelilo v vagone, to pa je bilo tudi vse. Tako so se pripeljali na južni kolodvor, kjer so izstopili iz vagonov in se nato zbrali na trgu pred kolodvorom. Poveljujoči general jih je kratko nagovoril.

Emil Kleber je po rojstvu Avstrijec, a je sedaj kanadski državljan; boril se je z Rusi zoper bele invazijske armade in s Kitajci zoper Japonce. Je mož srednjih let, zastaven in mirnega ponašanja. Nosil je srajco brez ovratnice, znak, da je v vojni, ne pa na paradi. Govoril je francoski, zelo počasi, po vsakem stavku je napravil odmor, da so mogli prevajalci njegove besede prevesti.

»Sodruzi iz mednarodne brigade! Nastala je legenda, da so Marokanci in fašistovska tujska legija nepremagljivi. Naša naloga je, da to legendo razbijemo. Marokance in fašiste bomo nagnali v beg. Pokazali

bomo prebivalstvu, da se da zmagati. Ne bomo se umaknili.

Madrid ne sme biti osvojen!

Prosim vas, da dvignete stisnjene pesti v proletarski pozdrav, in mi obljubite, da boste okope, ki vam bodo odkazani, držali. Ljudstvo naj zmaga na vsem svetu! Ils ne passeront pas! No pasarán! Ne bodo prodrli!«

6.

Korakali so po široki Calle de Atocha⁴⁾, spremljala jih je pejoča množica, ki jim je klicala v pozdrav. Če so postali Marokanci legenda, je postala tudi mednarodna brigada legenda. Sedaj je vendar že prispela in Madrid je bil rešen. Prebivalstvo, ki je bilo že docela obupano, je dobilo ta dan več dobrih vesti. Prispelo je pet tisoč katalonskih miličnikov. Razen tega se je razvedelo, da so se ruski bombniki končno vendarle vrgli zoper Hitlerjeva in Mussolinijeva letala, ruski tanki so bili pripravljeni, da zaustavijo sovražne tanke, ki so se vlekli preko vladnih okopov od Badajozja pa do madridskih vrat.

Z veseljem in z ljubeznijo so Madridčani pozdravljali inozemske branitelje, toda slednji so trčili kmalu tudi ob sovražstvo in nevarnost. Na nebu krožijo letala in nenadoma napolnita ulico slepeče svetel plamen in strašen grom, kakor bi prav v bližini udarila strela. Črni oblaki dima — in ko se dim počasi razkadi, opazi oddelek, kako leže na tlaku deli človeških teles, noga, ki je oblečena še v hlače, iz katerih bruha curek krvi. Neki osel je nosil dvoje vreč melon in sedaj je ves tlak spolzek od oslove krvi in rumenih melon.

»Naprej!« zakličejo častniki in oddelek odkoraka dalje. Zopet eksplozija, to rot poleg kolone; pročelje neke visoke hiše se nagne in zgrudi na cesto — opeka in malta,

⁴⁾ Madridska ulica.

jeklo in les, železna postelja in napeto natlačena zofa. Hitro odskočijo vsi na stran, da se izognejo temu nenadnemu kataraktu.

»Morali so izvedeti, da prihaja naša brigada«, je omenil narednik Rudi Mesers in ostali so mu pritrdili. Slišali so že o »peti koloni« — o fašistovski organizaciji, ki je ostala v mestu in ki je bila pripravljena, da stopi pri prvem znaku slabosti v taboru braniteljev v akcijo.

Nemški in italijanski bombniki so sistematično poizkušali ustrahovati civilno prebivalstvo. Tu in tam so bile v tlaku jame, videl si razbita izložbena okna, cel blok hiš brez šip. Toda ljudje so hodili po cpravkih, če se niso ustavili, da bi pozdravili inozemske branitelje. Ljudje vzdrže vse, kar morajo vzdržati, in bi bili prav začudeni, če bi naprej vedeli, koliko morajo vzdržati.

Člani brigade niso bili sedaj več v rdeči Kataloniji. Rdeče in črne zastave so bile tu redkejše, zato pa so videli več škrlatno-rumenih-modrikastih zastav ljudske republike. Zasebno gospodarstvo so pustili tu v miru, v kolikor ne dela za vojne potrebe. Naloga, da se oskrbi milijon ljudi z živili, čeprav so bombniki dnevno metali na vse železnice in avtomobilske ceste bombe, je zahtevala mnogo truda in spretnosti.

Madrid je že ves teden neprestano grmel od topovskega groma. Ob zapadnem robu mesta so se vršili neprestani boji — in mednarodna brigada se je bližala tej fronti s histrostjio šestih kilometrov na uro. Z vsakim korakom je postajal hrup močnejši. Ljudje so jim s ceste kričali, da se miličniki zopet umikajo. Na vsakem cestnem križišču so morali plezati preko barikad. Povsod so kopali strelske järke. Gospod Franco bi zavzetje Madrida moral drago plačati!

7.

Manzanares teče zapadno od mesta. Je močno zapeščenjena, mirna

reka — razen pomladi. Otroci spuščajo po njej ladjice. Šest mostov drži preko nje in tam, kjer teče skozi mesto, je kanalizirana. Meter visoki zidovi iz kamna in cementa uravnavajo njen tek. Ti zidovi varujejo mesto pred poplavami in mestni očetje so jih radi lepšega okrasili s travo in cveticami. Najbrže pa niso nikoli mislili na to, da bodo ti zidovi nekoč še v drugem oziru varovali mesto: So namreč tako globoki, da tank ne more preko njih.

Ob notranjem bregu te reke je dobila mednarodna brigada svoje postojanke. Tu so bili izkopani jarki, prav dobri jarki, tako globoki, da se je dalo v njih stati; vreče, napolnjene s peskom, so bile tu naložene. med vrečami so bile napravljene strelne line za puške. Te jarke so izkopal Madridčanke, ki so pravkar dovrševale svoje delo. Vse prepotene od težkega garanja so se naslonile na lopate in za hip počivale, da bi pozdravile dospele junake. Vsaka ženska je imela poleg sebe kako orožje za slučaj, če bi prišli Marokanci, često samo kuhinjski nož.

Devet sto mož generala Kleberja je prevzelo približno dva kilometra fronte v severnem odseku Manzanarovesove linije. Na vsak meter je prišel torej približno po en mož. Neki častnik na konju je odkazal posameznim oddelkom njihove odseke. Ljudje so poskakali v jarke, odložili prtljago in se takoj postavili k strel-

nim linam, da bi pazili na Marokance.

Na drugem bregu reke, onstran parka, stoje hiše in takoj za temi hišami so se bojevali. Pokali so streli, strojnice so regljale, hiše so gorele in nad vsem je visel oblak dima. Krogle so žvižgajoč letele nad glavami došlecev — letele so kakor kobilice.

Iz hiš so prihajale gruče ljudi, nekateri so tekli, nekateri so šepali, nekateri so se opirali na tovariše; bili so to miličniki v modrih ovcah in alpargetah (sandalah). Imeli so rdeče zvezde na čepicah in pogosto rdečo kri na telesu ali obleki, v obraz so bili umazani od smodnikovega dima in umazanije; njihovi obrazi so izražali strah. Šepaje so prebredli nizko reko, zajeli včasih prgišče vode, da bi si izplaknili usta ali oprali pot iz oči. Včasih so pridirjali kakor zblazneli, metali proč puške, poskakali preko obrežnega nasipa; sopli so kakor psi in kričali: »Los Moros! Mavri!«

Taka panika je nalezljiva.

»Fantje!« je zaklical narednik Rudi Messer. »Prav zato smo prišli vendar semkaj!« Zdelo se je, kakor bi že od mladega ne delal drugega, kakor poveljeval vojakom. »Ne pozabite na povelja! Streljajte samo na povelje! Šele, kadar pridejo do roba obrežnega nasipa in hočejo poskakati raz njega. Ko jih zagledate, si prižgite cigareto in jo enkrat potegnite! No pasarán!«

SKOZI TRI MESECE dobivate jako zanimivo revijo »Kajtimar«. Nič ne plačate drugega, kakor če na 6 listkih napišete na eni strani Vaš naslov: Ime, kraj, hišno številko in pošto. Na drugi strani lista pa napišite tole: Kdor hoče dobro aromatično žitno kavo »Slast«, naj pri nakupu zahteva izrecno kavo z imenom »Slast«. Ime »Slast« ne bom pozabil(a) jo povsod priporočati. Listki naj bodo dolgi 11 cm in široki 5 cm.

K listkom priložite din 3.— za poštnino v znamkah. Kdor hoče imeti še razveseljujoči in praktični koledar »Kajtimar« za l. 1938, ki je poln zabav, napovedi bodočnosti, spiritalizem, z raznimi francoskimi gospodinjskimi in zdravilnimi recepti, naj doda še din 5.—, kupaj torej din 8.— v znamkah in naj pošlje na naslov: Družba »Radiol«, Ljubljana, predal 157. — List »Kajtimar« izide prva št. 1. novembra, koledar pa 15. decembra t. l.

Cina Jote / PISMO IZ VASI

(Iz cikla pesmi »DANAS«, prevedel Iv. Vuk.)

Pišem ti, sodrug,
ko se izlivajo sončni slapovi v zlato jesen
zreli ženski podobni.
Sodrug, v našo malo vas
prišel trgatve je čas.

Pišem ti, sodrug,
ko padajo sončni žarki po travi
po nežnih vejah, nežnih rokah vitkih dreves,
po jagodah grozdnih, nabreklih,
po moji razmršeni glavi,
po vsej naši vasi.

Pišem ti, sodrug,
ko sončni žarki žgejo našo vas —
ali čuj —
moj oveneli obraz več zagoreti ne more.
Drevesa jeseni
podobna ženski so zreli,
ko z listjem so okrašena
kakor nevesta z dukati na sejmu.

Vsak dan,
ko zora tiho pod našimi nizkimi okni
se plazi,
gremo na delo
k bogatemu kmetu, sodrug ...
Ker hodi tudi pri nas Črna Mršava Ženska,
ker tudi na vasi, sodrug,
muči nas beda in glad.
Vsak dan
trgamo grozdje polno jagod nabreklih
ker, sodrug,
Črna Ženska
dan in noč miru nam ne da.
Samo za kosilo, sodrug,
delamo pri kmetu
kajti življenje naše je trpko,
skop gospodar je naš.

Ali tudi po naši vasi gre glas:
Zdrobimo Črno, Mršavo Žensko
preden beda in glad ne zrušita nas.
Da, sodrug, tako prete
in žuljave svoje roke
stiskajo, sodrug.

V naši vasi
ljudje se ne križajo več,
v cerkvi ne iščejo utehe —
Ker — saj vemo — takšen današnji je čas —
iz sivih ptičev velikih
— siplje strupeni se plin ...

Pišem ti, sodrug,
ko žarki sončni žgejo našo vas
ali čuj —
več moj zagoreti ne more obraz.

Cina Jote / ODGOVOR IZ MESTA

(Iz cikla pesmi »DANAS«)

Pretekel je čas ...
Zdaj je pomlad.
Kakor cvetna čaša se razvija sonce
zgodaj v jutru,
kakor zlata nitka
na naša okna pada —
na razbita naša okna.

Tudi zdaj, ko odgovarjam
je zgodaj v jutru.
Kakor iz predala, misli iz sebe jemljem.
Glej, čas je pretekel ...
Zdaj je pomlad,
mesto gostih zametov
in metežev snežnih
vse z belim je cvetjem posuto,
veter več z okni ne treska.
Pusto je naše predmestje,
pusta vsa so predmestja ...
Pišem ti
v jutru zgodnjem —
A ko zakličejo sirene
in zatulijo kakor vihar
nad predmestjem našim —
po katerem ne vejejo duhteči pomladni vetrovi
kakor pri vas — na delo
vse naše predmestje hiši.
Ko so po zimi še mraka nas hladni vetrovi spremljali
zdaj žarke tople po nas
sonce razliva.

Glej, čas je prišel ...
Zdaj je pomlad.

*Ali tuljenja siren še vedno predmestje je polno,
polno napornega dela
in mračne zidine tovarn
čutimo kot breme težko.
Tam v tovarnah
nimamo sonca,
saje goste in črne
zakrivajo
sonca svetle obrise.*

*Pomlad je ...
Ali svežega zraka — darilo narave —
ne uživamo mi.
Jemljejo ga drugi,
a nas delo tovarn
izmozgava in lomi.
Tudi dekleta so z nami na delu,
mesto ogrlic, sončni jim žarki na vratu
blešče —
Jeklene so one,
zavedne so vse.*

*Pomlad je ...
Ali lepote pomladne so nam neznane.
Pri nas
pada
podnevi
ponoči
saj črnih gosti dim.*

*Pomlad.
Naše predmestje se večja in širi
neprestano.
Ali veš?
Ne bo to brez vsega ostalo.
Zavest zori ...
Čas beži — in melje ...*

Elitna
konfekcija

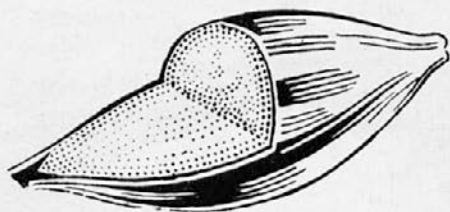
MASTEK

M A R I B O R

za dame in gospode je v
kroju najboljša!

ZARES JE NEKAJ DIVNEGA v dobrem zajtrku. Dnevno delo gre vsekakor bolj od rok, ako smo dobro zajtrkovali. Ugodno razpoloženje in zadovoljstvo podnevi zavisijo često od dobre kave, našega najbolj priljubljenega zajtrka. Vsaka gospodinja ve, da mora vedno vzeti pravilno količino

»Pravega Francka« naj si bo pri sami zrnati kavi, ali pri Kneippovi sladni kavi, ali pa pri navadni ječmenovi kavi. Samo tedaj dobi kava polno izdatnost in fino aromo, ki nam pri njej tako dobro ugaja. — »Pravi Franck« samo z mlinčkom!

Med žganim ječmenom in sladno kavo je bistven razloček. Jedro navadno žganega ječmena (zgornja slika) ni izpremenjeno v slad, ampak je samo malo ožgana moka.

Jedro Kneippove sladne kave je izpremenjeno v karameliziran sladni sladkor, ki hrani in krepi živce. Zato zahtevajte vselej Kneippovo!

Kneippova

samo

v takih-le zavitkih!

Maksim Sedej: Jutro

Jelka Vuk / IDILA NA POLJU

Zlato žitno klasje
valovi,
kakor tihi val
šumi ...

Prepelica, čuj, tam vzklika:
Pet pedi, pet pedi,
kaj hudika —
žito že zori?!
Pet pedi
že visoka bilka?!
Žetve čas je že prišel,
srp vsak čas bo, oj, zapel!
Pet pedi, pet pedi,
moje kam mladike tri
skrila bi?

Zlato žitno klasje
valovi,
kakor tihi val
šumi ...
Samo eden, dva al' tri
klas ponosno, glej, stoji,
ves rumenkasto oblečen,
zibajočim se smeji:
Kaj ste vi
tak' leni,
da se klasje tak' poveša

gumbci vi ...
na vas pogled je kar nevšečen.
Glejte mene!
To sem jaz,
raven klas —
vi pa same šeme!

Kukulj pa, modriž in mak
rekla sta bahaču tak':

Prazen, prazen, klas stojiš,
prazen v zrak lahko puhtiš,
v tebi prazna slama je,
mesto zrna, tema je,
smešen vsem se zdiš!

Pet pedi, pet pedi
prepelica vzklika,
ej hudika
žetve čas je že prišel,
bahavost ti bo odvzel,
kmalu bo iz tebe nič ...

Pet pedi
samo kam mladike tri
v času žetve skrila bi?
Drugo me ne briga nič ...
Pet pedi, pet pedi ...

Današnje naloge delovne žene

Angela Vode

Skupni smoter borbe delovnega ljudstva.

Delo in borba delovnega ljudstva gresta v dvojno smer. Predvsem se je treba nenehoma boriti za najosnovnejše socialne pravice, ki so bile že od nekdanj predmet delavskih naporov ter jih v novejšem času ureja socialna zakonodaja. To je bližnji, **neposredni smoter** borbe delovnega ljudstva. Pri tem pa ne pustiti iz vidika pravega, **končnega smotra**, to je **uresničenje socialne pravičnosti in enakopravnosti vseh ljudi**. Za ta cilj so se že od nekdanj borili vsi zatirani in zavest upravičenosti te borbe dedujejo od roda do roda.

Ta cilj je vzvišen in svet delavskemu razredu, toda pozabiti ne smemo, da so tisti, ki ga hočejo in morajo izvojevati, le čisto navadni zemljani, da je ideja, ki nas vodi k cilju, neločljivo združena s človekom, ki se zanjo bori. Zato je nemogoče, da bi uresničitev velike ideje dosegli brezbrizni pripadniki te ideje. Prav tako ni mogoče, da bi se cilj dosegel samo s frazami in trditvami, ki jih življenje ni potrdilo ali je celo pokazalo njihovo jalovost.

Kdo je poklican?

Za doseg cilja je treba, da dela prav vsak, ki stremi za njim, **po svojih močeh**. Zmotno je misliti, da so za to delo poklicani samo nekateri izbranci, da doprinaša k dosegu smotra samo tisti, ki preštudira nekaj učenih knjig, ki piše članke, morda celo z obrabljenimi krilaticami, tisti, ki neprestano govori o revolucionarnosti in si jemlje pravico, postavljati se na vodilno mesto ter vsiljuje ljudem svoje fihrerstvo. Ne, v službo borbe za pravičnejšo ureditev družbe se mora postaviti vsakdo, ki priznava to potrebo, vsakdo, ki čuti socialno, v spoznanju, da so **ljudje**

tisti, ki jo bodo izvojevali, da se razmere ne spremenijo same od sebe. Zato se mora čutiti vsakdo poklicanega, a tudi izvoljenega. Lepšega in boljšega življenja hočemo biti deležni vsi, zato moramo vsi prispevati k njegovemu uresničenju. Nihče naj ne vrže puške v koruzo, komur ni dano, da bo služil z velikimi dejanji. V vsakem boju in pri vsakem skupnem delu je velikega pomena, da je sleherni borec — prostak na svojem mestu.

Posameznik v službi skupnosti.

Človek služi ideji in pomaga dosežati cilj na sto načinov: z udanostjo in neomajnostjo v svojem prepričanju, z discipliniranostjo v izvrševanju sklepov, ki jih je sprejela večina, z zasledovanjem in pravičnim razumevanjem strokovnega gibanja, s proučevanjem politične situacije, s spoznavanjem svojega odnosa do dela in delodajalca, s pravim tovarištvom, ki brez zavisti priznava vrline svojih drugov in ne obsoja brez premisleka njihovih prestopkov in napak; da, tudi z osebnim življenjem, z značajnostjo in pravičnim odnosom do svoje najbližje okolice, to je do svojega zakonskega druga in do svojih otrok. Eno najvažnejših sredstev v službi skupnosti pa je pravilno pojmovana razredna **zavest**, ki se pri neusmerjenem človeku kaj rada spremeni v razredno **zavist**. Važno, toda dostikrat premalo uvaževano sredstvo delovnega človeka je samoizobrazba, ki utegne biti močno orožje za posameznika in za ves razred v borbi za njegove pravice. Izobrazba in znanje je moč — to velja zlasti za tistega posameznika in za tisto skupino, ki ne razpolaga z materialnimi dobrinami, kakor so denar, visoke odločujoče položajke v družabnem življenju in

druga sredstva. Neprestano delo na samem sebi, v namenu, da čim bolj služi skupni stvari — to je naloga vsakega delovnega človeka, čigar edino sredstvo v boju za obstanek so njegove roke in njegova glava. Čim bolj se bodo tega zavedali posamezniki, tem boljša in močnejša bo celota. Če obstoja ta celota iz ljudi, katerih vsak je v vsakem pogledu na svojem mestu, tedaj pomenja ta skupnost nepremagljivo silo, ki mora kljubovati vsem sovražnim zaletom na poti do cilja.

O vseh teh sredstvih, s katerimi služi ideji zlasti **posameznik**, bi se dalo mnogo razmišljati in mnogo govoriti in to bi bilo tudi potrebno, čeprav so to čisto navadne reči, brez globokih in učeno izraženih misli. Ker pa širše razglabljanje o tem ne spada v okvir tega članka, naj omenim le še eno najvažnejših lastnosti delavskega borca, to je **solidarnost**. Zlasti delovni človek se mora čutiti solidarnega ne le s celoto, in z idejo, ki druži to celoto, marveč z vsakim posameznikom iz njegovih vrst. Prava solidarnost ni samo neka namišljena utvara, ne sme biti samo obrabljena in tisočkrat zlorabljena fraza, temveč mora zrasti z najglobljim bistvom delovnega človeka. Da, solidarnost mora iti tako daleč, da je ne čutiš samo do človeka svoje skupine, svojega prepričanja, temveč do vsakogar, ki trpi zavoljo samopašnosti mogočnikov in se muči za življenjski obstanek, ki je po svojem življenjskem položaju naš sostrupin. Samo tako si pridobimo simpatije in ugled okolice in spoštovanje naših teženj. Delovni človek bi moral imeti neprestano pred očmi, kako solidarni so njegovi nasprotniki, delodajalci, kako jih nič ne ovira njihovo »prepričanje« in njihova verska pripadnost. Oni so toliko pametni, da so vse njihove bele, modre in zelene skupine enotne na zunaj in pridno skrbe za to, da cepijo vrste delovnega ljudstva, da ga lažje ob-

vladajo. Dobro se poznajo med seboj, toda pred javnostjo se ne blatijo, temveč so vedno solidarni, so kakor sklenjena veriga, ki je nihče ne pretrga. Njihova solidarnost je prekorišna šola za delovnega človeka. Solidarnost mora urejati njegov odnos do tovarišev, ga mora varovati pred preneglo obsodbo svojega druga. Človek, ki se zaveda pomena solidarnosti, bo varoval ugled svojega druga prav tako kakor svoje lastno dobro ime, v zavesti, da tudi s tem služi celoti. Prava solidarnost je v nasprotju z brezobzirnim blatenjem in sumničanjem tovarišev, o katerih smo imeli morda še nedavno najboljše mnenje, pa je padla nezaupna beseda, sumnja, in je lopnilo vse po njih. Zavedajmo se, da je vsak od nas le umrljiv človek in nič drugega, pa naj ima tudi večje, morda voditeljske sposobnosti. Ne bomo nestrpni in neživljenjski dogmatiki. Spoznavajmo in sprejmimo ljudi, kakršni so, in življenje, kakršno je v resnici, pa bosta naš napredek in naša rast sigurna in trajna, in se bomo obvarovali pred razočaranji in razračunavanjem, ki ne zadaje ran samo posameznikom, temveč še bolj oškoduje celoto!

Del skupnosti je tudi žena.

To je le nekaj bežnih misli o nalogah delovnega človeka, **kot posameznika**. Takoj ob površnem preudarku si moramo biti na jasnem, da te naloge ne morejo veljati samo za moža, temveč, da jih zlasti **današnje razmere nalagajo tudi ženi**. Veliki delavski učitelj je rekel, da proletarski razred ne more zmagati brez ženinega zavestnega in aktivnega sodelovanja. Zato je treba, da se vsi zavedo važnosti njenega dela, da možje podpro ženo v njenem hotenju in stremljenju za skupno stvar.

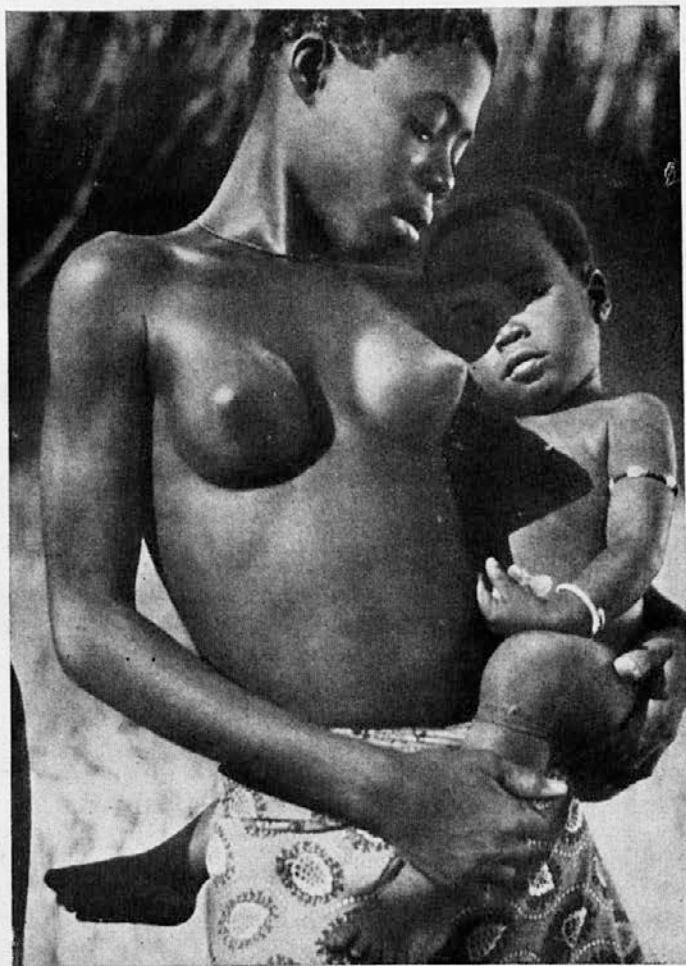
Današnja delovna žena se mora zavedati predvsem svojih dolžnosti — in sicer ne samo do svoje družin-

ne, temveč do svoje razredne skupnosti — če hoče nekoč doseči resnično enakopravnost, ki ne bo temeljila samo na enakopravnosti spolov, temveč na **socialni pravičnosti**, ki jo more prinesiti le najširša ljudska demokracija. Za dosego te enakoprav-

Možnost in način ženinega sodelovanja.

Često je pa potrebno, da žena v praktičnem življenju svoje naloge nekoliko drugače vrši kot moški, da je njeno javno delo, to je njeno prizadevanje za neposredne cilje, ne-

Mati in otrok iz plemena Evov

Pleme Evov prebiva na otoku Seva ob Zlati obali poleg Suženjske obale, ki imata ime po tem, ker so od tam prevažali največ zamorskih sužnjev

nosti **pa se morata boriti oba, mož in žena**. Vsak od njiju mora doprinesiti svoj delež h »granitni stavbi« lepšega in pravičnejšega sožitja bodoče družbe. Zato se mora zlasti delovna žena zavedati, **da ima z možem skupen, eden ter isti smoter**,

koliko drugače usmerjeno kot delo njenih moških tovarišev, da je v izberih sredstev, ki vodijo do cilja, primorana hoditi čisto svoja lastna pota. To pa pogosto vzbuja pri moških tovariših nezaupanje v njeno delo, češ, da tako delo nima smisla, ker so

težnje delovnega človeka ne glede na spol ene in iste, torej mora biti tudi borba skupna. Ločeno delo le cepi sile. Kakor je na videz ta ugovor proti samo ženskemu delu upoštevanja vreden, resnično življenje vendarle opravičuje tako delo in celo potrjuje njegovo potrebo.

Predvsem je samostojno žensko delo utemeljeno v **izjemnem položaju žene v družbi**. Povečini je ta izjemnost izražena v večji zapostavljenosti žene, bodisi kot državljanke, kot delavke ali kot matere; povsod ima moški večje pravice. Poleg tega so pa tudi vprašanja, ki jih mora tudi delavska žena upoštevati kot **izrazito ženska vprašanja** in zato samostojno o njih razmišljati in odločati, ali vsaj zahtevati možnost soodločanja. Sem spada na pr. vprašanje socialne zaščite matere-delavke in njenega otroka; izenačenje pravic zakonskega in nezakonskega otroka in matere, varstvo dojenčkov in šoolobveznih otrok onih mater, ki so zaposlene zunaj doma; prehrana otrok brezposelnih staršev; higijena delavskih stanovanj; tečaji za nadaljnjo izobrazbo brezposelnih deklet in še marsikak problem, ki ga odkrivajo razmere posameznega kraja.

Posebno poglavje samostojne ženske zajednice je tudi **ženska samoizobrazba**. Gotovo je res, da mora biti sociološka, delavsko-razredna izobrazba skupna in enaka za oba spola, in da naj se ta pridobiva v skupnih strokovnih in kulturnih organizacijah in vobče v vsem skupnem naporu za delavsko stvar. Toda to je samo ena stran oblikovanja osebnosti delovnega človeka. Žena pa potrebuje za svojo rast tudi pobudo za naloge, ki spadajo izrecno v njen delokrog. Da omenimo samo eno njenih dolžnosti: to je dolžnost, ki jo ima danes žena do družine, to je do otrok in do moža. V razmerah, v katerih živi danes delavska družina, nujno potrebuje ženinine požitvo-

valnosti in njenega prizadevanja. Kajti če katera naših gospodinj, tedaj je delavska gospodinja tista, ki podpira tri vogale pri hiši, ker jih mora podpirati, da drži pokoncu družino, katera razpolaga s tako majhnimi sredstvi za preživljanje. **Žena, ki hoče javno delati, mora imeti najprej pri sebi in v sebi sami vse urejeno**. Zavedati se mora, da je v vsakdanjih, to se pravi v neizjemnih okoliščinah njena dolžnost do najbližjih prva. Žena, ki se tega zaveda, bo našla še vedno nekaj časa tudi za svoje izvendružinske dolžnosti, katere ji narekujejo zavest socialne skupnosti. Gotovo pa se bodo žene tudi v teh svojih dolžnostih bolje znašle, če bodo s skupnim razmišljanjem, po primernih predavanjih in razgovorih našle tudi za to svoje delo globlji smisel. V tej zvezi naj omenimo samo vprašanje **vzgoje**, ki ni samo materina prirodna naloga, temveč tudi njena **kulturna dolžnost**. V tem smislu pa more svoje vzgojne naloge pojmovati samo mati, ki se je poglobila v pomen vzgoje, mati, ki razume življenje in se zaveda svojega položaja v njem.

Danes jih je mnogo, ki ne polagajo na vzgojo nobene važnosti, ki so popolnoma brezbrizni za to, kako uspevajo njihovi otroci v šoli, češ, današnja šola je itak meščanska ustanova, brez vrednosti za proletarskega otroka; v današnji šoli da si vzgaja kapitalistični razred svoje hlapce in duh, ki vlada danes v šoli, odtuja delavsko mladino od razredne zavesti in razrednega ideala. Brez dvoma je na tem mnogo resnice, toda temeljne, osnovne nauke daje vendarle tudi današnja šola in brez teh je otrok često oškodovan za vso svojo bodočnost. In kar je poglavitno: brez teh temeljnih nauk je tudi temeljita nadaljna strokovna, zlasti pa delavska samoizobrazba nemogoča. Zato je ena poglavitnih dolžnosti proletarske žene in matere, da omogoči svojemu otroku

čim skrbnejšo izobrazbo, v kolikor ji jo le nudijo okoliščine. Saj je to edina dota, ki jo morejo dati delavski starši svojim otrokom.

S tem, da skrbi delavska mati za redno šolanje svojih otrok, pa njena dolžnost do njih in njena vzgojna

matere. Če se je posrečilo delavski materi vzgojiti svoje otroke v zavestno in značajno delavsko mladiño, tedaj je že veliko storila za svoj razred. Mati naj bo vedno vzpodbuda svojim otrokom, ne pa njihova ovira.

Maročanka iz pokrajine visokega Atlasa

naloga še nikakor nista končani. Vzporedno z umskim razvojem otroka mora mati vplivati nanj, da se ne izneveri **svojemu razredu**, pa naj doseže kakršnokoli izobrazbo in naj si izbere kakršnokoli življenjsko pot. To je velika **razredno kulturna naloga delavske družine, zlasti delavske**

Prav to pa velja tudi za **odnos delavske žene do njenega moža, zakonskega druga.** To je ena izmed najbolj osebnih nalog delavske žene, da je opora svojemu možu v njegovem delu in stremljenju za delavsko stvar. Žena ne sme moža nikoli ovirati v njegovem prizadevanju za

kulturno ali strokovno delavsko organizacijo in v njegovem boju za delavske zahteve, marveč ga mora vzpodbujati in navduševati. Iz zgodovine našega delavskega gibanja vemo, da so tudi naše delavske žene pokazale, kako zelo znajo biti na mestu v odločilnih trenutkih. To so izpričale v zadnjih časih zlasti Jeseničanke, Kranjčanke in druge. Čeprav možje radi junačujejo, češ, da nič ne dajo na svojo ženo, je vendar resnica, da nazadnje kljub vsemu store to, za kar jih je pregovorila ona. Med velikimi možmi vseh časov so imeli največ uspeha tisti, ki so našli pri svojih ženah umevanje in oporo za svoje delo. Nasprotno je pa tudi že marsikdo izdal svojo stvar na prigovarjanje svoje žene in pod njenim negativnim vplivom.

Da pa more vršiti žena to svojo nalogo, ki jo ima do moža in do otrok, je potrebno dvoje. Predvsem mora svojo nalogo pravilno **razumevati**. To pa je mogoče samo tedaj, če se zavestno priznava k svojemu razredu, če spoznava pomen delavske solidarnosti, če se zaveda vseh onih nalog, ki jih **mora vršiti posameznik v delu za skupnost**. Tega pa ne moremo zahtevati od tiste žene, ki je vedno navezana le na štiri stene svojega doma, ki mora vedno poslušati, da je ženino mesto samo v kuhinji in ob otroški zibelki, da ničesar ne razume, naj se ne vtička v vprašanja, ki niso zanjo. Starši in možje, ki imajo take pojme o ženskih pravicah in dolžnostih, naj se ne čudijo, če v odločilnih trenutkih aktivne borbe za delavske pravice taka žena odpove, če nima smisla za skupne težnje, če se v velikem trenutku pokaže majhna in sebična, trepetajoča le za svoje domače gnezdo. Take žene ne morejo nikdar pojmiti pomena kolektivne borbe, solidarnega dela ter pomembnosti delavskega gesla: vsi za enega, eden za vse.

Žena, ki jo njen mož omalovažuje, tudi ne bo uspela s svojo vzgo-

jo pri otrokih, kajti vse njeno vzgojno prizadevanje bo nesocialno, sebično, preračunano le na blaginjo lastnega zaroda. Žena, ki živi v takih razmerah v svoji družini, je čisto tudi kot mati deležna prezira s strani lastnih otrok, čemur se pa ne moremo čuditi, saj so vseskozi doraščali v takem ozračju. V taki družini si mati in otroci niso v medsebojno vzpodbudo, ampak oviro. In vendar ne bi smelo biti tako. Prelepa knjiga o materi, ki jo je napisal Maksim Gorkij, nam kaže, kolikega razumevanja in kako velikih dejanj je zmožna tudi najpreprostejša mati, ki je našla v odločilnih trenutkih pravi odnos do otrok.

Da more biti žena soborka ob strani svojega moža in razumevajoč tovariš svojim otrokom, mora tudi pravilno pojmiti vse ono, za kar se bori njen mož. Poleg tega pa mora razumeti tudi stremljenje današnje mladine, zlasti delavske mladine, če ji hoče slediti in pomagati v borbi za skupne cilje. Zato se mora tudi ona vzporediti v **aktivne delovne vrste**. Tudi žena si mora biti svesta, da je **del celote**, a da ne sme biti zgolj pasiven, brezbrizen del, temveč da mora aktivno poseči v delo in borbo.

Morda bo kdo ugovarjal, češ, o vseh teh nalogah žene lahko razpravljajo v skupni organizaciji skupno z moškimi tovariši. To je teoretično popolnoma pravilno, toda **praksa** je pokazala, da so pri skupnem delu ženske navadno zgolj pasivni člani, da je malokatera v resnici aktivna. Vzrok tej pasivnosti je deloma v ženski sami, to se pravi v njeni vzgoji in v vlogi, ki jo je imela vse do nedavna. Deloma so pa krivi tej pasivnosti tudi moški, ki ne znajo ali pa nočejo pritegniti žensk k skupnemu delu, na drugi strani imajo pa še vedno predsodke do ženskega dela, kar je tudi dediščina preteklosti. Zato ženski tudi manjka poguma, da bi se uveljavila med moškimi. Poglej-

mo javna zborovanja, le redkokdaj se oglasi ženska in to celo v skupinah, kjer bi človek radi večje izobrazbe pričakoval več samostojnosti, kakor na primer pri učiteljih. Zato je že zgolj iz tega zunanjšega, recimo tehničnega razloga potrebno, da se ženske aktivizirajo tudi v ločenih organizacijah, ali v ženskih odsekih skupnih organizacij, da se nauče samostojno misliti, nastopati in delati.

Nedvomno se bodo našli nekateri, ki bodo trdili, da je to feminizem, ženska emancipacija, o kateri imajo celo naprednejši moški, pogosto pa tudi ženske, povsem napačne pojme. Mnogi govore prezirljivo o feministkah, češ, to so ženske, ki hočejo nadvlado nad moškimi, ženske, ki mislijo, da se morajo navzeti vseh slabih navad, do katerih imajo menda pravico samo moški. Vsi ti kažejo s svojo površno sodbo le pomanjkljivost v sociološkem pojmovanju dejstev, saj pozabljajo, da je žensko gibanje utemeljeno v socialno-gospodarskem razvoju: gospodarske razmere so pahnilo ženo ven iz doma v pridobitno delo ter ji naložile iste dolžnosti, kot jih imajo moški, zato so zahtevalo žene tudi iste pravice, kot jih imajo oni. V tem je bistvo ženskega gibanja. Torej vidimo, da emancipiranke nočejo nič drugega kakor to, kar si je delavsko gibanje že od vsega začetka zapisalo na svoj prapor: **za enake dolžnosti enake pravice — za enako delo enako plačilo.**

Problemi, ki so v prvi vrsti ideološkega ali tudi občečloveškega značaja, so gotovo skupna zadeva mož

in žena. Toda tudi med njimi so nekateri take vrste, ki so ženi posebno blizu, zato je treba, da daje pobudo za njihovo razglabljanje predvsem žena. Med te, danes najbolj aktualne probleme spada **delo za mir in borba proti fašizmu.**

Delo za mir, borba proti vojni — to je gotovo v interesu vsega delovnega ljudstva, ki ob času vojne le trpi in žrtvuje, čegar vojni dobiček so edino pohabljeni udje in porušeni domovi. Predvsem pa je žena zainteresirana na tem, da se človeštvo obvaruje nove vojne, saj uničuje vojna življenja, ki jih ona daje in menda pač ni matere, ki bi hotela zato roditi otroke, da jih bodo drugi ubijali.

Nosilec vojne pa je fašizem. Toda žena se ne bori proti fašizmu samo kot proti povzročitelju vojne, marveč fašizem tudi tepta žensko dostojanstvo, saj ji odreká pravico do enakopravnosti in jo zopet potiska na stopnjo državljana in človeka druge vrste. Zato mora biti vsaka žena nepomirljiva nasprotnica fašizma.

Zavedamo se, da vrsta nalog, ki čakajo ženo v današnjem razgibanem času, v tej razpravi še davno ni izčrpana. Hoteli smo podati le nekaj smernic v namenu in želji, da naše delavske žene spoznajo potrebo samostojnega udejstvovanja za **dosego skupnega smotra**, da se aktivizirajo po lastnih sposobnostih, vpoštevajoč potrebe in razmere svojega kraja. Samo tako bodo prispevale k skupnosti delež, ki ga vsak delovni človek dolguje pravični borbi za lepšo bodočnost.

J. GOLDSTEIN

OPTIK | LJUBLJANA, POD TRANČO ŠTEV. 1

priporoča svojo bogato zalogo raznovrstnih očal, trietrov, tlakomerov, toplomerov, tehtnic za mleko, vino, žganje, in tako dalje

Znanost in delavstvo

Dr. Dragotin Lončar

Znanost je stara toliko, kolikor je star človeški rod. Želja po spoznanju sveta in življenje jo je rodila; ta želja jo vzdržuje in izpopolnjuje. To je naravni nagon; človek hrepeni iz potrebe po umskem dognanju svetovnih ugank. Seveda niso te potrebe in čut za resnico pri vsakem enako močno razviti; saj tudi čut za dobroto, ki ga vsebuje verstvo, in čut za lepoto, ki ga vsebuje umetnost, nista pri vsakem človeku enaka.

Znanost se je razvijala od skromnih početkov do današnje višine in ni jej videti konca. Nastaja pri tem vprašanje: Ali je vsakokratno naše spoznanje končno veljavno? Z drugimi besedami: Ali imamo »večne resnice«?

Pojem »večne resnice« je omejen. Pri nekaterih dognanjih in spoznanjih moremo reči, da so nekako »večna«. To velja za tiste znanosti, ki se bavijo z mrtvo naravo, n. pr. matematika, astronomija, fizika, kemija. Te znanosti se zato imenujejo eksaktne ali natančne, kjer je vsaka človeška samovolja izključena. Toda tudi pri teh znanostih je obseg stalnosti ali nepremičnosti omejen na nekaj malo primerov, kakor je n. pr. dejstvo, da je $2 \times 2 = 4$; v večini se tudi tukaj uveljavlja razvoj, da se prejšnja dognanja nadomeščajo s poznejšimi, manjša verjetnost z večjo, napačnost s pravilnostjo.

Nikakor pa ne moremo govoriti o »večnih resnicah« pri tistih znanostih, ki se bavijo z živimi bitji, a najmanj pri zgodovinskih ali družbenih znanostih, ki obravnavajo postanek in razvoj človeškega rodu. In prav te znanosti so za nas, posebno za delovno ljudstvo, zelo pomembne.

Menda težko najdemo danes izobraženega človeka, ki bi si upal trdi-

ti, da je bil obstoječi gospodarski in pravni red, sedanje razmerje človeka do človeka enako od nekdaj. Vse to se je izpreminjalo, dokler ni dobilo današnje oblike, ki zopet prav iz tega razloga ne more biti večna. Ako bi bilo narobe, potem bi moral marsikdo obupati. Tako pa nam prav to dejstvo daje upravičeno možnost za boljše, a seveda ne takoj in ne brez našega boja in dela.

Engels, znanstveni predstavnik delavskega sloja, je dejal, da moremo vso zgodovino človeškega rodu deliti na dve dobi: Prva doba, ki pomeni začetek človeške zgodovine, je nastala takrat, ko je človek izumil, kako se mehanično gibanje izpremeni v toploto, t. j. ogenj. Stari Grki si niso mogli predstavljati veličine tega izuma drugače, da so si izmislili versko pripovedko ali bajko, po kateri je Prometej ukradel ogenj bogovom na gori Olimpu in ga prinesel ljudem na zemljo, a Zevs, najvišji bog, ga je kaznoval zaradi tega s tem, da ga je prikoval na skalo, kjer mu je orel podnevi izključeval jetra, ki so mu ponoči zopet zrastle, dokler ga ni rešil sam Zevsov sin, junak Heraklej. V tej bajki vidimo vso pomembnost tega izuma.

Druga doba človeške zgodovine, ki traja še danes, je po Engelsu nastopila takrat, ko je človek izumil parni stroj, t. j. ko se je nasprotno toplota izpremenila v mehanično gibanje. Čeprav pa traja doba parnega stroja še danes, jo že izpodriva nova doba elektrike.

Vsak izum, vsako odkritje izpreminja človeško življenje po gospodarski in s tem tudi pravni strani. Družbeno stanje se predrugači. To se pravi: razmerje človeka do človeka dobi novo obliko.

Ako je delil Engels človeško zgodovino po tehnični strani v dve dobi, je ločil Marx, ta oče znanstvenega socializma, po družbeni ali socialni strani štiri dobe: azijsko (orientalsko), antično, fevdalno in meščansko (kapitalistično). V prvi je vladalo

Ali se razvoj ustavi pri današnji obliki gospodarskega in pravnega reda? Kakor se ni ustavil tehnično, tako se ne ustavi družbeno. Ali se pa delavski sloj zaveda, oziroma ve, v kakšni smeri se vrši razvoj družbe?

MARSEILLE — staro pristanišče

neomejeno gospodstvo ali despotija enega človeka na podlagi suženjstva; v drugi dobi je vladala peščica polnopravnih državljanov (grška demokracija) nad nesvobodnim ljudstvom; v tretji dobi je vladal posvetni in duhovski plemič (fevdalec) nad podložnim kmetom; v četrti dobi, ki v njej živimo sedaj, vlada denar meščanstva nad delom ljudstva,

Meščanstvo si je osvojilo vso znanost svoje dobe sebi v prid. Enako si mora delavstvo pridobiti moč znanja. Ne da bi zanemarjali eksaktne, narodoslovne znanosti, je treba obenem upoštevati posebno znanosti o človeški družbi. Današnja šolska vzgoja, ki je v službi meščanstva, omogočuje delavstvu predvsem teoretične eksaktne znanosti, da ro-

di morebiti dobre matematike, fizike ali tehnike, toda o razmerah družbenega življenja navadno ne vedo šolani ljudje veliko ali pa ničesar, a kar vedo, si predstavljajo kot nekaj trdnega ali večnega, kakor bi ne moglo in ne smelo biti drugače.

Iz tega sledi dvojje. Prvič mora biti delavstvo med glavnimi zagovorniki šolske reforme, da postane vzgoja praktična ter v skladu z značajem gojenčeve okolice, torej ne po istem kopitu za meščanskega, delavskega in kmečkega otroka. Drugič

pa mora delavstvo s samoizobrazbo in z življenjsko prakso nadomestiti pomanjkljivo in enostransko šolsko vzgojo.

Zavedati se je treba, da je vlada ljudstva nemogoča brez znanja in značaja. Tega pa ne daje dovolj današnja šola, ampak lastno delo in lastna izkušnja.

Zato naj stoji delovno ljudstvo trdno kakor skale naših gorâ z umom in s srcem v boju za svojo in svojega rodú svobodo.

Jelka Vuk / CVETICE IN ZELENJAVA

Greda, s cvetjem obsejana,
z brstjem rožnim vsa obdana,
z resedo, narciso,
s fajglom in rožmarinom
— vsa bahava
drugi gredi se smejala
in jo spraševala:

Kaj si ti?
Vsaka bilka tu pri meni
glej, cveti!
Vsakovrstni tu pri meni
vonj dehti!
A ti na celi gredi svoji
nimaš niti binkoštnic,
mrkev, redkvice, špnača
in salata razkorača —
kje in kdaj to vse cveti?
Paradižnikov, hm, cvet —
kako ga v vazo bo dejal,
kdo z njim se pobahal?

Oglasi se peteršilj:

Ko bi naš vrtnar hotel
rož gojiti vsepovsod,
bi kaj kmalu oslabel —
nič ne bil bi več gospod!

Vprašal modro je ohrovt:

Kedo za hrano bi skrbel?
Ti dehtiš, lepo cvetiš,
hrano kakšno pa deliš?...
Mi moči krepimo —
ti pa le samo dehtiš...

Rekel nagelj je rdeči:

Nič bahanja —
to povem:
Vsi smo bratje, sestre,
vsi potrebni smo ljudem!

Konzumno društvo rudarjev r.z.z o z. v Hrastniku

*priporoča nakup blaga v trgovini, kakor tudi v lastni parni
pekarni — izborna vina v lastni gostilni. Zadruga ima
3 prodajalne. Član lahko postane vsak, delež znaša Din 100*

Vsak delavec naj postane član delavske zadruga

Stare domače obrti na Slovenskem

Glavni vir življenjskih dohodkov našega človeka je bil vedno poljedelstvo, vinogradništvo, sadjarstvo in živinoreja.

Vendar že v starih časih kmetijstvo ni moglo preživljati Slovencev, ki so se radi tega že zgodaj posvetili tudi obrti

v deželo številni nemški rudarji. Pri železarstvu so prihajali slovenski ljudje bolj v poštev, a to zopet le v tistih strokah, kjer so se izdelovali drobnejši predmeti, kjer se je torej bližala industrija že domači obrti; v tem pogledu treba zlasti imenovati Kropo, Kamno gorico,

TRGATEV ROŽ V BOLGARIJI bliž mesteca Klisura — Iz teh rož pridobivajo znano rožno olje; za 1 kg rožnega olja je treba 2800—4000 kg rdečih rožnih cvetov. Bolgarija krije tri četrtine svetovnega konsuma tega olja

in trgovini. Toda velika podjetja so bila že spočetka večinoma v rokah tujcev, največ laških in nemških priseljencev, ki sicer niso nasprotovali slovenskemu kmetu, ker je bil Slovenec, pač pa so ga izrabljali zaradi njegove zastonosti in družabne brezpravnosti. Omeniti treba, da niso bili n. pr. znameniti idrijski in gorenjski rudniki nikoli v domačih rokah, da, niti za navadni rudarski poklic prvotno Slovenci niso imeli dosti smisla, zato so prihajali

Železnike, deloma tudi Tržič in okolico. Kar se tiče rokodelstva, je seveda slovenski kmet izdeloval predmete za domačo rabo sam, po mestih pa, kjer je rokodelski stan prišel do vpliva in gotovega blagostanja, tam se je slovenski človek rad klanjal tujim vzorom, in res so bili razni rokodelski cehi po naših mestih urejeni skoraj vseskozi po nemškem kopitu. Skoraj popolnoma nedotaknjene od tujih vplivov so ostale pri nas le tiste oblike obrti, ki so se go-

jile na kmetih po celih vaseh in okrajih, to torej, kar tudi danes še imenujemo domačo obrt.

Ta obrt je vselej le postranski posel in se vrši ob prostih urah ali ob pozimskem času od vseh članov družine; vselej je ta industrija tudi odvisna od krajevnih razmer, od surovin, ki jih v obilni meri nudi narava. V krajih torej, kjer je dovolj gozdov, se bo razvila lesna obrt v raznih oblikah, kjer je zemlja glinasta, tam bo nastalo lončarstvo, kjer rodi polje obilo lanu in konoplje, tam utegne nastati tkalska obrt itd. Naši kraji so imeli v šestnajstem in poznejših stoletjih seveda še toliko gozdov, da bi bila povsod lahko nastala lesna obrt, ali ker je zato treba nekake višje sile, ki móra človeka k marljivejšemu gibanju rok, zato je postala taka obrt le tam, kjer je bilo poljedelstvo pičlo in tudi drugih dohodkov ni bilo. Ako se omejimo na Kranjsko v starem obsegu, vidimo tri središča lesne domače obrti in sicer na Kočevskem, v ribniški dolini in v blejski okolici (prim. Valvasor II., str. 210, 211, 214, 218, 219, 224, 237, 240), ali tudi v selški dolini in pri liburnijskih ali vzhodnih Istrijanih slišimo o takih izdelkih že v sedemnajstem stoletju (286, 291). Izdelki so bili pač podobni današnjim, kajti vsaka domača obrt je izredno konservativna, dasi se dandanes seveda dela že ličneje in je tu in tam opaziti celo vpliv strokovne šole. Tudi kar se tiče razsežnosti, treba poudarjati, da se je ta obrt v teku dveh stoletjih dalje razvijala; Valvasor n. pr. nič ne omenja, da bi se kmetje okoli Velikih Lašč, severno od Ribniške doline, pečali z izdelovanjem lesnih predmetov, dandanes pa je tam ta obrt precej razširjena. Istotako nahajamo dandanes to obrt okoli Loža, v Logatcu, v Ljubljani in v nekaterih delih okrajev Idrija in Kranj (Murnik v Exnerjevi knjigi »Hausindustrie in Oesterreich«, Dunaj 1890, str. 22—47).

Tudi o **pletarstvu** Valvasor nič ne poroča, iz česar seveda ne smemo sklepati, da bi bila v njegovi dobi ta panoga obrti docela neznana.

Druga vrsta domače industrije je izdelovanje **žimnatih sit** (brez lesenih obodov), ki je v sedemnajstem stoletju posebno cvetela na Sorškem polju, t. j. med Kranjem in Škofjo Loko; posebno sta se v tem oziru odlikovali vasi Bitne (II., str. 117) in Pevna (II., str. 123). Splošno se priznava, da je ta vrsta domače obrti najbrže tujega izvora, ali eni mislijo na laške, drugi na nemške dežele; na vsak način treba upoštevati, da so bili v imenovanem kraju (zlasti v Bitnah) naseljeni nemški kolonisti brizinških škofov, ki so jih bili poslali na svoja posestva že v drugi polovici trinajstega stoletja; potemtakem bi segala ta obrt že v trinajsto stoletje. — Nekaj podobno tej obrti je posel Terzincev (II., 125, 120), ki so se pečali z izdelovanjem žimnatih blazin in podobnih predmetov; razen tega so se pletle tu mreže za ribjo in račjo lov, a prebivalci teh krajev so izdelovali tudi druge predmete, potrebne za to obrt (trnke itd.).

Seveda so si naši dedje lepih starih časov izdelovali doma tudi **blago**, ki so ga potrebovali za svojo obleko; tega so izdelovali celo čez potrebo, kajti s takimi produkti je bila precej živahna in dobičkanosna trgovina doma in čez meje. Pred vsem je tu omeniti tkanje vsakojakih vrst platna, pa tudi tkanje sukna in barvanje istega. Ker so bili stari Slovenci poljedelci po poklicu, zato je čisto naravno, da so se oblačili pred vsem v tako blago, ki so ga najlaže in največ pridelovali; to pa je bilo platno, iz česar je bila res večinoma narejena narodna noša naših dedov, zlasti ženska in sploh delavniška obleka. Te razmere so se deloma vsaj do danes ohranile pri takozvanih Belih Kranjcih onstran Gorjancev in temu dejstvu se imamo tudi zahvaliti za navedeno, ne preveč staro ime. Dandanes je tovarniška veleindustrija precej zamorila to domačo obrt, vendar se za domače potrebe še prede in tke, ali o kaki trgovini s pristnim domačim platnom skoro ni več govora. Trgovina s takim blagom pa je bila gotovo ena izmed najstarej-

ših, kajti že cesar Friderik IV. (druga polovica petnajstega stoletja) je dal enemu delu kranjskih prebivalcev pravico, da smejo radi nezgod, ki so jih pretrpeli od turških pohodov, trgovati z domačim platnom na Hrvaško in drugam (prim. Murnik str. 22). To so

kar je že Ant. Linhart (živ. 1756—1795) pravilno razložil iz italijanskega, »mezza lana«, ker je bilo v njem pol volne, pol prediva. Odtod tudi ime za žensko krilo: mezlanka ali mešlanka. Loden so tkali zlasti v Kranju ter okolici, pa tudi v Radovljici in v soseščini (II. str. 137,

ČEŠKO-SLOVAŠKA — Visoke Tatry — Godalec na dužo igra pri slovesnosti, ki jih imajo ob končani žetvi

bili gotovo dolenski kmetje, a središče tkalstva je bilo okoli Škofje Loke, kjer so izdelovali poleg drugih vrst zlasti fino in belo platno, koje so z belo hodno nitjo vred pošiljali tudi v inozemstvo (XI. str. 36).

Nekoliko natančneje nam poroča baron Valvasor o tkanju in barvanju sukna. Takozvani loden za praznjo in zirsko moško obleko so tkali po vsej deželi, posebno pa po gorenjskih vaseh (II., str. 111, VI., 278). Tudi finejše vrste so izdelovali in tržili z njimi celó preko deželnih mej. Bolj srednje vrste blago je bilo tisto, ki so ga mezlan (Valvasor piše »Māhalān«) imenovali,

140). Izmed vasi, ki so se posebno odlikovale v tem pogledu, so imenovane sledeče: Stražišče, Št. Jur, Cerklje itd.; v zadnjih dveh vaseh so izdelovali tudi konjske plahte, kajti tu je cvetela zlasti konjereja, in te produkte so razvažali tudi v tuje dežele (II. str. 141).

Med staro domačo obrt moramo prištevati tudi lončarstvo, ki je cvetelo na Gorenjskem in Dolenskem in ki se mora še danes imenovati, dasi polagoma izumira. Valvasor pozna lončarje v smledniškem kraju, v Horjulu in v Ribniški dolini. Po njegovi sodbi so izdelavali lončarji na Smledniškem najboljšo robo.

Razen teh strok so gojili stari Slovenci pač še druge, manj važne, o katerih nam natančni Valvasor nič ne sporoča; tako vemo, da so v idrijski okolici že v petnajstem stoletju izdelovali čipke, od kojih so nam ohranjeni vzorci iz l. 1670—1750; ta stroka v omenjenih krajih še dandanes živi in sicer nekako modernizirana po strokovni šolski izobrazbi. Drugod so izdelovali še razna orodja za dom in poljsko delo, marsikje so gojili neke vrste umetno obrt, a vse to je bilo seveda manjše važnosti, deloma je spadalo v področje mestnega rokodelstva.

Precejšen del naših dedov si je služil vsakdanji kruh z vsakojako **drobno trgovino**, ki je posredovala izmeno poljedelskih, vino- in živinorejskih pridelkov, ali pa promet industrijskih in obrtnih produktov. Kakor pa je vsaka trgovina odvisna od prometnih sredstev, tako je tudi naša v zadnjih stoletjih, in zato bo precej poučno slišati, kaka prometna sredstva je imel na razpolago naš ded, ko je kupčeval križem svoje neobširne domovine. Učeni popisovalec naših narodnih razmer ob koncu osemnajstega stoletja, B. Hacquet, ki je bil dokaj bliže dobam, ki nas zanimajo, označuje našo Kranjsko za Valvasorjevih časov tako-le: »Krain war damals für Oesterreich beinahe wie terra incognita, und wenn ein Edelmann aus diesem Gebirge zu Pferde nach Wien reiste, so nahm er erst von allen seinen Bekannten Abschied, so wie ein Schwab, wnn er nach Amerika überschiffet. Von Kaiser Karl VI. schreibt sich der Anfang der österreichischen Commerce her, und von dieser Epoche an, wo er aus Spanien in den Hafen von Triest ankam, erhielt auch Krain zuerst fahrbare Strassen im Herzogtum Oesterreich. Zu Ende des siebzehnten Jahrhunderts existierten in ganz Krain eine oder zwei Kutschen; eine hatte der Vicedon des Landes und die andere der Bischof von Laibach. Aller Adel beiderlei Geschlechtes kam in die Hauptstadt des Landes nur geritten.«

Cest torej v današnjem pomenu be-

sede pred Karolom VI. (vladal 1711—1740) ni bilo, ampak so držale od mesta neširoke tovarne poti, zadostne za konja s tovorom obloženega, le izjemoma so se nahajali kaki slabi, od nikogar oskrbovani kolovozi. Za trgovino sploh so v prvi vrsti merodajna naravna pota, to je tista, ki se sama od sebe vzdržujejo, to pa so vodna pota: reke, morja in jezera. Po slovenskem ozemlju bi prišle v poštev: Drava, Mura, Sava in deloma nekateri pritoki njihovi; v tem pogledu je bila zlasti velike važnosti Ljublanica od Vrhnike do Ljubljane, ker je šla v smeri glavne kupčijske poti od morja proti sredini dežele in države, t. j. iz Trsta, Reke, Italije proti Ljubljani in Dunaju. Seveda je služilo **brodarstvo** po Ljublanici tudi krajevnim potrebam samim, kakor še dandanes. V prejšnjih stoletjih je bilo brodarstvo po Ljublanici natančno urejeno in oskrbovano od dvoje vrst čolnarjev, ki so se ločili v veliki in mali ceh. Veliki ceh je oskrboval prevoz vsakojakega trgovskega blaga in sicer na svojih velikih brodovih, ki so nosili nad 300 starih centov, dočim so manjši čolnarji prevažali na malih, iz enega debela izdolbenih čolnih le osebe in pač kake malenkosti v blagu.

Sava na slovenskem ozemlju sicer ni posebno prikladna za plovbo, ker je njena struga zlasti nad Litijo in Zidanim mostom ozka in skalnata, vendar se stari kranjski in hrvatski trgovci niso strašili teh naravnih ovir; tak transport je bil zelo težaven zlasti proti toku, in vendar je bila Sava najvažnejša žila, po kateri se je pretakal trgovski promet med Kranjsko in Hrvaško. Plavilo pa se je s čolni ali ladjami, a tudi s plavi; kjer je bilo radi skalovja in čeri nemogoče spraviti naprej natovorjen brod, tam so blago razložili in brod prazen spravili čez oviro, potem ga zopet natovorili. Niže na Dolenjskem, kjer je reka močnejša in struga bolj gladka, tam so dolagali še več blaga in napravili plav silnejši na ta način, da so mu privezali spodaj ali ob straneh prazne sode, ki so branili, da se brod ni po-

greznili; tako sporoča Valvasor (II. str. 203). Ta zgodovinar sicer ne omenja, da bi bili prazne ali obložene brodeve proti toku vlačili z živino, marveč pripoveduje, da se je to vršilo samotež ali porivaje z drogovi, za poznejši čas pa nam je to dokazano in priča, da je trgovina tod napredovala.

Velevažen činitelj v prometnem in trgovskem življenju naših dedov do prve polovice osemnajstega stoletja so bili takozvani **tovorniki**; ko je dal Karol VI. zgraditi novo veliko cesto, ki je imela vezati Trst in Reko z Ljubljano in severom, se je sicer preuredil ves trgovski in javni promet po naših deželah, kajti razvilo se je znamenito vozarstvo, kakor ga je poznala ostala srednja Evropa že davno prej, vendar so tovarniki preživeli tudi ta dogodek in deloma še dalje oskrbovali malo ali drobno trgovino. Ribniški lončarji so istotako še v sredini prejšnjega stoletja raznašali na svojih tovarnih konjih svojo robo po Krasu in Istri in starejši ljudje so vedeli prav natanko popisati, kako se je imenoval vsak del nalašč za to prirejenega sedla in kako se je blago nakladalo.

Tovorniki so bili raztreseni seve po vsi deželi, največ pa jih je bilo tam, kjer je cvetela industrija in domača obrt, zlasti pa po selih, ki so stala ob glavnih trgovskih črtah in na posebno ugodnih točkah in križiščih. Med takimi vasmi omenja baron Valvasor zlasti sela okoli Smlednika (II. str. 111, 117, 118, 119, 121, 122, 137, 175; VI. str. 208), Udmat pri Ljubljani, jako važna točka radi bližine glavnega mesta (II. str. 125), pa tudi Moravče (II. str. 122), ker je šel pač že pred Karolom VI. tod mimo in preko Trojan glavni promet s Kranjskega na Štajersko. Podobne opazke

slišimo tudi pri Dolenjcih (II. str. 175, 181, 186, 211) in Notranjcih (II. str. 256, 265).

Tovornike bi sploh lahko razdelili v dve vrsti: v take, ki so tuje blago prenašali za plačilo, in take, ki so **svoje** blago prevažali, ki so bili torej sami trgovci; med temi so seveda pred vsem tisti, ki so prodajali pridelke polja in vinograda, ali pa izdelke domače pridonosti. Posebna vrsta tovarnikov so bili tisti, ki so, kakor smo slišali, rznašali in tudi razpečavali **sol**. O Dolenjcih piše Valvasor: »Viele nähren sich vom Saltz, holen dasselbe beym Meer, oder aber von Zirknitz, und tragens auf den Sämben oder Sämb-Pferden nicht allein im Lande hin und wieder herum, sondern auch in die Steyermark« (II. str. 211). Prav od tistega pisatelja izvemo zanimivo dejstvo, da je bila Cirknica tedaj središče kranjske trgovine s soljo. Tu se je vsak teden vršil pravi semenj za sol: »Denn die Tschitscher und Karstner bringen alle Wochen von dem Meer das Saltz hieher, welches hernach andre Crainerische Saltz-Saumer . . . an sich kauffen, auch desswegen wochentlich zu dem Ende hieher kommen« (XI. str. 55). Čiči torej (II. str. 256) in Kraševci so prinašali sol od morja do Cirknice, kjer so jo pokupili ali zamenjali trgovci-tovorniki in jo raznašali po Kranjskem in spodnjem Štajerskem; da so šli tudi Kranjci po sol prav do morja, to smo že slišali. Izmed kranjskih prebivalcev so se pečali s tako trgovino zlasti Dobropoljci in Velikolaščani (II. str. 214, 215, 219), ožji Levstikovi rojaki, zato pa je ta pisatelj tako mojstersko in humoristično očrtal takega starokranjskega solarja v osebi **Martina Krpana** z Vrha pri sv. Trojici.

Dr. Iv. M.

CENJENE ČITATELJE NAŠEGA KOLEDARJA posebno opozarjamo na povsod poznana in priljubljena zdravilna proizvoda »Thierry-Balzam« in »Thierry-jevo Centifolijsko mazilo za rane« iz lekarne pri Angelu Varuhu v Pregradi. Natančnejše si

oglejte oglase s slikami v našem koledarju. Naslovite cenj. naročila na: Lekarna pri »Angelu Varuhu«, ADOLF-a pl. THIERRY-ja naslednik, PREGRADA št. 182 (via Zagreb), Savska banovina.

VRNITEV

Zunaj je besnel snežni metež. Okna so bila zastrta z debelimi snežnimi zameti, in radi toplote šip so bila okna, ka'or bi jokala. V koči je v peči gorel ogenj in njegov sij je metal fantastične sence po stenah. Šiljasti nos zgubane starke je bil kakor kljun čudne ptice, brki starca pa so bili naježeni kakor ježeve bodice.

— Zunaj je prokleta mrzlo, stara!

— Hm!

— Vesel sem, da sem včeraj nacepil drv. Danes bi niti psa ne pognal v to burjo.

— Da, je pokimala starka.

In pogovor je utihnil. Zopet je zavladala enolična tišina, samo na ognjišču je prasketal ogenj in slišalo se je tiho cviljenje vlažnih drv na ognjišču. Okrog oglov je žvižgal veter. Tam v kotu je ura melanholično odbila sedem.

— Sedem! je rekel starec tako iz navade.

— Sedem, je ponovila starka.

In spet sta se oba zamislila v svoje misli in si nista imela nič več povedati. Oba sta bila kakor dve stari sovi, ki naveličani življenja mrtvo buljita pred se. Posebno starcu je neka črta okrog ust dajala pasivno, a obenem dobrodušno potezo, a pri starki so še vedno tu in tam zagorele niene temnosive oči in nekak trdi nasmeh je ležal na tenkih in upornih ustnicah.

Z zapečka je skočila mačka. Elastično, črno in vitko telo je zamolklo udarilo ob tla. Iz mraka so se zasvetile mačje zelene oči.

— Vražja mačka! Ustrašil sem se!

— Pusti jo! Si kakor baba, se je jezila starka. Poglej raje, če je dovolj olja v lučki!

Starec je odkrevsal v kot, kjer je pred razpelom brlela rdeča lučka. Da, olje je dogorevalo. Vzpel se je na prste, segel na polico in prilil lučki olja. V tem trenutku so se zunaj pred vrati zaslišali koraki. Nekdo je stresal z nog sneg in krepko udarjal ob prag. Nato je potrkal.

Stara sta se vznemirila.

— Kdo je? — je kraknila starka.

— Odprite... Popotnik prosi za streho! — se je slišal glas.

— Streho? je zamrmral starec.

— Hm!... je istotako zamrmrala starka. Martin, odpri, je rekla nato.

Starec Martin je odkrevsal odpirat. Odrlinil je zapah. Vrata so se odprla in vstopil je možki, ves s snegom pokrit. Na obrvih, trepalnicah in na kratko ostriženih brkah je visel sneg, da se ni moglo razločiti obraza.

— Dober večer!

— Dober večer, sta odgovorila oba hkrati.

— Burja je in ne morem da'je. Dovolite, da pri vas prenočim. Vseeno, kako. Glavno je, da sem pod streho. Kajti daleč mi je še do doma.

— Dobro, sta rekla oba.

— Saj bom plačal, je pripomnil tujec.

Tujec je slekel plašč in ga razprostrl ob ognju, da se posuši. Snel je kapo z glave in zdaj se je videlo, da je to mlad človek, star kakšnih trideset let, črnolas, ogo-relega, resnega obraza.

— Hvala, da ste me sprejela, — je rekel. Tako vreme, da se Bogu usmili, skoraj nemogoča pot v tej noči, čeprav bi rad dalje.

— No, tako zelo pa se gotovo zopet ne mudi, je rekel starec.

O, mudi! Vračam se namreč po petnajstih letih domov in bi rad videl svoje, je rekel.

— Po tako dolgem času domov? — sta se začudila starec in starka.

— Iz Rusije!

— ... iz Rusije...

Stara je kakor oživela. Oči so se ji zasvetile.

— Iz Rusije, je ponovila. — Čudno...

— Nič tako čudnega, se je dobrodušno nasmehnil tujec.

— Koliko ste pa star, je vprašala star-
ka in nekaj premišljala.

— Triintrideset. Osemnajst sem bil
star, ko so me poslali na bojišče proti Ru-
som. Bil sem ranjen in ujet. Potem je bila
v Rusiji revolucija... nastalo je drugo živ-
ljenje... ni se mi hotelo domov. Tudi ože-

Naenkrat je starka prekinila tišino.

— Ha... tudi naš sin je odšel z osem-
najstimi leti na rusko fronto.

— Res? je vneto vprašal tujec.

— Da...

— In...

— Padel je. Dobila sva brzojav o nje-

MERAN JESENI — To je domovina žlahtnih južno-tirolskih vin. Meran je bil do 1420. leta glavno mesto vse Tirolske. Tirolska je dobila ime po gradu Tirol, ki so ga postavili tirolski grofi nad Meranom

nil sem se tam. Ali Katja, žena, mi je um-
la... Oh, bila je to družica, moja Katja...

Zdelo se je, da so se mu orosile oči.
Ali je hitro nadaljeval:

— In nič več me ni držalo. Hrepenenje
po domu, po materi in očetu me je prevze-
lo. Odšel sem...

Pripovedoval je počasi, s srcem, kakor
da želi narisati sliko.

— Triintrideset let... Iz Rusije...
hm... baš toliko bi bilo našemu Jožeku!

— Vašemu Jožeku? Tujec je pogledal
starki v oči.

— Da. Našemu sinu.

Molk. Samo v kaminu je tiho prasketal
ogenj.

govni smrti šele tedaj, ko so drugi prihajali
domov. Nekateri so prihajali vriskajoč, dru-
gi s smehom če tudi žalostnim, če tudi brez
roke ali brez noge... ali prihajali so. Pro-
kleta, vsi iz naše vasi so se vrnili, samo
mojega sina ni bilo...

Gnjev je bil v besedah in v očeh so-
vraštvo.

— Jalža, je bojzljivo opomnil stavec.
Potolaži se!

V starki je vidno rastla razburjenost
pri spominu na mrtvega sina. V očeh ji je
blestela boleštna mržnja proti vsem, ki so
srečnejši od nje.

Tujec je zamišljeno molčal in opazoval
starko.

— Upajmo, da bo bolje, je rekel.

— Bolje?... Kako bolje? Odkod?

Ni več tistega »bolje«... Z njegovo smrtjo je umrlo. Prokletstvo je leglo na naju z njegovo smrtjo. Tisto malo, kar sva imela, je propadlo. Jeseni so nama odpe-ljali zadnjo kravo iz hleva. Davek jo je vzela. In zdaj je še slabše. Pravijo, da je kriza. Vrag, a ne kriza. Pri siromaku je vedno kriza, gospoda pa je sita.

— Hm..., je pokimal tujec zamišlje-no.

— Če bi naš Jožek živel, bi vsega tega ne bilo.

— Eh, je ponovil starec, če bi bil Jožek živ...

In zopet molk.

Starka kakor da je zlezla nekam v samo sebe. Njen obraz je imel trd izraz. V kotu je tiho brlela rdeča lučka pred razpe-lom.

Tujec pretrga mučno tišino:

— Čujta me!... Sprejela sta me pod streho. Zavarovala sta me pred burjo. Ho-čem vama pomagati. Evo, stotak za preno-čišče!

Starca sta osuplo gledala tujca. Na obrazih jima je trepetala negotovost, če je to res in če se morda tujec ne šali.

Ali tujec je izvlekel denarnico. Vzel je stotak in jima ga dal.

— Prosim...

Starka je iztegnila svoje koščene ročice in poželjivo vrtela bankovec v rokah.

— Hvala, se je toplo zahvalil starec.

— Da, hvala, je zahropila starka.

— Že prav, že prav! Vidva ne vesta, kako sem vesel, da vama lahko pomagam, je rekel tujec.

Stara sta molčala in gledala bankovec.

— A zdaj prosim, če lahko ležem. Fru-den sem. Zjutraj moram naprej.

— Lezite, je rekel starec. Lahko noč!

— Lahko noč!

II.

Globoka noč.

Zunaj tuli veter, a v koči ljudje spe. Samo mačka je budna in njene zelene oči se svetijo kakor mali fosforni reflektorji.

In še nekdo ne spi; Starca.

— Stotak... in še jih ima... šumeli so...

Njene misli sekajo možgane kakor bli-ski. V možganih vre.

— Davek... krava... in tisti trav-nik... In Rusija...

Starka se priplazi k starčevi postelji.

— Martin...

— Martin!

— Hm?

— Tiho!

— Kaj je?

— Tiho vstani in pridi v drugo sobo.

V drugi sobi je strašen mraz. Martin drgeta. Jalža pa ne čuti mraza. Ona drgeta od razburjenja.

— Poslušaj, Martin! Tujec ima denar, a midva ga nimava. Zakaj ga nimava? Nič nimava, ne denarja, ne krave, ne travni-ka... tudi sira nimava... Vzemi sekiro... in... udari, Martin!... Stotaki... mnogo jih je...

Martin je izbuljil oči. Groza ga strese.

— Si znorela, Jalža?... Ubiti člove-ka... radi denarja?... Za božjo voljo?... Kaj... kaj misliš?!

— Znorela...? Haha... Denarja potre-bujeva, a on ga ima. In zakaj bi se naj baš on vrnil domov z denarjem, ko ga pa mi-dva tako potrebujeva?

— Jalža, pomisli! On se vrača do-mov, po petnajstih letih. Vrača se k svoji-ma starima, ki ga čakata kakor sva midva čaka svojega Jožeka... čakala, dokler ni prišla tista brzozavka...

— ... svojega Jožeka, da... je po-navljala Jalža kakor v blodnji.

— In že radi nji ju dveh tega ne sme-va narediti!

— Radi nji ju dveh?

— Da, radi njegovih starišev!

— Radi njih. Preklete! Kaj so oni me-ni in tebi?... Tudi moj sin je mrtev. Ni ga... In kdo zato kaj porajta?

— Jalža...

— Da, ni ga!... Povej, komu sva se smilila?... Vzemi sekiro in udari — bo-jazilivec stari! In glej, da ne bodo stotaki krvavi!

— Jalža, za božjo voljo...

— Marš!... Oči so se starki divje za-svetile. — Marš! Udari!

Starec se je razburil.

— Ne morem, Jalža! Ne morem, ne morem!

— Ne moreš?... Veš kaj? Danes je pust. Štefanova krčma v vasi je odprta. Tam je zabava, veselica. Pojdi, napij se!... Tedaj boš lahko!

— Za božjo voljo, Jalža! Znorela si!

— Ah kaj! Pojdi, kakor pravim! Če ne, bom sama...

— ?!?

— Pojdi... čakam!

— Hm... Dobro! Grem!

Starec si oddahne. Ogrne plašč in se tiho splazi v burjo in izgine v noč.

III.

Burja kakor da bi pojenjala, ali je pa Martin ni čutil. V ušesih mu je neprestano bučalo: Napij se! Udari! Sekira! Stotaki!...

V daljavi, skozi snežno meglo je zagledal razsvetljena okna krčme. Blestela so rumenkasto, motno in trudno.

Štefanova krčma!

Vstopil je.

— Dober večer!

— Zdravo Martin, zdravo-o-o...!

Petrolejka se je kadila.

— Eh, ti...

In starega Martina so sprejeli izžeti obrazi, znojne žuljaste roke, pijani pogledi, velike besede. S težkim zadahom vina in tobaka se je mešal prah in vonj človeškega znoja. Videl je pijane sovaščane s povešenimi brki. Nekaterim je slina obvisela na ustnicah, ko so govorili. Fantje so bili vročični, pili so, kričali in kleli. Dekleta so plesala in oči so se jim nenavadno svetile. Vse skupaj se je vrtelo, plesalo, pilo, klelo, ljubilo... se ščipalo, kakor v neki blodnji.

Martinu se je zdelo, da so vsi znoreli: Jalža, vaščani, Štefan in on sam... In zamrmral je sam pri sebi:

— Sem, kakor bi znorel. Ali morda nisem?

Bas je bučal, mrmral, godrnjal, tamburice so cvlile.

— Pfu! je pljunil Martin. — Hej, Štefan! Liter vina!

— O, Martin glej no! Tj si?

— Da, je odgovoril Martin kakor v meglo.

— Vemo, danes si pa res gospod, pravi gospod!

— Kaj čenčaš, norec, je zagodrnjal Martin.

— Kaj boš tajil! Čestitam, čestitam!

— Kaj si pijan, se je začudil Martin.

— Kaj čestitaš?

— Hu, glej ga, modrijana, kako se dela neumnega!

— ... Neumnega?

— Glejte, ljudje, našega Martina, je rekel krčmar Štefan. Za norca bi nas rad imel. Prišel je, da se od veselja napije, in da nas potegne. No, prav ima: danes je pust! Hahaha...

— Kaj govoriš, se je vedno bolj čudil Martin in ni vedel, kaj bi.

— Ne uganjaj komedij, ga je potrkal krčmar Štefan po rami. Zaman je. Mi že vemo!

— Vi veste...? — je prebledel Martin.

— Gotovo! Saj je bil Joža prej pri nas, potem pa je šel domov, k vama. In da bi ti bedak tega ne vedel, hahaha!

— Joža? je vprašal ves začuden Martin.

— Kaj kdo... hahaha... tvoj sin Joža, vendar... hahaha...

— Moj Joža?

— Hahaha... so se smejali vsi vprek.

— Kateri Joža, je vprašal z izbuljenimi očmi Martin.

— Kateri Joža... hahaha... Tvoj vendar. Tvoj Joža iz Rusije, je zmagoslavno pripomnil krčmar Štefan.

Martinu se je stemnilo pred očmi.

— Moj Joža?

— Da, tvoj, je potrdil krčmar Štefan.

Martin je planil pokoncu, da se je prevrnila miza.

— Sin... je kriknil in zbežal v noč.

— Hahaha... je orilo za njim. A tam iz zlahtne steklenice je klokotalo še bolj zlahtno vino.

Črno vino.

Kakor kri...

IV.

Burja je utihnila.

Martinu je tekel pot s čela. Gazil je sneg, ki je segal do kolen in ni čutil utru-

jenosti. Hitel je na vso moč, samo da pride čim prej domov.

— Rusija!... Petnajst let!... Stotak!... Jalža... sekira... moj sin... vse to je vršalo po možganih in šumelo po ušesih. — Moj sin, moj sin...

Cela večnost se mu je zdela pot do doma. Skozi okno je videl trepetanje rdeče lučke pred razpelom.

— Jalža, Jalža, je kriknil ves zahripel. — Naš Jožek... in zletel je v sobo. Strašen nemir mu je stiskal srce.

— No, prišel si? Ravno prav... se je smehljala starka.

— Da... Poslušaj Jalža...

— Nič ne govori. Že naprej vem...

Martinu odleže.

— Veš?

— Da, je rekla Jalža trdo, bojazljivec si. Zato sem naredila jaz.

— Kaj? je zahropel Martin kakor ranjeni lev.

— Hrrrsk... je bilo po buči in vse je bilo gotovo. Tam pogledaj! Polazala je z roko v kot na posteljo, kjer je ležal človek tiho in mirno, kakor bi spal. Samo s senc je bila zarisana rdeča vlažna nit, in iz kota ustnic je silila druga...

— Za božjo voljo, Jalža, je pobesnel stavec. Oči so mu divje gorele. Starka pa je bila čisto mirna. Mirno ga je pogledala, samo nenavaden plamen je bil v njenih očeh, ko je rekla: — Kaj noriš! Bilo je dva-

najst stotakov... samo eden je okrvavljen...

— Jalža, je zakričal Martin. — Kaj si naredila?... Naš sin, Joža je to, Joža iz Rusije...

— ???

— Svojega lastnega sina si ubila!

— K-a-k-o? je zajecjlala starka.

— Prokleta! je siknil Martin in se zgrudil.

— Svojega sina?

Blazen je bil krik, ki se je izvil iz starinih prs in njeno telo je topo padlo po tleh.

Martin se je vzravnal. Buljil je po sobi. Pojemajoči svit ognja iz kamina je skrivnostno obseval obraz sina, ki je ležal ubit na postelji in rdeča tekočina — kri, je tiho in počasi polzela iz rane na sencih.

— Sekira, je tiho hropel Martin, ... stotaki... sin... Kakor v mrzlici je začel blesti.

— — — — —

Iz daljine, skozi odprta vrata je zamolklo silila pesem iz Stefanove krčme. Bas je godrnjal, psi na vasi so lajali... s postelje pa je počasi in komaj slišno padala kri:

— Kap... kap... kap...

Starcu so se blazno zableščale oči.

— Mi smo ga ubili, je kriknil in se onesvestil...

Pod razpelom je krvavo migotala lučka.

V LASTNEM INTERESU vsakega je, ki boleha na astmi, pljučni bolezni ali kaj sličnem, da se posluži najbolj znane in dolgo let obstoječe firme Puhlmann & Co.,

Berlin 436, Müggelstrasse Nr. 25—25a, ki pošlje vsakemu brezplačno in prosto poštne poučno brošuro s slikami. Prečitajte oglas v oglasnem oddelku.

ALI VAS NADLEGUJEJO PODGANE? V prometu se nahajajo različni preparati, ki jih same ali pomešane med hrano uporabljajo za vabo podganam. Žal pa ne izpolnjuje vsak preparat glavnega pogoja, da bi bil ljudem in domačim živalim neškodljiv. — Rezultat najnovejših raziskovanj je zajamčeno učinkujoče sredstvo, bodisi da se uporablja proti lišnim, poljskim ali vod-

nim podganam, ki je pa hkrati neškodljivo za ljudi in domače živali. To sredstvo se nakapa na kruh ali drugo vabo in se imenuje »Raxon«. »Raxon« je oblastveno priporočen in se dobi brez potrdila za strup v drogerijah ter v ostalih trgovinah, kjer so vidni plakati. Odobr. min. za soc. pol. sanit. od. 5., br. 10.231 od 1936.

KOŽO VAM KREPIM!

V zimi,

da ne bi dobili rdeče, hrapave in spokane kože.

Poleti,

da zmanjšujem nevarnost sončnih opeklin. V vročih dneh deluje krema Nivea zelo hladilno.

Pri domačem opraviilu,

da bi ostala Vaša koža kljub najtežjim delom zdrava, mehka in čvrsta. Po umivanju si iztarite roke s kremo Nivea!

Pri britju,

da preprečim, da bi Vas koža žgala in Vam spokala. Najbolje je, da si pred britjem dobro iztariate kožo s kremo Nivea.

Samo Nivea vsebuje Eucerit, najboljšo sredstvo za jačanje kože.

Iz zgodovine vzgoje in pouka

K u m e

V šolskih učnih knjigah za zgodovino se navadno opisuje boj za oblast med poedinimi vladarji, narodi, državami itd. Na široko so opisani vladarji in njih rodbinske zveze, njih vojne in zasluge za ljudstvo; največ prostora zavzemajo popisi vojn. Ta način poučevanja v šoli je ustvaril v nas naziranje, da je to najvažnejši del zgodovine. Namen takega zgodovinskega pouka je, da bi vzbudil v mladini spoštovanje do države. Z dovršeno ljudsko in srednjo šolo zna učenec vsa imena vladarjev, kraj in čas vseh večjih bitk ter vse pridobitve zmagovalcev.

V boju se vzbudé v človeku prirodni nagoni samoobrambe in v tej samoobrambi ruši in uničuje vse, kar mu je kakorkoli v oviro, ali kar bi moglo koristiti sovražniku; vojaki požgô in prekopljejo polja, porušijo hiše, delavnice, tovarne, muzeje, gledališča, knjižnice, to je vse tisto, kar so s trdom tekom stoletij ustvarili najboljši delavci, kmetje, stavbeniki, umetniki, učenjaki in tako rušijo vrednote, za katere je moralo ljudstvo delati in trpeti skozi stoletja.

Šolska zgodovina ustvarja v mladini sliko divjštva, rušenja pri človeku, samo migmogrede omeni tudi delo ustvarjanja, napredka in lastnega notranjega dviganja, včlovečevanja.

Zgodovino borbe za oblast imenujemo politično zgodovino; zgodovino, ki opisuje, kako je človek napredoval v načinu dela, v tehniki, znanosti, umetnosti, verstvu in kako se je sam duhovno oblikoval, pa imenujemo

kulturno zgodovino.

Kulturna zgodovina nam kaže vse stopnje človeškega razvoja od najprimitivnejše življenjske oblike človeka, divjaka v gozdu ali jami, do najvišje stopnje duhovnega življenja izobrazenca, umetnika, znanstvenika. Razvoj ni šel v ravni črti navzgor, temveč v krivuljah gor in dol, da je napredek komaj zaznaven. V čem je kultura? V tem, kako je človeštvo počasi ublažilo svoje nagone, ki so se kazali v borbi za hrano, stanovanje in se naučilo na lažji način pridobivati hrano, graditi stanovanja ter s skupnim delom in življenjem sprejelo navade in načela, v katerih je bilo možno življenje v družbi. Namesto medsebojnega napadanja in uničevanja, se je s časom javilo sočutje, ljubezen, priznanje sočloveka in sodelovanje, predvsem delitev dela.

Vsak narod je hotel vzgojiti svoj naraščaj tako, da bo sprejel vse tiste kulturne vrednote, ki so jih cenili odrasli. Zato se najbolj jasno kažejo življenjski smotri in

načini narodov v poedinih dobah po tem, kako so vzgajali svojo mladino. O vzgoji nam govori kulturna zgodovina in sicer njen posebni del,

zgodovina vzgoje in pouka.

Zgodovina vzgoje nam pokaže, kako so vzgajali v najstarejših časih pri najprimitivnejših narodih, stari zgodovinski narodi, Kitajci, Asirci, Babilonci, Egipčani, Grki, Rimljani in kako se je vršila vzgoja v srednjem in novem veku.

Vzgoja pri primitivnih narodih.

Zapiskov o tem, kako so vzgajali mladino primitivni narodi, ki niso znali še pisati in čitati, nimamo, vendar si lahko ustvarimo predstavo o njih vzgoji, ako opazujemo divje narode, ki žive še danes podobno življenje v gozdovih in jamah na nekaterih otokih, v osrednji Afriki in Južni Ameriki ter na otočjih Tihega oceana. Pri vseh teh narodih vidimo, da je otrok v prvih letih pri materi, ki ga čuva, neguje in skrbi za njegove telesne potrebe. Mati uči otroka, da se sam hrani, oblači, opravlja nekatera dela za druge n. pr. nosj drva, varuje manjše bratce in sestrice. Glavno opravilo otrok v dobi od prvega do sedmega leta je igranje. V igri posnemajo opravila odraslih, deklice kuhajo, šivajo in zibljejo punčke, dečki pa oponašajo moške pri njih delu t. j. boju, lovu, igri itd. Radi poslušajo pripovedovanja o boju, lovu in dogodkih iz dnevnega življenja o junakih, bogovih, strahovih, čarodejih, zmajih, skrivnostnih pojavih prirode, katerih si ne znajo pojasniti. Zanimajo jih verski obredi, ki so navadno v zvezi s plesom in igro, poslušajo pobožne, bojne in ljubavne pesmi, opazujejo običaje ob rojstvu otroka, ženitvi, smrti, ob ljudski sodbi zločincev. Tako se nehotno vžive v duha svoje zajednice, spoznavajo pravice in dolžnosti poedincev do zajednice, v kateri žive.

S sedmim, osmim letom že spremlja deček očeta pri njegovih dnevnih opravilih v začetku kot opazovalec, pozneje kot pomagač pri lovu, ribolovu, nabiranju sadežev, obdelovanju zemlje ter pri čuvanju črede na paši. Deklica se pri materi uči gospodinjstva in ravnanja z otroci. Ko dorasteta, že samostojno lahko opravljata vsa dela, ki jih vršita oče in mati. Vsak rod v glavnem ponavlja to, kar so delali predniki; ali najboljše med mladimi si skušajo pomagati pri svojem delu z izboljšanjem orodja, z drugim načinom lova, boja, da dosežejo večje uspehe. V malenkostnih zboljšanih orodja in načina dela je napredek, ki daje iznajditelju in tudi drugim pobudo, da razmišljajo

dalje in najdejo nove načine dela in nova orodja.

Človeški duh ni nikdar zadovoljen z uspehom, vedno gre naprej. To je začetek znanosti. Gonilna sila pa je želja po lažjem delu, počitku in večjem užitku.

V prostem času si poje pesmi, rezlja okraske na orodje in na stanovanje, obleko itd. To pa je začetek umetnosti.

Kitajci.

Izmed starih kulturnih narodov so najvažnejši Kitajci, ki so skozi 5000 let ohranili svojo samobitnost in se ravno v sedanjih burnih časih kažejo poteze njih značaja in vzgoje. Prava Kitajska brez Mandžurije, Mongolije in Tibeta obsega ozemlje, ki je tako veliko kakor pol Evrope in ima približno 450 milijonov prebivalcev. Kitajci so živeli sami zase, ker so na svojem obširnem ozemlju pridelovali lahko vse, kar so potrebovali za življenje, da jim stik z drugimi narodi ni bil potreben. Na vzhodu obliva njih zemljo morje, na zahodu in jugu jih obdajajo neprehodna gorovja in puščave, preko katerih vodi komaj par karavanskih poti, proti severu so zavarovali svojo državo pred vpadi Mongolov z visokim 2200 km dolgim zidom.

Ljudstvo se bavi s poljedelstvom in obrtjo. Svoje industrije še danes nimajo, kar je imajo, je v tujih rokah. Kot kmetovalci niso bili imperijalisti in niso vzgajali vojaštva, branili so le svojo zemljo.

Spoštovali in častili so prirodne sile. Posebne verske osnove pri Kitajcih ni najti, saj nimajo niti izraza za pojem boga. Neka prasila vlada vse življenje in cesar »sin božji«, je bil predstavnik te sile na zemlji, imel je vso duhovno in svetsko oblast po uradnikih, ki jih je sam postavjal in so mu bili tudi odgovorni ter so izvrševali oblast v njegovem imenu. Kar je bil cesar v državi, to je oče v družini, neomejen gospodar nad ženo in otroci. Še dandanes oče lahko proda svojega otroka. Prasila, cesar, uradniki, starši in umrli predniki so svete osebe, ki jih morajo vsi spoštovati.

Vzgoja je imela namen ohraniti ta družinski in družbeni red in zato je bilo tudi vsej mladini natančno predpisano vedenje nasproti staršem, učiteljem, predpostavljanim sorodnikom, prijateljem in tujcem. Tudi odrasli so se morali strogo držati starih običajev v vedenju nasproti predstavnikom oblasti, v družbi z domačimi ali s tujci. Na ta način so se ohranili skozi tisočletja stari običaji in navade.

Delo, ki ga je opravljal oče, je nadaljeval sin in tako se je obdržalo v rodini iz roda v rod. Sposobnost vršiti neko določeno ročno ali umsko delo, je bil glavni smoter vzgoje in pouka, ne pa kakšne splošne sposobnosti, cenili so strokovno izobrazbo.

Najbrže so bili Kitajci prvi, ki so imeli svoje šole, zgodovinsko je ugotovljeno, da

so bile že 2400 let pred Kristusom in so skoro take ostale do dandanes.

Do osmega leta so bili dečki in deklice doma pri starših in se učili spoznavati in imenovati predmete v svoji okolici, šteti, imena dnevov v tednu in opravljati lažja domača dela. Deklice so ostale doma in pomagale materi pri delu v hiši in na polju. Dečki so lahko obiskovali javno šolo od osmega do dvanajstega oziroma štirinajstega leta, v kateri so se učili čitati, pisati in peti. Učenje čitanja in pisanja s kitajsko pisavo je jako težko a) ker pisava nima nobenih stalno ponavljajočih se črk in oblik, ter si mora otrok mehanično zapomniti vsako potezo posebej, b) ker imajo za vsako besedo poseben znak, da si mora z učenjem čitanja in pisanja pridobiti nove pojme. Pisati se učijo na ta način, da prisujejo znake, ki jih stavijo pod prozoren papir, t. j. kopirajo. Pišejo in čitajo v vrstah od zgoraj navzdol. Pri učenju si pomagajo z opazovanjem predmetov samih in risanjem, da si besede in znake lažje zapomnijo, torej imajo nazoren pouk.

V ljudski šoli, ki jo je otrok obiskoval šest let, se je naučil čitati in pisati besede, ki jih rabi v vsakdanjem življenju. Po dovršeni javni ljudski šoli je lahko vsakdo, ki je imel sredstva, obiskoval višje, srednje in visoke šole. V teh so se učili vseh znanosti, predvsem pa poznavanja svoje domovine in načina življenja v državi in državne uprave. Koncem vsakega leta so bili strogi izpiti, pri katerih so morali dijaki v ločenih uticah pisati naloge. Cesarska akademija v Pekingu je pripravljala mladino za višje uradniške službe in znanstveno delo; kdor je dovršil vse razrede je postal mandarin. Tako je bila odprta pot vsakemu do najvišjih služb v državi.

Najvažnejši duhovni voditelj Kitajcev je bil Konfucij, ki je živel v petem stoletju pr. K. r. (rojen l. 501.) Dovršil je že s petnajstim letom vse šole in postal mandarin. Pozneje se je posvetil poučevanju mladine z željo, da ohrani življenjski način naroda v prvobitni čistosti. Svoje nauke je zbral v kratkih izrekih, ki si jih učenci lahko zapomnijo. Učence je razdelil po razvoju in nadarjenosti v štiri razrede; v prvem jih je učil misliti in lepih navad, v drugem guberništva, v tretjem pravo in državna uprava, v četrtem moralna pravila. Ne verski pouk, temveč splošna npravstvena načela so bila osnova vse vzgoje.

Indijci.

Cesarstvo Indija obsega 4,6 milijonov kvadratnih kilometrov in ima približno 330 milijonov prebivalcev. Angleško oblast nad vsem ogromnim ozemljem vrši kakih 160 tisoč Angležev, 0,5% od vsega prebivalstva. To je mogoče zaradi tega, ker je na eni strani miselnost Indijcev usmerjena v pasivno razglabljanje, bolj čustveno spozna-

vanje življenjskih osnov, na drugi strani so Angleži pravi predstavniki zapadne miselnosti, ki je tostransko usmerjena k aktivnemu vladanju sveta in njegovemu izkoriščanju. Podnebje samo in priroda vpliva na ljudi, da so otopeli in se bavijo bolj z verskimi kot socialnimi in gospodarskimi vprašanji.

Indijci imajo staro kulturo in njih prvotni jezik sanskrt je kakor ustvarjen za poezijo. V sanskrtu, ki so ga govorili pred par tisočletji, so spisane vede, t. j. neke vrste sv. pismo, ki obsega vse tedanje znanje o svetu, verstvu in uredbi človeške družbe. Prebivalstvo je razdeljeno v kaste; bramani, duhovniki so najvišja kasta, kšatrije so vojaki, vaje trgovci in obrtniki, sudra so kmetovalci. Bramani so se smatrali za dušo države, kšatrije so imeli upravno oblast, vaje so bili narod, ki ga upravljajo in vodijo, sudre pa so imeli skrbeti za tarne dobrine. Prehod iz ene kaste v drugo je bil nemogoč in je še dandanes največja ovira notranjemu pomirjenju, ker so poleg socialnih še verske in narodnostne razlike, kar Angleži dobro izkoriščajo, da lažje obdrže oblast. Delo in beda tudi tam rušita stare predsode.

V prejšnjih časih je bila vzgoja mladine strogo podrejena kastični razdelitvi družbe. Oče je bil tudi v Indiji vsemočeni gospodar v družini, žena se je morala dati sežgati na grmadi po moževi smrti, otroka je lahko prodal ali daroval bogovom. Pokorščina in spoštovanje nasproti očetu in materi je bil prvi nauk, ki so ga vcepili otrokom prav tako proti učitelju in predstavnikom državne uprave. Javnih šol ni bilo. Bramanski sinovi so prišli v šolo z osmim, kšatrijski z enajstim, vajišinski z dvanajstim letom. Otroci suder (parijev) niso smeli v šolo.

Učitelji so bili bramani in so živeli skupno s svojimi učenci, da je vladalo med njimi in učenci tako razmerje kakor med mojstrom in vajenci. Učili so se vseh opravil v gospodarstvu in gospodarstvu ter obenem čitali, pisali in računali. Učne knjige so bile vede, ki so se jih učili na pamet. Učenje prve knjige je trajalo dvanajst let, vseh štirih pa osemindvajset let. Učenci so navadno ostali pri učitelju samo do dvanajstega leta, nekateri pa vse življenje. Čitanja so se učili istočasno s pisanjem. V začetku so pisali po pesku, potem pa z železnim pisalom s črnilom na palmine in platanine liste. Ako je več otrok, poučuje učitelj najprej starejše in ti potem uče mlajše.

V času ko je prišel Aleksander Veliki v Indijo, je našel tam na križiščih cest kažipote, ki so imeli tudi naznačene razdalje do bližnjih mest, kar nam kaže, da je bila pismenost med ljudstvom precej razširjena.

Okoli leta 600 pred Kr. je živel Buda, ki je v svojih naukih še bolj poudarjal odkrepanje temu svetu in važnost posmrtnega življenja, ki ga duša preživlja v različnih podobah, kdor je bogu vdano živel se takoj združi z bogom. Učil je, da je le en bog, ki je najpopolnejše in najpravičnejše bitje, pred katerim so vsi ljudje enaki. Nova vera, budizem, se je jako hitro razširila med nižjimi kastami in ogrožala družbeno razdelitev in s tem privilegirane kaste, zato so začeli bramani z vsemi silami preganjati pristaše nove vere. Budizem so zatrli v Indiji v času, ko je živel Kristus, razširil pa se je v Tibetu, na Kitajskem, Japonskem in v Siamu ter šteje dandanes preko 200 milijonov vernikov.

Babilonci in Asirci.

Babilonci in Asirci so prebivali v porečju Eurata in Tigrisa in so imeli že prve urejene države skoro tri tisoč let pred Kr. Mezopotamija je rodovitna dežela, ki jo podobno kakor Nil Egipt namakata reki Eurata in Tigris in obsega približno toliko ozemlja kakor sedaj Jugoslavija. Zemlja je rodovitna in s pomočjo omrežja kanalov so jo tudi umetno namakali.

Z iranske planote so udri večkrat sovražni narodi v bogato ravnino vendar so obdržali oblast menjaje Asirci in Babilonci skoro 2500 let.

V tem času so dosegli velik napredek v gospodarstvu in prosveti. Poljedelci so pridelovali žito, olje in sadje, redili živino, obrtniki pa izdelovali platnene in volnene tkanine, glinasto posodo in dišeča mazila; največje dohodke pa je donajala trgovina, ker so bili prvi trgovci na svetu. Iz te dobe so se nam ohranile kupne pogodbe, ki so pisane na glinaste ploščice. Imeli so že zlat in srebrn denar.

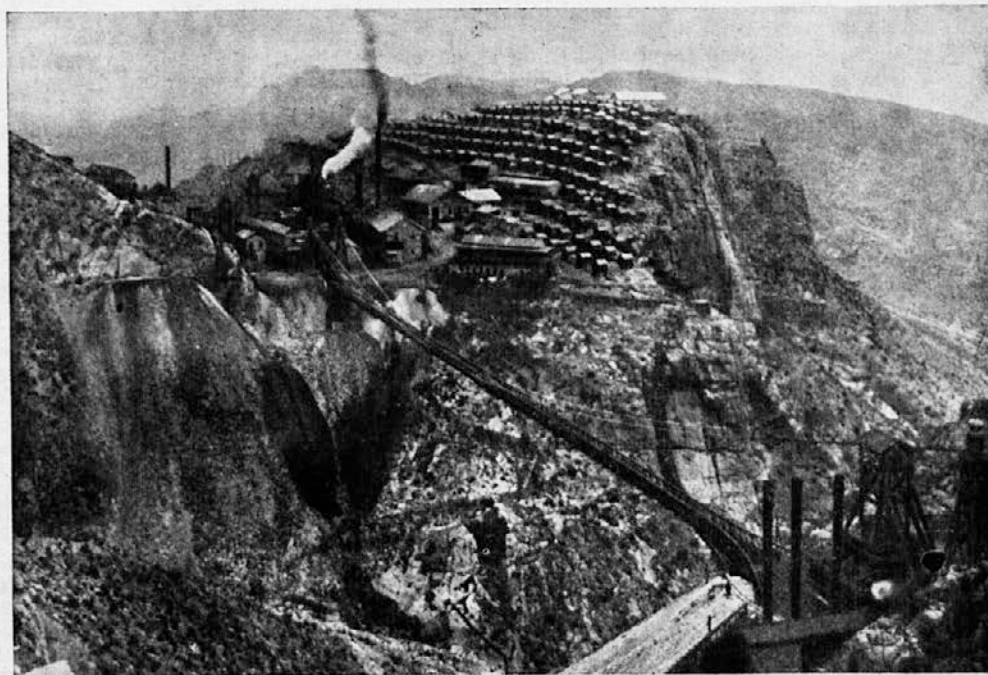
Kralj je bil absoluten vladar in obenem najvišji duhovnik, toda samo namestnik božji, zato mu niso izkazovali božanskih časti. Vso oblast v državi so imeli svečniki in trgovci, ki so tvorili kapitalističen trust nasproti vladarju kakor nasproti ljudstvu. Zato je bila tudi izobrazba in vzgoja omejena samo na mladino teh dveh stanov.

Za trgovino je bilo važno, da so imeli prve mere in uteži ter mere za čas. Računstvo je bilo že na visoki stopnji. Ostanki šestdesetih tisočletnega številnega sestava, ki so ga uporabljali Babilonci za štetje in vse mere so se ohranile do danes v merah za čas, kote in loke (stopinja ura ima 60 minut minuta 60 sekund). Znali so izračunati leto in določiti čas luninih in sončnih mrkov. Vsa znanost je bila v rokah duhovnikov, ki so imeli šolstvo v rokah in skrbeli za izobrazbo svojega naraščaja. Sole so bile v templih. Pisanja so se učili tudi otroci obrtnikov in trgovcev, da je bilo dovolj ljudi zmožnih pisave. V prvi dobi so še uporabljali podobopis kakor v Egiptu,

pozneje so uvedli klinopis, to je zlogovna pisava in so imeli znake za zloge ter določilne znake, ki so jih stavili pred zloge. Zlogovnih znakov je bilo približno 400 in 40 določilnih, s katerimi so značili ali se zlog nanaša na boga, človeka, moža, ženo, žival i. t. d. Pouk je bil težaven in disciplina stroga. Vzgojni ideal te dobe je bil lep, ponosen in plemenit kulturni človek, ki naj

Egipčani.

Rodovitni del Egipta je 800 km dolga dolina ob spodnjem teku Nila, ki poplavi vsako leto od julija do oktobra ozemlje v obsegu dveh dravskih banovin in pusti v ravnini plast rodovitne prsti, na kateri uspevajo žito, riž, južno sadje, bombaž i. dr. S tem so bile dane tvarne osnove, da se je

MEHIKA — srebrni rudnik. Zemeljski zakladi — železo, srebro, zlato, petrolej — v pokrajini Durango v Mehiki so predmet pohlepa raznih kapitalističnih sil in često vzrok številnim mehiškim revolucijam

se uresniči pri svečeniških in vladajočih meščanih, ki so že zaradi tega »zelo pametni«, preprosto ljudstvo pa je »pametno«, ako posluša duhovnike, zato ne potrebuje posebne izobrazbe.

Na pamet so se učili v šoli pismena znamenja, dolge vrste imen za predmete iz vsakdanjega življenja, trgovine in znanosti, ki so jih prepisovali po vzorcih, sestavljali so pisma, pogodbe in pesmi. Priljubljena snov za spominske in pismene vaje so bili modrostni izreki, pregovori, ki so dobili že abstraktno obliko n. pr. »Dokler se človek ne trudi, ničesar ne zasluži« ali »Ne delaj zla, da te ne zadene nesreča«.

Višje izobrazbe so bili deležni samo tisti, ki so se posvetili duhovniškemu poklicu ali so kot kaldejci vršili sodniško ali višjo upravno službo.

že pred tretjim tisočletjem pr. Kr. človeštvo povzpelo do visoke stopnje kulture. Z umetnimi kanali, jezovi in jezeri so Egipčani uravnavali odtok vode ob poplavi, namakali nova ozemlja in s tem pospeševali poljedelstvo. Delitev dela je sama po sebi ustvarila tudi delitev ljudstva v stanove. Opazovanje letnih časov, rednih nilskih poplav je dovedlo do spoznavanja stalnega navideznega gibanja sonca, in premikanja planetov, določitve leta in mesecev. Razdelitev zemlje po vsaki poplavi in gradnja kanalov je zahtevala znanje računstva in geometrije. Ta opravila so izvrševali izobraženci, ročna dela pa obrtniki, kmetje, delavci in sužnji. Svečeniški so prevzeli umsko delo in radi tega tudi oblast, bili so vladarjevi svetovalci, učitelji, znanstveniki, umetniki in trgovci. Za vzdrževanje

družbenega reda, nadzorsvo nad velikim številom sužnjev, čuvanje svetišč je bilo potrebno vojaštvo, ki je tvorilo poseben stan. Sužnji, ki so bili vojni ujetniki, so morali opravljati najtežja dela. Večkrat so se uprli, toda vsak upor je zatrl vojaštvo, ki je imelo svoja zemljišča, kakor tudi svečeništvo.

Kralj je bil v začetku neomejen vladar, ki so ga častili kakor boga. Plemenski glavari in plemstvo so dolgo časa ohranili svojo oblast, dokler jih ni izpodrinilo svečeništvo in uradništvo. Uradnik je postal tisti ki se je naučil čitati in pisati, kar pa je bilo jako težko, ker so uporabljali podobopis, (hieroglife), sveta znamenja, v začetku slike predmetov, ki so pozneje dobila pomen tudi v prenešenem smislu. Pisanje je bilo počasno in pouk težaven. S časom se je razvila enostavnejša pisava, ki je imela samo 24 znakov za soglasnike. Pisali so na papirusove liste, ki so jih dobivali od rastline, ki je rasla ob Nilu, in jih na poseben način sušili.

Pouk in vzgojo so uživali samo otroci svečnikov in vojakov, pozneje si je priborilo z gospodarsko premočjo tudi meščanstvo — trgovci in obrtniki — pravico do izobrazbe, da so bili poleg pisarjev-častnikov tudi pisarji meščani. Višja izobrazba v matematiki, astronomiji, tehniki in medicini je bila dostopna samo svečnikom, ki so jo čuvali kakor tajnost. Znali so šteti in imeli znake za števila do milijon v desetičnem številnem sestavu, določili so dolžino leta na 365 dni in jih razdelili na 12 mesecev; označili so lego zvezd stalnic in gibanje planetov, v zemljemerstvu, geometriji, so se že naučili izračunavanje kvadrata, pravokotnika in pravokotnega trikotnika in posredno tudi trapeca in poševnokotnega trikotnika. Medicina se je razvila višje kakor pri drugih narodih, ker so balzamirali mrtvece in pri tem spoznavali notranje človeške organe in njih bolezni. V učnih knjigah za medicino iz te dobe je že teorija, v glavnem pa praktično zdravljenje ter opis zdravil in njihov priprave, kar je zahtevalo poznavanje rastlinstva in živalstva.

Vzgoja otrok v družini je bila preprosta in stroga, navajali so jih na spoštovanje staršev in predstojnikov. Hrana je bila enostavna, obleke niso imeli, bili so bos in gologlavi.

V bližini svetišč so bile šole, kjer so bila tudi stanovanja za učitelje in učence, knjižnice in muzeji. Šole so se delile v nižje in višje. Prve so smeli obiskovati otroci vojakov in meščanov, ki so se učili, kar je potrebno za vsakdanje življenje. Višje šole so obiskovali samo sinovi duhovnikov, kjer so se učili iz dvainštiridesetih knjig vse panoge tedanje znanosti. Te knjige so učenci prepisovali in se s tem naučili na pamet. Originalnih knjig se ni mnogo ohranilo, pač pa več šolskih prepisov. V teh

knjigah so tudi opomini in svarila za učence ter navodila za življenje. Iz njih spoznamo smoter tedanje vzgoje, ki je prvotno splošno človeški nato še stanovsko praktičen. Za kralja in svečenike je smoter vzgoje višji človek, ki se odlikuje po plemenitem vedenju, znanju, pobožnosti in znanju pisave, da se lahko uči od modrijanov in ljudstva, išče resnico in krepost in zna, kaj služi bližnjemu in njemu v dobro. Za častnike je bil smoter vzgoje v vitežkem vedenju in hrabrosti, za meščana pa pobožnost, pokornost in spoštovanje do staršev posebno do matere in skrb za družino in dostojno urejeno grobnico.

Grki.

a) Špartanci.

Grki so prebivali na južnem delu Balkanskega polotoka. Zaradi prenaseljenosti in pritiska drugih narodov se je začelo okoli leta 1100 pr. Kr. preseljevanje vseh treh grških plemen, Dorcev, Joncev in Eolcev. Izmed Dorcev so se najbolj okrepili Špartanci in razvili svojo kulturo, med Jonci so dosegli najvišjo kulturo Atenci, Eolci v Tebah. V zgodovini pedagogike govorimo posebej o Špartancih in posebej o Atencih kot predstavnikih dveh različnih duhovnih in političnih smeri.

Špartanci so zasedli južnovzhodni del Peloponeza in pustili prvotno prebivalstvo, da je opravljalo svoje delo dalje, ako se je prostovoljno podvrglo njih oblasti; tiste, ki so se upirali, so obdržali kot vojne ujetnike, ki so bili državna last. Prve so imenovali perieke (sosede), ki so uživali osebno svobodo in smeli obdelovati polje, izvrševati obrt in trgovino, niso pa imeli nobenih političnih pravic, morali so plačevati davke v naravi in v denarju in hoditi na vojne kot pešci, hopliti. Drugi so bili sužnji, heloti, ki so vršili vsa težaška dela, obdelovali polja Špartancev in jim oddajali del pridelkov.

V državi, ki je merila približno toliko kakor polovica bivše Kranjske (5000 km²) je živel 36.000 svobodnih Špartancev, 120.000 periekov in 240.000 helotov. Ena desetina vsega prebivalstva je imela vse tvarne dobrine in vso oblast v rokah, ki jo je lahko obdržala le z oboroženo silo.

Do šestega stoletja pr. Kr. se je po dolgih bojih utrdila v Šparti ustava, ki je določala, da vladata državo dva kralja, ki izvršujeta versko in sodno oblast ter predstavljata državo, vse druge oblasti pa izvršuje svet starejših; poslovanje kraljev in sveta pa nadzira pet eforov; zadnja in najvišja odločitev je v oblasti narodne skupščine, v kateri so vsi polnoletni moški Špartanci.

Zemlja je bila last države in v užitek razdeljena med 9000 rodbin; obdelovali so jo heloti. Špartanci niso izvrševali nobe-

nega produktivnega dela, bili so samo politiki in vojaki, bili so vojaška kasta, aristokracija, strogo ločena od drugih stanov. Odrasli moški so dobivali hrano po skupinah od države, da so ohranili večjo disciplino.

Življenjski smoter vsega špartanskega naroda je bil, obdržati oblast in zato vzgajati mladino, utrjevati moške in ženske za vojaško službo. Osebnost, poedinec in njegove potrebe stopijo v ozadje, stan, država zahtevata celega človeka od rojstva do smrti. Družina, žena in otroci ne vežejo moža toliko kakor služba in prijateljstvo bojnih tovarišev. Višje kulturne vrednote znanosti, umetnosti, religije cenijo le toliko kolikor služijo gornjemu smotru.

Tudi žene so morale vršiti vojaško službo, kadar so moški odšli na vojno preko državnih mej, nadzirale in stražile so helote.

Otroci so bili državna last.

Državna komisija je pregledala vsakega novorojenčka in sposobne vpisala v seznam državnih otrok, slabotne in pohabljenega pa pustila izpostaviti; to so bili nabori že ob rojstvu otrokovega. Do sedmega leta so pustili otroka v materini oskrbi, potem je prišel v državno vzgajališče, kjer se je telesno in duševno pripravljaval za vojaško službo. Stanovali so v odprtih prostorih, spali na trdih ležiščih iz protja brez odeje, nosili so poleti in pozimi samo volneno srajco in bili vedno bos. Vsak dan so se kopali v reki Erota. Hrana je bila preprosta in pičila. Ves način vzgoje je imel namen, da se telo utrdi, da lahko prenaša vremenske nepravilnosti, glad in žejo. Vzgoja je bila stroga, šiba je večkrat pela. Vsako leto enkrat so jih v Artemidinem templu bičali, da so se utrdili v prenašanju telesnih bolečin; junak je bil tisti, ki ni zastokal. Od jutra do večera so se goli vežbali na obzidanih prostorih, ki so bili posuti z drobnim peskom, v tekanju, skakanju, borenju, metanju diska, umetnega koluta in kopja. Poleg telovadbe so se učili plesa, ki je služil zabavi in plesov v zboru, ki so jih izvajali pri bogoslužju in ob ljudskih svečanostih. Upravitelj vzgajališča je bil paidonom, ki je vzdrževal strog red. Vzgojitelji so bili mladeniči od 20. do 30. leta, nadzorstvo so vršili starejši moški, ki so zahajali v telovadnice. Umski izobrazbi niso posvečali tolike skrbi, češ, kdor samostojno misli, ni dober vojak. Znanosti in umetnosti niso posebno cenili; čitati in pisati so se učili privatno, kar pa ni bilo obvezno. Glasbo so vpoštevali toliko, kolikor so jo rabili za vzpodbudo junaštva, ljubezni do domovine in pokornosti. Učili so se junaških pesmi, posebno koračnic, ki so jih spremljevali na kitaro; peli so v zboru ali posamezno. Poslušnost je bila najvažnejša čednost, zato so morali mladeniči molčati, ako je govoril starejši in odgovarjati v kratkih stavkih,

ako so bili kaj vprašani. Govorništva se niso učili, ker v narodni skupščini niso smeli govoriti temveč so o zakonih in predlogih samo glasovali z da ali ne.

Starejši so bili dolžni vzgajati mladino doma, v vzgajališču in povsod, kjer so jo srečali ter so imeli pravico jo kaznovati. Z dovršenim dvajsetim letom je mladenič iz državnega vzgajališča prišel v vojašnico, kjer se je vojaško vežbal, bil vzgojitelj v vzgajališčih in vršil stražno službo nad heloti, ki jih je smel pobiti, ako je opazil, da se pripravljajo na upor. S tridesetim letom si je smel ustanoviti dom, vendar je moral še dalje vršiti vojaško službo do 45. leta in telovaditi v javnih telovadnicah. Od 45. do 60. leta so služili v rezervi. Ob prostem času so Špartanci igrali na kocke in hodili na lov.

Deklice so v posebnih zavodih vzgajali prav tako kot dečke v tekanju, skakanju, borenju, metanju diska, v petju, plesu in rajanju. Obležene so bile samo v volnene srajce. Ob verskih praznikih so nastopali dečki in deklice skupno pri plesu in petju, mnogokrat goli. V medsebojnem občevanju so bili jako svobodni. Plutarch pravi: »Golota deklic ni žalila spodobnosti, temveč je postala nedolžna navada, ki je vzbujala tekmovanje in skrb za zdravje in lepoto telesa ter je dajala ženskemu spolu vzvišeno zavest, da v hrabrosti in časti ne zaostaja za moškimi.«

Ker so bili moški vedno v vojaški službi, so ženske vodile doma gospodarstvo in gospodinjstvo ter razpravljale z možmi tudi o političnih vprašanjih in zato imele v javnem življenju Špante velik vpliv.

Perieki niso bili deležni državne vzgoje, helotom pa je bila prepovedana telovadba in vojaške vaje ter prepevanje tistih pesmi, ki so jih peli Špartanci.

Za naše pojmovanje nenaravna je bila jako razširjena ljubezen moških do dečkov, ki je bila nekaka državna ustanova. Imela pa je za tisto dobo važen pomen vojaškega tovarištva ter je v požrtvovalnosti, medsebojni pomoči in junaštvu tvorila osnovo skupnosti in tako pripomogla do velikih bojnih uspehov. V bitkah pri Termopilah in Koroneji se je odlikovala sveta četa, ki je bila sestavljena iz samih parov zaljubljenec.

Špartanska ustava in vzgoja je v današnjih časih vzor nekaterim evropskim državam.

b) Atenci.

Atika, domovina Atencev je tako velika kakor Gorenjska, meri 2200 km² in je imela v dobi svojega najvišjega razvoja do pol milijona prebivalcev, od katerih je bila komaj četrtina svobodnih. Do konca sedmega stoletja so vladali kralji in plemstvo, ki je izkoriščalo ljudstvo. Sčasom se je meščanstvo opomoglo in uprlo vladajoči ari-

stokraciji in doseglo, da se je uvedla republika ter so dobili tudi obrtniki, trgovci in kmetje državljanske pravice. Solon je leta 594 pr. Kr. sestavil novo ustavo. Kmetom, ki so bili hudo zadolženi, je odpustil dolgove, znižal je vrednost denarja za 27%, določil največji obseg premoženja, ki ga sme imeti poedinec (agrarna reforma). Suženjstvo radi dolgov je bilo prepovedano. Prebivalstvo je razdelil po zemljiških dohodkih v 4 razrede in sicer v 1. razred veleposestnike, v 2. viteze, v 3. kmete in v 4. dninarje. Člani prvega razreda so smeli opravljati najvišje službe v državi, člani drugega in tretjega razreda ostale državne službe, dočim so se smeli člani četrtega razreda udeleževati ljudskih skupščin in porotnih sodišč. V ljudskih skupščinah je smel govoriti vsakdo, ki je imel državljanske časti; dobri govorniki so bili zelo cenjeni.

Po skoro stoletnem boju so dosegli tudi nižji razredi enakopravnost, le suženjstvo je še ostalo.

O uredbah, ki so bile važne za vzgojo, moramo omeniti naslednje:

a) Starši imajo neomejeno pravico nad svojimi otroci.

b) Nihče ne sme hčere ali sestre prodati.

c) Oče je dolžan skrbeti, da se sin izuči v nekem poklicu, dalje čitati, pisati in plavati.

č) Sin mora spoštovati starše in jih v starosti podpirati, sicer izgubi državljanske pravice.

d) Sužnji ne smejo obiskovati šol ne telovadbe.

Smoter vzgoje je bil, vzgojiti lepega in dobrega človeka (kalokagatija). Država je skrbela samo za telesno vzgojo otrok od sedmega leta dalje, umska vzgoja je bila prepuščena staršem in zasebnim učiteljem.

Do sedmega leta je bil deček pri materi; da ga je vzgajala sama, v aristokratskih družinah pa suženj, ki je vodil dečka po sedmem letu k učitelju gramatistu, da ga je učil čitati, pisati in računati. Pisali so z železnim pisalom na ploščice prevlečene z voskom. Učili so se Ezopovih basni, Odisseo in Iljado, Solonove postave in starejšo zgodovino atensko ter govorništva. Te knjige so obsegale vse znanje iz verouka, državoznanstva in prirodnih znanosti. Pri učitelju kitaristu so se učili petja s spremljevanjem na kitaro in liro in zlaganje pesmi. Te šole so bile zasebne in so jih obiskovali v prvi vrsti otroci premožnih staršev.

Od sedmega do dvanajstega leta so dečki obiskovali državno šolo za telesno vzgojo, palestro, kjer so se učili tekanja, skakanja, borenja, metanja diska in kopja ter plavanja. Od dvanajstega leta dalje so obiskovali gimnazijo, kjer so se učili težjih telesnih vaj. Obisk gimnazij je bil prvotno

dovoljen samo plemiškim sinovom, šele po letu 500 so si priborili to pravico tudi drugi stanovci, ker je bila to priprava za vojaško službo. Od 18. do 20. leta so služili mladeniči vojaški rok in gojili težko telovadbo v bojni opremi, vadili so se v streljanju z lokom in v jahanju.

Zvezo med umsko, glasbeno ter telesno vzgojo je tvorila orhestrika, to je bil nauk o lepem vedenju s plesom, rajanjem in mimičnem izražanju. Umetne pleso so izvajali ob verskih svečanostih. Veronauka se niso učili temveč bogoslužje izvrševali. Ves narod se je telesno vezbal in najboljši so smeli tekmovati na Olimpijskih igrah; zmagovalec je dobil oljkovo vejico ter je bil deležen največjih časti v domačem kraju.

Deklice niso uživale posebne vzgoje, ker ženske niso smele v Atenah javno nastopati ter so se že s 15. letom možile.

Višjih šol ni bilo. Učenjaki, politiki, pesniki so zbirali mladino okoli sebe in v prostem razgovoru izražali svoje nazore. To je bilo v telovadnicah med odmori, na sprehajališčih in javnih trgih. Plačila zato niso sprejemali, šele sofisti so učili za denar gramatiko, logiko in govorništvo.

Duh svobode in enakosti je vladal v vsem javnem življenju, poedinec se je lahko po svojih umskih in npravstvenih sposobnostih uveljavil na vseh področjih. Smoter vse vzgoje je bil lep in dober človek, zato tudi dober državljani, ne samo dober državljani kakor v Sparti. Muzična izobrazba ni bila cenjena samo zaradi razvedrila, temveč zaradi vpliva na čustva, torej radi njene etične vrednosti; prav tako telovadba, ki naj bi razvila poleg lepote telesa tudi lepoto in dobroto duše ter omogočala vsakomur vzdržnost, odpornost, odrekanje in junaštvo. Kako ozko sta bila povezana pojma lepote in dobrote v grškem pojmovanju, se vidi v tem, da so ju nekateri filozofi istovetili. Lepota in njen objektivni izraz umetnost sta dosegli pri Atencih svojo najvišjo stopnjo, da ju še danes občudujemo v leposlovju, kiparstvu in stavbarstvu. Življenje samo je bilo za svobodne Atence organizirano z vidika umetnostnega doživljanja od mladosti do smrti in sicer v telovadbi, orkestriki, muziki, tekmoivanju, v vsem bogoslužju in vseh napravah, ki so služile ljudski zabavi in državni upravi; vse to je oblikovalo in razvilo čut za lepoto tudi v mladini. Vzvišena in lepa je bila ta doba, toda slonela je na suženjskem delu tri četrtine prebivalstva.

c) Platon.

Izmed grških vzgojeslovcev so znani Sokrat, Platon in Aristotel. Platon je spisal med drugimi tudi knjigo »Politeia« (Država), v kateri opisuje razne oblike vladavin in obenem zamišlja idealno državo, katere glavni namen bil vzgoja mladine, da se na svetu uresniči ideja dobrega.

Platonova država je stanovsko urejena po špartanskem vzorcu. Trije stanovi naj bi odgovarjali duševnim in telesnim sposobnostim človekovim namreč človeškemu razumu, ki vse vodi in vlada, stan vladarjev; pogumu, sposobnosti, da se človek brani in varuje — vojaški stan; in poželjnju, telesnim potrebam naj zadosti stan ročnih delavcev, kmetov, rokodelcev in težakov.

rojstvu oddali v državna negovališča v oskrbo izvežbanim negovalkam. Deca do sedmega leta bi živela pod nadzorstvom izšolanih vzgojiteljev v gajih in na travnikih v igri in zabavi brez strahovanja in mučenja pa tudi brez razvajenosti. Od 7. do 10. leta naj bi prevladovala telesna vzgoja, od 11. do 18. leta umska, t. j. čitanje, pisanje, računanje, leposlovje in glasba; od 18. do 20. leta vojaška vzgoja. Pri dvajsetem

KITAJSKA — takozvani cesarski prekop, dolg 1400 km. Graditi so ga pričeli 485. l. pr. Kr., dovršili pa 1320. l. po Kr. Vodi od Hangčava čez reko Jangce do Tiencina in Tungčava

Državljanške pravice in oblast naj bi imela samo prva dva stanova, ki upravljata in branita državo, tvarne potrebe za vse naj oskrbuje tretji stan, da sta prva dva popolnoma oproščena vseh skrbi za prehrano, obleko, stanovanje, preskrbo otrok i. t. d. Tretji stan je samo sredstvo, zato država ne prevzame zanj nobenih skrbi. Od prvih dveh pa zahteva, da posvetita vse svoje telesne in duševne sile državi, zato se morata odreči ustanovitvi lastne družine, ženi, otrokom in premoženju. To naj bi v kali zatrlo pohlep po premoženju, bogastvu in razkošju, kar je vedno na škodo bližnjega oziroma družbe. To bi bila za vladarje in vojake popolna komunistična skupnost premoženja, žen in otrok. Ne priznava stalnega zakona, ki ima edini namen skrbeti za naraščaj. Platon je poznal važnost dednosti, zato naj bi država skrbela, da imajo samo zdravi moški in zdrave ženske otroke. Novorojenčki naj bi se takoj po

letu naj bi bila prva izbira; tisti, ki so posebno nadarjeni, študirajo dalje, pogumni in odločni stopijo v vojaško službo, manj nadarjeni se dodele gospodarskim poklicem.

Za nadarjene mladeniče začne z dvajsetim letom znanstvena izobrazba in sicer glavno v matematiki in astronomiji. Ta študij traja do 30. leta, ko je druga izbira. Najsposobnejši študirajo dalje filozofijo, ki je takrat obsegala razen matematike in astronomije vse druge vede, še do 35. leta, ko gredo v državno službo.

S petinpetdesetim letom je zadnja izbira, in se tisti, ki so se posebno izkazali s študijem, delom in življenjem, določijo za najvišje državne službe, da je izpolnjena zahteva, modrijani naj bodo kralji, ali kralji naj bodo modrijani. Posebno pozornost naj bi država posvetila vzgoji učiteljskega naraščaja, da bi ideja dobrote in lepote proniknila vse javno življenje. Za prva dva

stanova velja načelo popolne enakosti demokracije, vsakomur je odprta pot do najvišjih služb v državi, rod poedinca je neznan, zato nima vpliva.

Platonova država se ni nikdar uresničila, ali vendar je katoliška cerkev tekom stoletij povzela mnogo misli, da vlada tudi v njej največja demokracija združena z absolutno avtokracijo in stan vladajočih starčkov-modrijanov ima vso oblast, ali se mora zato odreči družini, ženi, da lahko posveti vse svoje sile cerkvi.

Rimljani.

Rimljani so bili v začetku kmetovalci in hkrati obrtniki. Živeli so preprosto kmečko življenje, bili so pošteni, delavni in hrabri v boju. V vojnah, ki so bile zanje pridobitna podjetja, so si nagrabili bogastvo, zemljišča, živino, dragocenosti in sužnje, nekateri so si prisvojili večje dežele, kar je povzročilo spore. Bogataši, patriciji so imeli vso oblast v deželi, siromašni kmetje in rokodelci samo dolžnosti, sužnji pa so bili brezpravni. Rimljani niso imeli toliko smisla za znanost in umetnost kakor Grki, pač pa za državo in pravo, ki so ga obravljali vedno sebi v prid. Uredili so upravo, ki se je v katoliški cerkvi ohranila do danes in zakonodajo, ki je podlaga tudi sodobnim zakonodajam.

Otrok se je do 16. leta vzgajal doma, da je opravljal vsa dela v gospodarstvu in se učil pri očetu, materi ali sužnju čitati in pisati.

V sredini petega stoletja je znalo precejšnje število Rimljanov čitati in pisati, ker takrat je bilo javno nabitih dvanajst tabel, na katerih so bili napisani zakoni z ljudskimi pravicami. S šestnajstim letom je bil mladenič polnoleten, dobil je togo in smel spremljati očeta v senat ali na skupščino in se tako seznaniti z vsemi posli državne uprave. Ne v šoli, z življenjem so se učili državljanskih pravic in dolžnosti. Telovadba in muzična vzgoja nista imeli tiste vrednosti, kot pri Atencih, njih vzgojni ideal je bil: praktično npravstvena sposobnost v domačem in javnem življenju, častljivo vedenje spojeno z religioznostjo, domoljubjem, spoštovanjem zakona, zvestobo, pravičnostjo, delavnostjo in skromnostjo.

Z izpremenjenimi produkcijskimi razmerami se je izpremenilo tudi življenje v Rimu in tudi vzgoja. Rimljani niso več sami obdelovali polja, ker so na veleposestvih opravljali to delo sužnji. Bogastvo, ki se je stekalo od vseh strani sveta v Rim, je omogočilo brezdelje in uživanje ter s tem zatrlo tudi vse lepe čednosti. Otroka ni vzgajal več oče, temveč Grk-suženj, ki ga je učil grškega jezika, slovnice, pesništva in govorništva; Grščina je bila jezik izobražencev in diplomatski jezik na vsem ozemlju rimske države. Višji uradniki so govorili grščino in ako je sami niso znali,

so imeli grščine zmožnega tajnika, tolmača. Sinovi premožnejših Rimljanov so hodili na visoke šole v Atene ali druga grška mesta. Vzgoja ni bila več ozko narodna, državljanska, temveč svetovljanska. Grška kultura se je že za dobe Aleksandra Velikega razširila preko male Azije do Kitajske in Indije, v Afriko in do zapadnih obal Sredozemskega morja, se spojila s starimi orientalskimi kulturami in zavladovala po vsem tedaj znanem svetu; Rimljani so bili njeni razširjevalci.

Iz vse obsegajoče filozofije so se izločile nove znanosti, se ustalile v trdno podlago vsesplošne izobrazbe, ki si jo je moral pridobiti vsakdo, kdor je hotel veljati za izobraženca. Krog izobraževalnih disciplin (enkyklios paideia, od tod enciklopedija) so imenovali v srednjem veku sedem prostih umetnosti (artes liberales), ker so bile dostopne samo svobodnjakom, obsegale so gramatiko, retoriko, dijalektiko (slovnico, govorništvo, osnovno umoslovje) aritmetiko, muziko, geometrijo in astronomijo. Prve tri so tvorile trivij, zadnje štiri kvadrivij. Sedem prostih umetnosti so skoro neizpremenjeno poučevali v šolah skoro 2000 let, do 19. stoletja; to je bil v bistvu začetek današnje gimnazije.

Pri Rimljanih so se poleg teh splošno izobraževalnih disciplin razvile še posebne praktične znanosti, ki so bile bližje rimskemu duhu, t. j. pravo, medicina in stavbarstvo.

Telesna vzgoja je stopila v ozadje, prav tako muzična, čustvo in volja sta bila zanemarjena; orkestrika, ki je bila splošno narodna in je služila umetnosti in bogoslužju je postala umetnost, ki so jo gojili igralci profesionali prav tako kakor telovadbo športniki-tekmovalci pri olimpijskih igrah. Vzgoja je bila racionalistična in individualistična. Za težko vojaško službo niso bili več sposobni, ker se niso s telovadbo utrjevali.

Ženske so pri Rimljanih uživale v prvi dobi veliko spoštovanje, razkošju pa so kmalu podlegle najlepše ženske čednosti: skromnost, zvestoba, čistost.

Bogataši so se udajali lagodnemu uživanju, se zanimali za umetnost in znanost ter jo tudi podpirali, imeli so javne knjižnice, šole, gledališča, toda vse te blagodati kulture je uživala samo tanka zgornja plast rimskega prebivalstva.

Vsi ponižani in razžaljeni so živeli v strašni bedi in čakali rešitve.

Srednji vek.

Zaradi vednega izžemanja podjarmljenih dežel in neproduktivnosti nakopičenega trgovskega blaga v rokah malega števila ljudi je kmečko prebivalstvo in tudi mestno obubožalo. Nastali so upori in socialni boji. Neposedujoči sloji in tlačani so stremeli po pravični razdelitvi tvarnih dobrin

in osvoboditvi, izobraženci so iskali trdne filozofske utemeljitve svojega svetovnega nazora, ker so izgubili vero v bogove, in obojim je ustrezala nova vera, ki je prišla od vzhoda, t. j. krščanstvo. V evangelijski skupnosti imetja, enakosti pravic in dolžnosti so prvi videli uresničen svoj ideal, drugi pa v stoječnem miru in odmaknjenosti od vsega zemeljskega, ki je obseženo v krščanstvu; zato se je nova vera širila med rimskim proletarijatom in izobraženci. Da so krščanstvo tako kruto preganjali, je povsem razumljivo, ker je takrat bilo v popolnem nasprotju s pravnim pojmovanjem Rimljanov. Kako naj Rimljan prizna, da mu je suženj, barbar, enak, ali da naj deli svoje premoženje s sužnjem tujcem, ko se je boril skozi stoletja s svojim someščanom proti vsaki socialni izpremembi; naj se odreče udobju in uživanju, za kar mu je morala skrbeti vsa državna ureditev. Krščanstvo v taki obliki je ogražalo temelje, na katerih je slonela rimska država, to so spoznali najboljši rimski vladarji in zato najbolj preganjali kristiane.

Krščanstvo se je prilagodilo sčasom vladajočemu rimljanskemu mišljenju in postalo državna vera ter tako vse socialne uredbe ohranilo skozi srednji vek in deloma do danes.

Pogansko šolstvo se je ohranilo najdalje, do šestega stoletja; kristjani so sprejemali samo odrasle v svoje občine. Za časa preseljevanja narodov so bile vse kulturne pridobitve v zapadni Evropi uničene, tudi šole. V tem kaosu se je prva dvignila katoliška cerkev in ustanovila prve samostanske šole v 6. stoletju, stolne šole v 9. stoletju. Tako opazimo v začetku srednjega veka isti razvoj kakor pri narodih v starem veku, šole so imeli v samostanih in pri sedežih škofij, namenjene so bile samo samostanskemu in duhovniškemu naraščanju. Ko si je v dobi fevdalizma priborilo plemstvo politično moč, so dobili tudi plemenitaški sinovi dostop v samostanske in stolne šole; toda obiskovali so oddelke za zunanje učence, v katerih so se manj učili kakor učenci, ki so se pripravljali za duhovniški poklic.

Učni jezik v teh šolah je bil latinski. Učili so se čitanje in pisanje, cerkveno petje ter predmete trivija, kjer so imeli učitelje, tudi predmete kvadrivija. Vse učenje je bilo mehanično, na pamet od slovnice do vzorcev za govore. Ker ni bilo učnih knjig so prepisovali grške klasike in jih obenem prilagodili krščanskim verskim resnicam. V samostanih so nam tako ohranili zaklade grškega in rimskega duha. Disciplina je bila stroga. Telesne vzgoje niso poznali, ker se jim ni zdela potrebna, telo je samo ječa duši, ki se hoče rešiti iz te doline solz v večno veselje. Smoter vse vzgoje je bil, doseči krščansko modrost, ki se ji približa

s ponižnostjo, odrekanjem, molčanjem, zatajevanjem in celo mučenjem.

Po križarskih vojnah so zelo obogatela mesta ob obalah Sredozemskega in Severnega morja v severni Italiji, južni Franciji in srednji Nemčiji. Trgovci in obrtniki so obogateli in si nasproti plemičem in cerkvenim oblastem priborili tudi politične pravice, mestno samoupravo in končno tudi pravico do izobrazbe. Tako so nastale mestne šole, v katerih so se učili čitanja, pisanja, računstva in cerkvenega petja ter trivija, ponekod celo kvadrivija v latinščini. Ker to ni zadostovalo za vsakdanje potrebe trgovstva in obrtništva, so začeli ustanavljati pisalne šole, v katerih so se učili v narodnem jeziku čitanja, pisanja, trgovskega spisa in računstva.

Nadzorstvo nad vsemi šolami je vršila cerkev. Šole so bile pri cerkvah in so učenci morali sodelovati pri verskih obredih in peti v cerkvi.

Že Karl Veliki in mnogi cerkveni zbori so zahtevali, da se naj poglobi versko življenje med kmečkim ljudstvom s tem, da bodo ljudje molili in peli pri bogoslužju. V ta namen naj v vseh župnijah župniki poučujejo mladino v čitanju in petju cerkvenih pesmi v latinščini. Uspeh je bil malenkosten. Župniki niso imeli časa, drugih učiteljev ni bilo, da bi to izvedli.

Na višjih šolah, kjer je bil učenjak, strokovnjak in dober predavatelj, se je zbralo večje število učencev, ki so ustanovili med seboj družbo; ta je dobila od vladarja posebne svoboščine glede osebne svobode, sodstva, carin, svobode govora in zborovanja. Te družbe so se imenovale »universitates«, ker so tvorile zajednico učiteljev in učencev, rektorja so volili vsako leto študentje izmed sebe ali izmed profesorjev. Kakor so bili organizirani drugi meščani v cehih tako je bil to dijaški ceh in so tudi imeli imena: vajenec, pomočnik, mojster. Zavod sam se je imenoval studium generale t. j. vseučilišče. Prva vseučilišča so bila v Italiji, za medicino v Salerno, za pravo v Bologni in v Franciji za teologijo v Parizu, polagoma pa so se razširila po vsej Evropi. Profesorji na vseučiliščih so bili večinoma duhovniki in papež je dal dovoljenje za njih nastavitvev ter pridržal cerkvi nadzorstvo nad vzgojo in poukom. Strogo so pazili na to, da so bili nauki v skladu s cerkvenimi resnicami in učnimi knjigami, ki jih je odobrila cerkvena oblast. Na univerzah so se učili sedem prostih umetnosti (artes liberales) na artistski fakulteti sedaj filozofski. Kdor je to dovršil se je lahko vpisal na akterno strokovno fakulteto, medicinsko, juridično ali teološko.

Samostojnega znanstvenega dela ni bilo, čitali in tolmačili so samo dela starih grških in rimskih mislecev, kolikor so bila znana, ta so prepisovali in se jih učili na pamet. V vsem je prevladovalo besedno

znanje, pazili so, da je bilo mišljenje formalno pravilno, ki se je nanašalo na abstraktne probleme večinoma verske vsebine.

Po učnem in vzgojnem smotru je prevladoval verski svetovni nazor v vseh šolah, gojili so samo umsko plat in spomin, zanemarjali čustveno in telesno vzgojo, zato je bila vzgoja v tej dobi enostranska, ker ni zajela človeka kot celoto.

Nizji sloji niso imeli dostopa v šole, še mnogo plemičev ni znalo ne čitati ne pisati.

Novi vek.

Četvero velikih duhovnih gibanj je dalo pobudo za nove načine vzgoje v novem veku.

I. Renesansa in humanizem; prva je povratek k starogrškim in rimskim vzorom umetniškega občutja in izražanja, ki je v slikarstvu, kiparstvu in stavbarstvu preseglal ponekod stare vzore.

Humanizem se je povračal k delom starih znanstvenikov in pisateljev v originalih, ki so jih odkrili v samostanih, ali prišla preko Grkov in Bizanca in Arabcev iz Male Azije in Afrie v Zapadno Evropo. Človek in njegovo življenje sta zopet postala predmet znanstvenega razglabljanja in v to je spadala tudi vzgoja. Mučenje učencev, ves način pouka in resničnemu življenju tuja učna snov tedanjih šol ni bila v skladu z osebnimi pravicami svobodnega državljana Grka ali Rimljana, zato so humanisti ostro obsojali ves tedanji vzgojni sestav.

II. Reformacija je bila renesansa na verskem polju, povratek v prvotno evan-geljsko krščanstvo in je po svojih revolucionarnih silah dala močne pobude za razvoj zadržanih kulturnih sil posebne splošne ljudske izobrazbe. Šole v narodnem jeziku so se razširile po vsej srednji in severni Evropi. Začela se je ustvarjati in širiti narodna književnost, prvi pogoj splošne ljudske omike. Dobil smo prve šole po vsem slovenskem ozemlju. Razvilo se je kritično mišljenje o verskih vprašanjih, nato v moralnih in socialnih, ki so v medsebojni zvezi ter so bila med drugimi vzrok socialnih bojev.

III. Realizem je naravna posledica prvih dveh struj. Humanizem je bil povratek k originalnim delom starih znanstvenikov, reformacija povratek k naukom začetnikov krščanstva, od tu je samo korak dalje do vprašanja, odkod so tvorci znanosti in religije črpali svoje znanje, kam je bilo usmerjeno mišljenje antičnega človeka. Prehod je šel od knjige, ki je govorila o Bogu in človeku, na okolico ter razmerje med okolico in človekom; od onostranosti v tostranost, kamor je bilo obrnjeno vse mišljenje v antični dobi.

Ugotovili so, da se tedanje knjižno znanje ne ujema s stvarnimi činjenicami ter

je treba to nesoglasje popraviti z opazovanjem prirode same in njenih pojavov. Ne besedno znanje, temveč poznanje stvarnega stanja je nekaj vredno; zato je treba prirodo in njene sile raziskovati in jih izkoristiti, torej podvreči naravo človeku. To je osnovna in gonilna sila dobe tehnike, ki vsak dan dosega večje uspehe in daje človeštvu možnost, da se reši skrbi za materialni obstanek in si ustvari možnosti najvišjega kulturnega dviga, ako pridobitve tehnike porabi vsemu človeštvu in prid. V šolah so uvedli realije, zemljepis, prirodopis in prirodoslovje ter nov tip srednje šole t. j. realko.

IV. Prosvetljenstvo. Neka sinteza prvih treh gibanj je prosvetljenstvo, ki je hotelo takoj vse pridobitve tehnike, znanosti in umetnosti razširiti med vse človeštvo in ga s tem osrečiti. Priborilo je širokim plastem naroda javno ljudsko šolo in dostop do višjih šol. Država je začela ustanavljati ljudske šole, izdajati učne knjige in širiti prosveto med ljudstvom. V boju med vladarji, prosvetljenci in fevdalnim plemstvom in cerkvijo so iskali prvi opore v ljudstvu, zato so mu pomagali v boju za politično in prosvetno osamosvojitve. Ljudstvo je vsaj na papirju dobilo pravico do najvišje izobrazbe.

Še danes se kaže močen vpliv humanizma, ki se je oziral na rimsko kulturo, in novega humanizma, ki je poudarjal grško kulturo ter je prav v današnji dobi grška vzgoja vzor pri nekaterih narodih in sicer državljansko-vojaška po spartanskem vzoru v fašističnih državah, harmonična telesna in duševna ter demokratična v demokratičnih državah. Skoro v vseh državah pa se bje dvestoletni boj za šolo med cerkvijo in državo ter je videti, da se odloča v korist slednje. V Rusiji je država prevzela vso vzgojo in jo prilagodila vladajočemu svetovnemu nazoru. Tudi v Italiji ima fašizem vso vzgojo mladine in prepušča cerkvi zelo majhen vpliv; v Nemčiji je boj na višku, ker sedanji voditelji Nemčije odklanjajo vse zunanje vplive na nemški narod, naj so prišli ti od starih klasičnih narodov ali od krščanstva in hočejo oblikovati novega nemškega človeka samo z moralnimi in umskimi silami, ki so lastne nemški rasi. Nemci so v vsem temeljiti, skoro ozko-srčni analitiki in sistematiki, ki ne rešijo problema, dokler nimajo načrta, šablone, za sestavo katerega porabijo gostobesedno in dolgovestno razpravo, ki bi bila bolj jasno povedana v nekaj besedah.

Tako je tudi nemško šolstvo, o vsem se uče obvezno, pedantno, neživljenjsko, da se v malenkostih izgubi smisel za realno življenje, ki se ne da spraviti v svoji mnogostranosti v sistem; posebno manjka v teh šolah poznavanje in razumevanje človeka. V novejšem času pripravljajo globlje izpremembe vse vzgoje in pouka.

Angleži in Amerikanci so realisti, ki so zavzeli ves svet in ga izkoriščajo, pa se delajo tako, kakor bi se v prostem času zanimali za kulturna in verska vprašanja. Taka je tudi njih vzgoja; učijo se malo, zato pa temeljito, in le tisto, kar naj jim koristi. Vse drugo, kar zadeva vzgojo, je vzeto iz življenja samega, šport, delo, praksa je okvir, v katerem živi mladina. Življenjska vprašanja rešujejo ne, da bi se poglobljali v podrobnosti z vidika celotnosti, brez sistema in šablone, v tehniki in gospodarstvu so naprednjaki, v politiki in zasebnem življenju konservativni. Praktični psihologi se kažejo v vsem svojem odnosu do poedincev in tujih narodov.

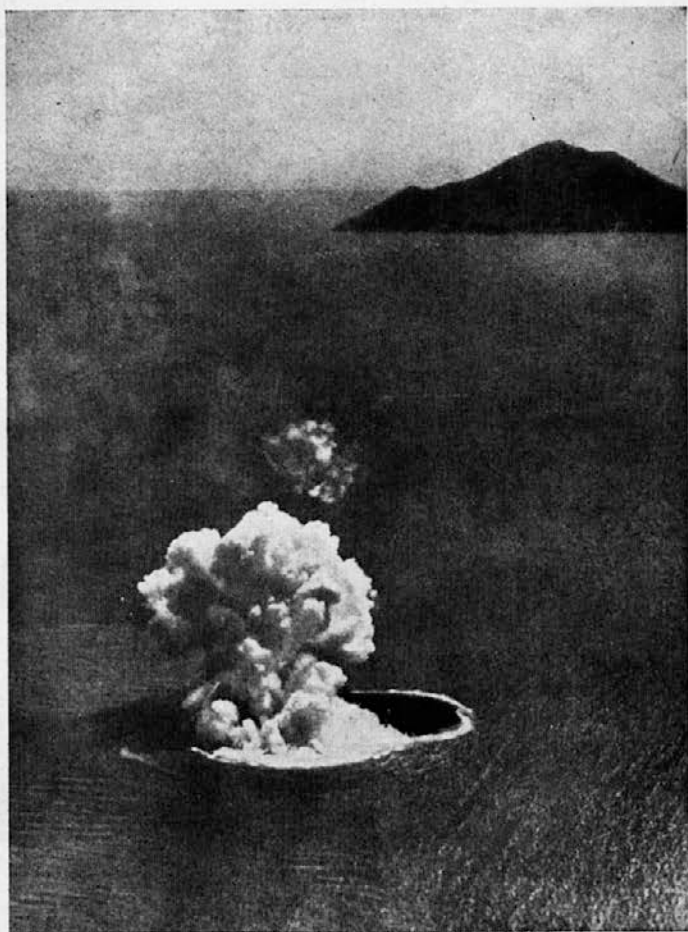
Francozi žive v tradiciji svoje veličine

in so gotovo prvi v umetnosti in jezikovnem izražanju, ne dosegaajo Nemcev v sistematičnosti, ne Angležev v stvarnem mišljenju in njih okretnosti pri reševanju problemov. Odlikujejo se v ostrih miselnih obratih, ki se kažejo v duhovitih domislicah in lepoti izražanja. Tudi njih šolstvo je vključeno v tradicije in ne morejo še najti duha časa primernih oblik vzgoje.

In mi? Imamo tako šolstvo, kakor nam ga je pustila fevdalna Avstrija, le po obsegu se je nekoliko razširilo in je posnetek nemških šol z lahko francosko primesjo. Globljih reform nismo še uvedli in še ne poznamo oblik nove šole, ki bi bila pravi izraz naše narodne samobitnosti.

Rojstvo novega vulkanskega otoka sredi morja

To je otok Anak - Krakatav, to je Sin Krakatava, ki je bruhnil iz morja 1930. l. Stari Krakatav je najsilneje izbruhnil 1883. l., ko je povzročil 36 m visoko valovje po vsem indijskem in pacifičnem oceanu, vzel življenje 36.000 ljudem in bruhal vulkanski prah 30 km visoko. Manjši vulkanski otoki se v Sunda-morju vedno znova pojavljajo in spet ugašajo

Plin kurivo sodobnosti

DOJENČEK

Arkadij Averčenko

Trojica nas je bila: moja žena, jaz in naša služkinja. In ker je moja žena najela za počitnice veliko vilo, je ostal mali kabinet prazen. Ta kabinet sem hotel rabiti za delovno sobo, toda žena mi je rekla:

»Čemu ti bo delovna soba? Poleti vendar ne delaš. In če hočeš napisati pismo, ga lahko napišeš tudi v moji spalnici.«

»Toda čemu naj ostane kabinet prazen?«

»Idejo imam: oddajva ga v najem,« pr'pomni moja žena.

»Komu?« sem nervozno vprašal. »Kakšni dami? Ta ima svoje muhe. Treba ji bo dvoriti, ti boš ljubosumna. Kakemu gospodu? Ta ti bo dvoril in tega zopet jaz ne prenašam.«

»Toda, dragec moj, majhnega otroka bova vzela v oskrbo... Deklico ali dečka... Tako silno ljubim otroke.«

Že zdavnaj sva sanjala o otroku, imela pa nisva nobenega... To se pravi, jaz sem imel nekje otroka, toda moja žena ni smela tega vedeti.

»Prav imaš, draga ženka,« sem rekel zamišljeno... Prav imaš... Ta otrok nama bo sladil dneve samote.«

Naslednjega dne potujem v mesto in dam v list naslednji oglas:

Mlada zakonca, brez otrok, stanujoča v prekrasni poletni vili, vzmeta dečka ali deklico v popolno oskrbo. Pogoji: Mesečno 30 rubljev. Ljubezljivo ravnanje, skrbno nadzorstvo, dobra kuhinja. Pisma je poslati na naslov: — — —

V treh dneh prejmem tole pismo:

Visoko spoštovani gospod!

Čitala sem v listu Vaš oglas. Ali bi ne hoteli vzeti mojega malega Pavlika v popolno oskrbo, ker bom vse poletje pošlovno zadržana v me-

stu? Otroku potrebuje zdravega, svežega zraka, je priden, ni muhast in Vam ne bo v nadlego. Upam, da se bo Pavlik dobro počutil pri Vas. Odgovorite brzojavno. Z odličnim spoštovanjem

N. Savidonskaja.

Istega dne sem brzojavil: »Sprejemem. Pošljite ali prinesite svojega ljubega Pavlika. Pričakujeva ga.«

Vse jutro sva preživela v skrbeh; treba je bilo vendar pripraviti gnezdece za našega malega gosta. Kupim otroško posteljico iz medi, postavim k oknu otroško mizico, obesim po stenah slike iz pravljic, po tleh razgrnem preprogo in preskrbim otroško kopalno kad.

Opoldne dospe brzojav:

»Pričakujte z vlakom ob sedmih. Pavlika prinese pestunja. Če bi ponoči nemirno spal, si ne delajte skrbi. To prihaja od zob.«

Vaša Savidonskaja.

Prečital sem brzojav in zmajal z glavo.

»Zlomek naj vzame vse skupaj! Kaj naj pomeni to z zobmi. Če dojenček šele dobiva zobe — no, hvala lepa. Vso noč bo tulil... Škoda, da sva pozabila navesti v oglasu starost. Hotel sem vzeti v oskrbo otroka osmih do desetih let; in če nama pošlje sedaj komaj leto dni starega dojenčka, ni to baš prijetno presenečenje.«

»Vidiš,« je rekla žena z rahlim očitkom, »in ti si kupil posteljico za desetletnega otroka... kam naj ga položiva? Saj bo padel iz nje...«

»Saj ga lahko priveževa z vrvjo.« sem cinično pripomnil... »Toda, če bo ta dojenček tulil, potem...«

Moja žena me je srdito pogledala.

»Brez srca si! Ne delaj si skrbi... Če bo dojenček jokal, ga že jaz po-

tolažim. Položim si ga na prsa, mu zapojem uspavanko in ga počasi uspavam.«

Služkinji sva naročila, da pogreje mleko in okrog sedmih se odpeleja na kolodvor.

Kmalu je prisopihal vlak. Malo

»Nemogoče! Kje je potem Pavlik?«

»Mogoče je v košari!«

»Nezmisel,« nevoljno odgovori žena. »Saj ni maček ali mlad psiček?«

Žena s kanarčkom se je ozirala

ŠKOTI PLEŠEJO v svojih nošah pri svoji stari godbi na dudu — Škoti so keltskega porekla. Vse svoje stare običaje trdovratno varujejo in te noše, kakor jih vidimo na sliki, nosijo tudi kot britanski vojaki

potnikov izstopi iz vlaka: pop, deklica z veliko potno košaro, čokat fant, robotih kretenj, s širokim hrbtom in debelim vratom ter stara ženica, ki je držala v roki kletko s kanarčkom.

»Kje je naš Pavlik?« je začudeno vprašala moja žena, ko se vlak prične počasi premikati in odsopiha.

»Morda je pestunja — ona ženska tam s košaro!« sem ironično pripomnil.

naokolo, nato stopi proti nama in vpraša:

»Čakate Pavlika?«

»Da,« je hitro odgovorila moja žena. »Kaj je z njim? Je mar zbolel?«

»Tukaj je!« je odgovorila žena.

»Kje?«

»Tu je! Pavlik, pozdravi gospodo!«

Fant z debelim vratom in robotimi kretnjami se okrene, pride k na-

Praktična in mirna gospodinja uporablja za kuho plin!

ma, vzame iz levega kota ustnic cigareto in pravi z globokim basom:

»Dober dan! Mama Vam izroča prisrčne pozdrave!«

Moja žena je prebledela. Vprašam ga z osornim glasom: »Ste Vi Pavlik?«

»Da, jaz sem! Nič se ne bojte. Denar sem prinesel kar s seboj. Tukaj je 30-rubljev. Dva rublja manjkata. V kolodvorski restavraciji sem spil nekaj kozarčkov žganja.«

»Pestunja!« sem glasno zaklical in odvedel ženico nekoliko v stran.

»Kakšen škandal je to? Kakšen dojenček pa je to? Žive mar tako dorasli dojenčki?«

Pestunja me je smehljaje pogledala in odgovori: »Cenjeni gospod, on je še tako otroške nravi ... saj je še otrok ...«

»Koliko pa je star ta otrok?«

»Devetnajst let!«

»Zakaj pa je njegova mati pisala, zlomek naj vzame vse skupaj, da ponoči nemirno spi, da ima opravka z zobmi? Mislil sem, da dobiva zobe!«

»Toda, dragi gospod,« je odgovorila pestunja. »On ima že zdavnaj

vse zobe ... Toda zobje ga večkrat bole, pa ne more spati. Bodite dobri z njim!«

Ogledujem njegov široki hrbet in pravim: »Dobro, en mesec naj ostane pri nas, toda potem pridite ponj!« Pestunja je prekrizala Pavlika in ga poljubila.

»Pavlik,« je rekla, »bodi priden... ne jezi gospode ... ne prehladi se ... milostljiva gospa, pazite nanj, da se ne prehladi. Tu imaš, Pavlik, kanarčka za spomin na tvojo staro pestunjo. Srečno, draga gospoda.«

Prisopihal je vlak, pestunja vstopi in skoro izgine našim pogledom.

*

Naš gojenec, moja žena in jaz smo molče korakali proti vili.

Med potjo postane Pavlik zgovoren.

»Čemu mi je starka obesila tega kanarčka?« je jezno vprašal, »kletko bom vrgel proč!«

In z otroško nedolžnostjo je zalučal kletko v grmovje.

»Zakaj mučiti ptička?« reče moja žena. »Izpustite ga v svobodo!«

»Prosim,« pravi, dvigne kletko in zlomi njene palčke. Kanarček je padel na tla in odletel.

Molče smo hodili dalje.

»Ali so v reki ribe?« je nenadoma vprašal Pavlik.

»Da,« sem odgovoril. »Radi ribarite?«

Pogledal me je z nasmehom in reče:

»Rad jih jem!«

Ko stojimo pred vilo, vpraša:

»Ali je tukaj kakšen gozd? Rasejo tam gobe?«

»Da, gozd je tukaj ... tudi gobe rasejo. Bi radi nabirali gobe?«

»Ali kje! Gotovo so tam lepa dekleta, ki hodijo sama v gozd in iščejo gobe ... Ha, ha ...«

Pustiva Pavlika v vrtu in odideva v hišo. Moja žena je pričela jokati.

»Kaj je to?« je rekla vsa iz sebe,

»Saj si hotela imeti otroka,« odgovorim ves divji. Saj si hotela stiskati otroka na svojih prsih in ga uspavati, če ga bodo boleli zobje! Pojdi, poskušaj uspavati tega otroka!«

»Kam naj ga damo?« je nervozno rekla žena. »Otroška posteljica je zanj premajhna...«

»Svojo sobo mu odstopim,« pravim mrko, »sam bom ležal na tleh...«

»Kupila sem otroško odejo,« je pripomnila moja žena.

»Druge odeje nimam!«

»Naj se pa pokrije s preprogo! Ne bo zmrznil.«

V sobo stopi služkinja s cucljem in steklenico za dojenčke v roki.

»Tukaj je mleko za dojenčka!« pravi.

»Hvala,« odvrnem. »Postavite tudi steklenico s konjakom na mizo!«

Pred odprtim oknom se je pojavil Pavlik.

»Hm, ideja ni napačna,« je pripomnil. »Dobimo za večerjo ribe? Zrezek? Sir?«

»Da!« je odgovorila moja žena.

»Imenitno! Potem lahko takoj danes spijem z Vašim možem nekaj steklenic konjaka, da utrdiva najino znanstvo.«

»Vi smete piti,« odgovori moja žena. »Toda mojega moža pustite s ter pri miru.«

*

Naslednjega dne je dospelo pismo Pavlikove matere:

Dragi prijatelji!

Prosim, da mi takoj sporočite, kako živi Pavlik pri Vas. Zelo sem nemirna, ker Pavlik je moj edinec. Nedostaja mi časa, da bi prišla k njemu. Je zdrav? Mu gre jed v slast? Vem, da je zelo boječ in da ga je strah pred možmi. K ženskam gre rajši, ker je doraščal med žen-

Zlato naše hrane makaroni, spageti, rezanci itd

Proizvod tvornice
Pekatele

škami. Ne oblačite ga pretoplo. Je jako nežne konstitucije in se rad prehladi. Pije mleko? Pišite takoj. Vaša visoko Vas časteča

N. Savidonskaja.

Še istega večera sem se prepričal, da ima Pavlikova mati prav: rad je hodil k ženskam...

Ko sem stopil v kuhinjo po gorčo vodo, sem predvsem opazil Pavlikovo močno postavo. Sedel je na stojalu za vodo in držal na kolenih našo služkinjo Nastjo. Objel jo je okrog pasu in jo burno poljubljal po

V vsako kuhinjo plin!

vratu in ustih. Nastja se je smejala, jokala, vreščala in poizkušala se ga otresti.

»Kaj delaš tu, nemarnež!« sem zavpil ves besen. »Poberi se iz kuhinje!«

Pogleda me in se začne smejati.

»No, kaj takega... Tega pa nisem vedel...«

»Česa nisi vedel?«

»Da ste ljubosumni... In vrh vsega ste še poročeni.«

»Ven!« sem zavpil divji od jeze... »Ne drznite se, dotakniti se dekleta! Sicer letite iz hiše!«

Istega večera sem pisal njegovi materi:

Visoko spoštovana gospa Savidonskaja!

Pavlik je zdrav, toda muči ga domotožje in dolg čas. Nismo vedeli, da je tako »majhen«, sicer bi ga ne vzeli. Izkazalo se je, da je še dojenček (šele danes sem ga vzel naši služkinji s prs). Najpametnejše bi bilo, če bi Pavlika zopet vzeli v mesto. Denar Vam vrnemo. Mleka ne pije, samo konjak z mlekom pije in pri tem mora biti v kozarcu trikrat več konjaka kot mleka. Jed mu ne gre posebno v slast. Včeraj je pojedel pečeno gos, dve marinirani ribi in majhen sodček kislih kumaric. Najljubše bi nam bilo, če ga čimprej vzamete.

Pavlikova mati je brzojavila:

Prosim obdržite otroka do konca meseca. Iz Vašega pisma razvidim, da niste zadovoljni. Čudno, če je tako skromen, ga bo to kmalu minulo. Veseli me, da rad je. Brzojavite: hrepeni po svoji materi? Brzojavni odgovor plačam.

Savidonskaja.

Šel sem k Pavliku. Sedel je v svojem kabinetu, kadil cigaro in pil iz steklenice konjak, ki jo je skrivaj ukradel iz jedilne omare.

»Pavlik,« sem rekel. »Mama vprašuje, če hrepenite po njej?«

»Katera mama?«

»Vaša mama!« sem odgovoril.

»Naj jo vrag vzame!«

»Pavlik, zakaj preklinjate?«

»Čemu me je poslala semkaj?«

Tukaj je puščoba in dolgčas. Lepih deklet ni. Vaši Nastji ne smem dvoriti... Tega dekleta se ne dotikaj... onemu se umakni s poti...! Jaz sem dostojen mladenič, kdo drugi bi že zdavnaj ljubimkoval z Vašo ženo in ji zmedel glavo... Pijva še eno steklenico. No, lepa hiša je to!«

Trenutek sem molčal nato sem rekel:

»Dobro. Prinesem ga še eno steklenico. Pijva ga, Pavlik! Pijva ga, moj dojenček!«

Prinesem novo steklenico in mu pravim s prekanjenim nasmeškom:

»Pavlik, spiješ ti kozarec konjaka v enem dušku?«

»Samoobsebi umevno!« je ponosno odvrnil.

In resnično je kozarec duškoma izpraznil.

»Toda še enega kozarca pa ne spiješ?« sem pripomnil.

»Jaz?«

In v hipu je že tudi drugi kozarec izpraznil.

»Imenitno!« sem zaklical. »Vseh dobrih stvari je troje. Sedaj hitro še tretji kozarec. No? Ti ugaja? Spal bi rad? Spi, moje dete, spi... Zaspil, prokleti dojenček! Spi! Sedaj me šele spoznaš...«

S podstrešja sem prinesel ogromno košaro za perilo, Pavlika zavijem v veliko rjuho in ga položim v košaro. Na rjuho sem pripel listek:

»Prosim dobre ljudi, da vzamejo tega dojenčka za svojega. Bog Vam plačaj! Je krščen. Ime mu je Pavlik.«

Sedaj tiči ta košara z nesrečnim dojenčkom v praznem vozu nekega tovornega vlaka, ki vozi v smeri proti Kavkazu. Vlak pelje daleč, daleč v notranjost Kavkaza.

Bog, varuhi vseh šibkih, varuj tega dojenčka!

LONDON — Pogled na Towerski most in City

Kupujte visokovreden koks ljubljanske mestne plinarne!

Ančka in njena zgodba

Ina Slokanova

Ančkino zgodbo je napisalo življenje, zato je preprosta, vsakdanja, kakršna je bila Ančka, ko je prišla v mesto od nekod, morda od prekmurske ravni, ali gorenjskih hribov, lahko pa tudi iz kakšne zapuščene dolenske vasice ali pa iz samotne bajte kje pod Krimom. Pa saj to je vseeno, saj vsepovsod živijo takšne Ančke. Ančka je prinesla v mesto svojih osemnajst let, dvoje krepkih rok in v srcu malo skritega preprostega dekliškega upanja v lepše dni.

Nekje sredi mesta se je vdinjala za služkinjo. Njena gospodinja je bila mlada in lepa. Psička je imela s svileni dlako ki mu jo je morala Ančka vsak dan mazati z dišečim oljem in moža, velikega in zavaljenega, ki je pa bil večinoma na potovanju. Tudi prijatelja je imela ta gospa, mladega, lepega in elegantnega, ki je prihajal, kadar je bil njen mož na potovanju. Temu gospodu je Ančka samo vrata odpirala, drugega pa ni smela vedeti o njem. Tako ji je zabičala gospa in ona je že vedela, kako in kaj.

Ančkino kraljestvo je bilo v kuhinji, ob majhnem igračkastem plinskem štedilniku. In Ančka je bila čisto zadovoljna. Včasih je zapela pesem o domu, rožmarinu in rdečih nageljnih ali pa tisto o fantu, ki je šel v svet in pozabil na svojo drago. Njen glas je bil zvočen in poln, takšen, da je bila kar sama ponosna nanj. Toda gospodinja to ni bilo všeč in se je zadržala na njo nekoč:

»Ani, le kaj se toliko derete, saj vendar niste na kmetih. Tega jaz ne trpim, zapomnite si, enkrat za vselej!«

In Ančka si je zapomnila, kot vse, kar ji je zapovedala gospa. Potem ni pela več doma, le ob nedeljskih popoldnevih včasih, ko je šla s prijate-

ljicami v okoliški gozd, se je razpela iz polnih pljuč.

V avgustu, ko so po vrtovih že zacvele georgine in krizanteme, se je pa neko nedeljsko popoldne seznanila z Ivanom. Prijateljice so ga seznanile z njo in Ančki je bilo nerodno, da sama ni vedela, zakaj, ker ji je vselej, kadar je govorila z njim, vroč val krvi planil v obraz.

Ivan je bil zal fant, svileni sracco je imel in sploh se je nosil zelo gosposko. Bil je zidar. Z Ančko je bil zelo prijazen. Če so šli po sprehodu v krčmo, je največ plesal z njo.

Potem se je tudi Ančka začela oblačiti bolj gosposko. Gospa ji je podarila svileni bluzo in bel klobuk in odslej Ančka ni šla nobeno nedeljsko popoldne na sprehod brez tega belega klobuka.

Pa je nanoslo kar samo od sebe, da sta se z Ivanom vse češče sre-

Dr. Oetker-JEV

SVETA GLAVA

OETKER-JEVA

Oetker-Jev
pecilni prašek

je najboljši
kuchenski pomočnik

Backin

Pecilni
je ravno

Prašek
danes

ZVEŠT
PRIPOMOČEK
V KUHINJI

čala. Tudi ob delavnikih, ko je Ančka vsak večer vodila gospejinega psička na sprehod. Ivan ji je pripovedoval o svojem delu. O visoki lepi vili, ki jo gradijo nekje v predmestju. Ančka se je čudila, občudovala in se iskreno veselila z njim.

je Ivan odpotoval domov na zeleno Štajersko. Zvečer, preden se je odpeljal, sta se dobila z Ančko. Kar tako nepričakovano sta se srečala in Ivan je tako mimogrede omenil Ančki, da odpotuje domov. Pomladi da se vrne. Tedaj je Ančko nekaj čudno

KOREJA — svatba;

kot simbol zakonske zvestobe nosijo gos v sprevodu, v katerem so sorodniki in prijatelji neveste. Tako vodijo nevesto na ženinov dom. V Koreji povedo astrologi-zvezdoslovci, kdaj se je treba močiti

Tako so kar mimogrede odcvele krizanteme in georgine in za njimi še astre. Drevje se je popolnoma oprostilo svojega zlatega, šelestečega plašča ter iztegovalo gole veje v žalostno poznojesensko nebo. Tedaj

stisnilo pri srcu, kaj, sama ni prav vedela in razumela. Govorila sta o vsečem kot druge dni, toda zdaj je njemu, zdaj njej zastala beseda, tilha in žalostna sta zastrmela, drug v drugega.

Cenen in dober koks kupite v plinarni!

V ozki slepi ulici sta se poslovi-
la. Stisk rok je bil dolg in vroč in
potem Ančka sama ni vedela, kdaj
in kako se je prav za prav zgodilo,
da sta naenkrat slonela v objemu in
pila srečo v prvem strastnem polju-
bu.

Vsa trepetajoča se mu je izvila
in vroče prosila:

»Ivan, prosim te, piši mi, veliko-
krat mi piši.«

Ivan je obljubil in potem ga je
vzela noč.

Ančka ni nič več pela od nedelj-
skih popoldnevih. Prijateljic se je
izogibala. Saj je bilo njeno srce ta-
ko polno in bogato. Sladka skrivnost
je ležala v njem. Na golih nedrih pa
je skrivala Ivanova pisma. Tudi ona
mu je pisala, lepo in iz srca: »Pre-
dragi moj! Čez hribčke in dolince Te
pozdravljam in poljubljam, golobčku
belemu izročam pisemce, da Ti ga
prinese...«

Pa je pomlad odela drevje v pop-
je in so zadehtele na skritih prisoj-
nih bregovih vijolice. Ivan se je vr-
nil. Vriskajoča sreča v Ančkinem
srcu je bila tolikšna, da je včasih
kljub gospejini prepovedi iz polnega
grla zapela.

Odslej sta vse nedeljske popol-
dneve preživela skupaj Ivan in Anč-
ka in njuna sreča.

Ko so vnovič zacvele krizanteme
in georgine, je Ančka v začudenju
obstrmela sama nad seboj. Le kaj ji
je, kaj se godi z njo? Tako čudno je
vse. Kot da bi bila bolna. Jesti ne
more in kar slabo ji je. Hotela je
povedati Ivanu, pa se je bala. Sram
jo je bilo pred njim, da bi vedel, da
je bolna. Šele gospa ji je odprla oči,
ko se je nekoč, ko se je vsa bleda
in znojna od slabosti komaj držala
na nogah, zadržala nad njo:

»Torej ste se spečali, tako, tako,
saj sem si mislila. Ampak glejte da
spravite svoje stvari, v štirinajstih
dneh, ste razumeli. Pankrtov ne bo-
mo redili pri nas, ne.«

Tedaj je šele spoznala Ančka, ka-

ko je z njo. Zvečer se je razodela
Ivanu. Ivan je bil resen in zamišljen.
Molče je skomignil z rameni. Tako
je pač, pomagati se ne da. Če bi bila
Ančka bogata gospa, bi se peljala k
specijalistu. In vse bi bilo v redu,
tako pa, treba je počakati in spre-
jeti, kar pride.

Tisto jesen Ivan ni odpotoval do-
mov na Štajersko. Z Ančko sta na-
jela v predmestju podstrešnico s
štedilnikom. Ančka je bila postrež-
nica pri več družinah, čeprav je bil
njen život že precelj nabrekel. Ivan
je hodil okoli za priložnostnim za-
služkom, pozimi in če je sila, je tre-
ba pač sprejeti vse.

Potem je Ančka dobila sina in
košček sreče se je prismejal skozi
ozko okno v podstrešnico. Tudi Ivan
ga je bil vesel, saj je imel njegove
oči. Tudi drugega otroka sta se raz-
veselila, bila je deklica, in imela je
prav takšne pšenično zlate lase kot
Ančka. Toda, ko je prijokal na svet
tretji otrok, sta se prestrašila, saj je
bila podstrešnica tako zelo tesna in
življenje tako skopo reže kruh ubo-
gim ljudem.

Toda zdaj je na poti že četrti
otrok. Ančki je štiriindvajset let...
Ivanu trideset. Ančka je še vedno
postrežnica. Če je kakšna gospa po-
sebno dobra, jo boječe poprosi:

»Gospa, če bi imeli kakšno po-
nošeno krilce od vaših otrok. Veste,
tri imam in četrti je na potu. Toliko
me sprašujejo siromački, kdaj poj-
dejo vsi trije z menoj na sprehod v
nedeljo. Zdaj ne morejo, ker nimajo
takšnih oblek. Saj se trudim in de-
lam, pa ne morem in ne morem, saj
vidite. Človek zasluži komaj za kruh.
Mož pa vse, kar zasluži, sproti za-
pije. Sama ne vem, kako je to, da
je kar naenkrat postal tak pijanec in
takšen dober človek je včasih bil...«

Tako potoži Ančka včasih, če se
ji zdi kakšna gospa posebno dobra
in usmiljena. Večinoma pa je tiho.
Molče, v svoje gorje zagreznjena,
vrši svoj posel...

ŠKOTSKA — Pogled z letala na reko Forth, ki se vije po škotski ravnini in izliva v Firth of Forth, kjer leži slavno mesto Edinburgh

Plin, aparati, koks, katran, benzol - Mestna plinarna tel. 29-77

NA RAZVALINI

(Odlomek iz neobjavljene povesti Razvalina)

Velika gora je pela svojo pesem, ki je opajajoče plahutala in trepetala visoko pod jasnim nebom. Temni gozd Velike gore je šepetal v svojih silnih krošnjah povest o nekdanjih dneh. Kje so ti dnevi? Ali so bili že kdaj in če so bili, ali se vrnejo še kdaj? Stoletna drevesa so se nagibala v lahнем vetriču vročega poletja, ki je zibal orjake velike gore v tajinstveno pesem. Bistrica je v svojem krivenčastem toku namakala sočne travnike. Njen tok je ves zgrbljen, tako da trga že stoletja kos za kosom zemlje in jo odnaša s seboj. O povodnjih, ki so tako pogoste, pa poplavlja travnike in maže sveže zelenje sočne trave, pa jo tako uničuje in kvari, da je krma slabša in manj vredna. In vendar je prav taka Bistrica tako nujno potrebno zlo. Kaj naj bi obljubljali sicer ljubitelji in voditelji naroda ubogemu ljudstvu, če bi v resnici uredili krivenčasti tek Bistrice in bi tako za večne čase izboljšali zemljo, ki je last trpečega kmeta in žuljevih njegovih rok. Da, prav taka Bistrica je nujno potrebna in gorje onemu, ki bi se jo drznil samo za pedenj premakniti iz njenega nevarnega teka. Taka Bistrica, ki prinaša delavnemu škodo, prinaša drugemu koristi in ta je nad vse koristna. In taka je bila in taka naj bo, ker je samo taka dobičkanosna. Ob Bistrici stoji kopica hiš, ki so razmetane brez vsakega načrta ob cesti, ki vodi skozi trg, pač tako, kot se je komu zdelo udobneje in ceneje, ko je postavljaj in zidal skromni dom. In med temi hišami stoji sredi trga nekaj večjih poslopij, kjer brne stroji, kjer so nameščene trgovine in kjer štejejo denar.

Tolsta lica boš opazil, če boš šel tod mimo in ta lica se ti reže v obraz, kadar te pogledajo; skozi gnile zobe pa jim brizga smrdljiva slina, kadar

govore z viška s teboj. Ni mnogo teh lic, vse okoli njih blodijo sence upadlih lic, žuljavih rok, razoranih čel in sivih las. In med vsemi hišami, od središča najbolj oddaljena je »Razvalina«, nekdanj ponosen dom, danes strt in poгаžen. In prav danes doživlja ta razvalina svoje slovo. Razhajajo se bratje in sestre v svet, da pomorejo svojemu umirajočemu domu zopet do življenja; na domačih tleh jim ni obstanka, tolsta lica so zahtevala preveč zase in vsi žulji, vse prošnje, vse je ostalo zaman. Razvalina se vije v smrtnih krčih, hoče pomoči in čeprav je bolna, čeprav je njena streha razcefrana in razbita, čeprav kažejo stene gola rebra, Razvalina ostaja razvalina in njihova rojstna hiša. In še to jim hočejo pograbititi ljudje, ki govore skozi gnile zobe in pljujejo smrdljivo slino, kadar govore. Mati, vdova, ki je ostala z edinim sinom doma, jim je dala zadnja naročila, pri tem pa se je vila v silnih krčih srčne bolečine, poslala je po svetu plodove svojega utrujenega telesa, nje, ki so ji bili edina uteha. In, ko so odšli, je zadišalo na Razvalini po smrti in trohnobi, kakor ni dišalo še nikoli, niti tedaj ne, ko je rajni gospodar ležal v največjem poletju na mrtvaškem odru. Razvalina je zaslutila smrt in zato so šli njeni otroci v boj v tujino, da jo rešijo popolnega propada. Ob Bistrici po klancu je smuknila razkošna limuzina, ki je zavila tri popotnike, ki so šli z Razvaline v tujino, v oblak prahu, ki jim je zastrl že itak zameglen rosen pogled, skozi okno se je zarežal tolst obraz in ukazal svojemu šoferju, naj požene hitreje, da se bo lahko potujoča lakota dosita nadržla prahu, ki so ga dvigala bržeča kolesa. Vsi trije so utonili v prahu, ki jih je pogoltnil, široka cesta je zarežala pred njimi in jih popeljala — kam? V boj za Razvalino.

I.

V Kanadi! Globoko pod zemljo je votlo donelo. Napol gola telesa so žkim orodjem parali na dvoje. Njihovi blede obrazi so iskali v dalji nečesa, kar bi jim vlilo smehlaj, pa, če samo vihtela težko železno orodje, da so

proti srcu zemlje. Njihovi pogledi sô bili uprti v tla, ki so jih s svojim temel, skromen smehlaj. Njihove globoko udrté oči so iskale solnca. Todâ tja, v tiste domove smrti ne zaide solnce nikoli. Tam je pač tema, večna noč. Drobcí kamenja, ki je brizgalo pod

UZBĚK pleše narodni
ples »raks«

Uzbeki, Kalmiki, Čuvaši.
Tadžiki so žolta plemena, ki prebivajo v južnih ruskih azijskih republikah Uzbekistan, Kirgiška i. dr.

bile njihove mišice napete do skrajnosti. Sključeni hrbti so se upogibali ob vsakem udarcu, ki je odmeval po mogočnem rovu, kot smrtna pesem mladosti in veselja, svetlobe in solnca. Votlo je donelo, ritem udarcev pa je bil tako enakomeren, da je bil ves šumot podoben orkanu, ki se podi z blazno brzino preko površine zemlje. Svedri izmučenih rudarjev so grizli

vsakim udarcem težkih krampov, je odletavalo in zadevalo plešaste glave mladih kopačev, da je udarjala kri skozi rane, ki jih jim je zgrizlo kamenje. Njihova zgubančena čela so razodevala vse trpljenje in vse gorje, ki se je naselilo v rove smrti, ki je prežala za vsakim oglom na svoje mlade žrtve. In njihova misel se je mešala skaljena in pomešana z rudniškim pra-

hom, prodirala silne sklade napokičene zemlje nad njihovimi glavami in bežala, sproščena tja v silne dalje, tja daleč, kjer je bilo zadosti solnca in smeha, kjer je bilo nekoč, ah, tako je že dolgo tega, toliko pomladi in mladosti, toliko pesmi in veselja, toliko ljubezni in — toliko trpljenja, ki jih je vse tisoče, ki sedaj rijejo v živem grobu in si pri živem telesu kopljejo prerani grob, pognalo od tam. Tja je poletavala skrita misel, ki vrta kot jekleni svetri po možganih živih mrličev, tam je povasovala, tam se je izvriškala in izjokala in se zopet vračala vsa okopana v solncu, v domačem solncu, pa vsa objokana v rove smrti. Bom, bom, so zadevala težka kladiva ob trdo rudo. Tik, tik je kapljala srčna kri in se mešala s črnim rudniškim prahom. In misel in kri, pomešana s prahom, se je sprijemala v rjavo gmofo, iz katere so črpali nekateri težka bogastva, drugi pa so tonili in umirali v njej. Naši ljudje so, ki krvave, ki si v delu ranijo roke, da jim zgloje težko orodje do žive kosti. Krvavo je zaslužen denar, drugim je v korist. Niim samim pa v prerano smrt. In med njimi, ki so grizli živo zemljo, je nad težko kladivo sklonjen slonel zlomljen, nekdanj svež, poln fant, pravi sin razvaline — Ciril.

Njegova krepka, pa že sklonjena postava je kazala, da so bile v njej nekoč nagromadene silne moči, ki jih je pa dosedaj že precej oddal. Minuto odrora si je privoščil, minuto, ko je hotel dati tudi svoji bolni misli nekoliko razmaha. In misel mu je ušla daleč preko oceana v domovino, prav na mali košček zemlje, kjer je stal njegov razpadajoči dom Razvalina. Tja je ušla misel, tam je povasovala, pri njej, pri materi in pri domu. Njegove sinje oči so bile široko odprte in so se zagledale tja nekam v daljo in iskale neznanih ciljev. Visoko čelo mu je bilo nagubančeno in dvignjeno s plešo, ki se je vlekla vse preko temena do zatilnika. Široka, gola njegova prsa so bila poškrapljena s krvjo, ki je pro-

dirala skozi majhne odprtine, ki so jih zgrizli ostri drobci odletavaajoče rude, ki jo je drobil s svojimi orjaškimi rokami, kjer so bili posejani po dlaneh kot grude debele kepe žuljev, ki so od trdega orodja krvaveli. Trenutek je postal in se vzravnil, nato pa je zavihtel v svojih silnih rokah težko kladivo in udaril po svedru, da je ječalo daleč po rovu. In pri vsakem udarcu se je sklonilo njegovo telo nižje, pri vsakem udarcu, ki je pel kot smrtna pesem po rovu, je slišal, kako mu utripa srce, kako mu poje v notranjosti: za Razvalino, za košček zemlje, ki je prepomenjena že z mojim znojem, ki pa ni bil tako krvav, kot je ta, ki ga znojim tu, tisoč klafter globoko pod tujo zemljo.

In res so mu debele kaplje polzele po zgubanem obrazu in padale v prah, kjer so utonile, da jih ni videl nihče. In jeklena pesem je pela svojo svinčeno melodijo, vedno v določenem ritmu, vedno enako težko.

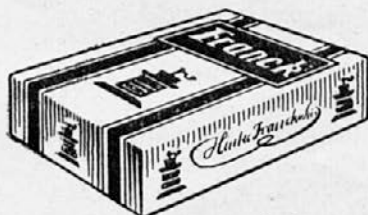
Na stropu so brlele jamske svetilke, ki so metale medlo luč na pripogibajoča se telesa. Preko tisoč jih je bilo. Bog ve, od kje so bili vsi, vseh mogočih narodov zastopniki, ki so govorili vsak svojo, drugemu nerazumlivo govorico. Vsi pa so bili povezani v nerazdružljivo celoto, da celoto, ki se je ljubila in spoštovala med seboj, vse je namreč prignala v rov, prav v ta rov težka pot življenja, ki si jo človek oslaja s tem, da trpijo tisoči in tisoči, zato, da se lahko vesele nekateri. Vsi, prav vsi, tako črnc, tako rume-nopoltnež, tako rdečeokožec, vsi so bili pomešani, toda vsi sinovi razvaline, velike razvaline, ki si jo je tekom tisočletja, odkar človek piše zgodovino, ustvaril in jo tako umetno gradil. Sinovi razvaline kopljejo sebi svoj grob in pesem krvavečih rok je smrtna in misel razritih možganov je strašna in kri, ki polje po napetih žilah zibajočih se teles, je pekoča, kot je pekoča bol, ki razriva duše starih mladcev, ki so se morali zariti tako globoko, da s svojo krvjo in trpljenjem rešijo razvalino.

V starih časih

so nabirali divjo cikorijo in jo uživali za zdravilo, ker pospešuje prebavo, čisti kri, jetra in ledvice. Mi izkoriščamo odlična svojstva gojene cikorije vsak dan . . . v dobri beli kavi s „Pravim Franckom“!

„Pravi Franck“ se izdeluje iz korenine gojene cikorije, znane domače zdravilne rastline.

Bom, bom, je pelo kladivo v Cirilovih rokah. In iz dalje po rovu se je bližala zibajoča se luč. Ritem rok je postajal hitrejši. Bližal se je nadzornik, čigar korak je dajal nekak ritem vsemu delu, kot je dajal nekoč takt galeotom hortator s svojimi lesenimi bati, da so galeje hitreje vozile in da so galeoti hitreje pomirali. Prišel je do Cirila. Obstal je za njim. Jamsko luč si je obesil na prsi in tako prekrizanih rok gledal, kako delo napreduje. Le kratak »srečno« in umolknil je, dokler ni zagledal Cirila, ki mu je bil med delavci nov in doslej nepoznan, nepoznan med živimi mrličji v bogatem grobu. Obrnil se je proti njemu in ga v angleščini nagovoril:

»Ti si nov?«

»Nov,« mu je kratko odvrnil Ciril in se ves znojen naslonil na ročaj kla-

diva, ter pazno motril nadzornika, v katerega očeh je gorel ogenj, ki je kazal vso neizprosno trde resnice.

In velike modre oči so se utopile v ta ogenj, kot bi prosile, kot bi ga hotelo pogasiti.

»Kje si delal doslej?« je rezko vprašal.

»Pa vidiš, brat, moja sivo kožo, svinčeni plini so se mi zagrizli v meso in mi zastrupili moj dih, kopal sem svinec.« In gledal je na nadzornika kot na svojega sodnika, ki naj nad njim izreče svojo sodbo, ki ga bo zveličala ali pa pogubila.

»Zakaj si odšel od tam?«

»Pa glej, premalo sem zaslužil, poprej bi umrl, preden bi rešil svoj dom, za katerega trpim in zato sem zahteval višjo plačo, pač za krajše življenje. Če že umrem, sem dejal, naj

Gospodinja! Ali že kuhaš s plinom?

plačajo ceno, ki je vredna mladosti, in če že ne mladosti, pa vsaj, ki bo rešila Razvalino. In odpustili so me.« Obmolnil je, pa mirno gledal nadzornika, v katerega obeh se je zažigalo kot nebo pred nevihto. Obraz nadzornikov je posinel, oči so se mu začele zalivati s krvjo in skozi drgetajoče ustnice je bruhnil: »Delaj, pes, in ne vprašuj po zaslužku!«

»Ampak, prijatelj, saj sem pustil že vse svoje moči v prokleti zemlji, hočem dvigniti le ceno svojega življenja,« je odločno odvrnil Ciril in stisnil krepke svoje kladivo v žuljavi roki.

In nadzornik je opazil in siknil: »Pes.«

Tedaj se je užgalo v velikih sinjih očeh, ki so bile do sedaj navajene samo sanjariti in gledati v dalje, kjer so se porajale slike, tolikokrat sicer zahrepenjene, pa nikoli dočakane in nikoli uresničene. Strašen je ogenj človeka, ki je spoznal, da je njegova cena tako majhna, ogenj človeka, ki ve, da je pogaženo in poteptano njegovo dostojanstvo in da je postal le kos v celoti orodja, ki pomaga množiti bogastvo in to najmanj vreden kos, ki ga je najlažje nadomestiti. Njegovo sključeno telo se je vzravvalo in bil je kot hrast, ki je bil pač nekoč sočen, danes pa je zlomljen in strt. Ustnice so se mu stisnile in skrivile v obliko, ki je kazala vso trpkost in boleost mladeniča, ki ga je bil razgrizel že svinec in ki ga sedaj grize še človek. In skozi ozko odprtino ustnic je planilo iz njega:

»Kdo je pes, človek sem, ki delam za druge! Da, hočem delati, ker bi rad prišel domov, hotel sem pomagati Razvalini, hotel sem jo rešiti, pa vidim, da bom komaj sebe otel. In če bom otel sebe, bom opravil mnogo. Razvaline rešiti ne bom mogel. In zato delam in sem človek in zato sem se udingal, da garam, da, da kot pes, kot pes, toda človek sem, kot si ti.«

»Odpuščen si, ne potrebujemo u-pornikov, teh imamo sami zadosti.«

In takrat je zavrelo v raztrgani duši, ki je bila tolikokrat že ogoljufana v

življenju. Tesno je stisnil v žuljavi dlani težko kladivo, da brani svojo človeško podobo, pa četudi s silo. Še silnejši je postal, njegovo telo je bilo kot gora, krvave srage pa, ki so bile na koži, pa so bile kot steze, po katerih so se premikali vsi tovari življenja in ki so trgali s silnih pleč meso pri živem telesu.

»Kdo je pes,« je siknil Ciril, »prekliči, reci mi človek,« in njegov pogled se je pekoče zagrizel v nadzornika, ki se je ustrašil strahotne sile, ki se je zbrala še v zgaranem telesu, njegova roka pa je polzela ob prsni navzdol proti hladnemu žepu, kjer je obstala. Toda Ciril je nadaljeval:

»Prekliči, človek sem, ne pes, živim pa morda še slabše,« in njegov strašni pogled je uklepal nadzornika mu grozil. Ta pa se je umikal tako pogledu, kot Cirilu, ki je zahteval, da ga prizna človeka vsaj po podobi sebi enakega.

Nastala je mučna tišina, kladiva so obmolnila, vse oči so bile uprte v nasprotnika, ki sta si stala srepo se motreč drug proti drugemu. Toda v nadzorniku je zagorel plamen maščevanja in zmageželjnosti. In zmago je ta hip moral za vsako izvojevati, če je hotel ostati še nadzornik, ki ima pravico nad svojimi ljudmi, in zato ni slišal, kako ga človek roti, naj mu z besedo vrne vsaj človeško podobo, če mu je že odrekel pravico do življenja samega. Zato seveda ni niti mislil, da bi dal samo majhno zadoščenje Cirilu, ki je neizprosno terjal, kar mu je pač narava dala, zato je stopil tik do njega in mu siknil: »Prekliči...«

Toda tisti hip je odjeknil po rovu strel in Ciril se je zrušil smrtno zadet v rudniški prah. Iz prsi mu je curljala kri in mešala in pojila kanadsko zemljo, ki je tako slastno pila kri, ki je bila doma z Razvaline.

Naslednji dan pa so poročali časopisi: Nadzornik, ki je zadušil v bakrenem rudniku upor delavcev, ki so s silo zahtevali nekaj nemogočega, za-sluzi vse naše priznanje. — In Judež

je spravil zlatnike, ki si jih je zaslužil s krvjo svojega bližnjega in se ni obesil kot njegov svetopisemski prednik.

Razvalina pa je dobila novo, globoko rano, najjačji sin je umrl.

II.

Po dolgem hodniku velike mestne bolnice glavnega mesta je brzela usmi-

se ustavila pred zadnjimi vrati na hodniku, ki jih je s ključem skoro neslišno odprla. Skozi okna je z dvorišča prihajalo zamoklo brnenje avtomobila. Bil je rešilni avto, ki je nekoga pripeljal v bolnico. In res, skoro sta prinesla dva moža na nosilnici mlado dekle, ki je ležalo v težki nezavesti.

Današnji Bakú

Bakú — glavno mesto sovjetske republike Azerbejdžan je središče ruske petrolejske industrije. Petrolej pridobivajo iz dva tisoč vrelcev. 900 km dolge napeljave vodijo od Bakúja v pristanišče Batum ob Črnem morju

ljena sestra, ki je nesla v naročju velik zavoj obvez in sveženj ključev. Hitela je z neslišnimi koraki po linoleju, le bo bokih su udarjali moleki in na njih obešeni križi, ki so motili težko tišino, ki je vladala na hodniku. Silno se ji je mudilo, redovna obleka ji je plahutala po zraku, ko je tako hitela in

Noč je legla na zemljo, iz kavarn in barov so zadonele melodije vriskajočega človeka, ki se je opajal in užival iz polne sklede sladko življenje, pil iz kristalnih čaš vse slasti, ki jih je zanj rodila zemlja, čul se je lahek šum težke svile, v katero so bile oblečene bogate dame, katerih ustnice so bile

debelo namazane z živo barvo in okoli katerih so se smukali bledolični, izžiti kavalirji, ki so kradli ljudem denar in čas in ga zapravljali na parketu v bogatih oblekah in polizanih las, pa še bolj polizane pameti. Razgretost teles se je stopnjevala, njihove oči so bile živalsko izbuljene in kričale po plitkih užitkih. In tako je bilo vso noč, do ranega jutra, ki se je skozi saje velikanskih mestnih dimnikov začelo dramiti tam nekje na vzhodu. Pijani in opotekajoči so se vračali mladi lahkoživci in njihove oboževanke proti domu, da se preko dneva naspe v mehkih posteljah, da bodo mogli zvečer nadaljevati igro.

In prav v tistem času so se odprla vrata ordinacijske sobe in na nosilnicah sta prinesla dva bolničarja mlado dekletko, za njo pa je stopal zdravnik, ki je bil v obrazu bled od neprespance noči in dela, in sestra, ki mu je stregla pri težkem poslu. Zanesli so bolnico v sosedno sobo in jo položili na svežo posteljo. Bila je v obrazu smrtno bleda in še vedno v globoki nezavesti. Zdravnik je naročil, naj ga takoj pokličejo, kadar se bo bolnica zavedla, seveda, če se bo sploh še zavedla. In odšel je po stopnicah, da se nasloni v svoji sobi na posteljo in se za trenutek odpočije od težkega dela.

Ura je udarila devet, ko je pogledala v bolniško sobo, kjer je ležala bolnica, sestra bolničarka in videla je, kako se bolnica dramiti iz nezavesti, v katero je bila pogreznjena vso noč. Stekla je po zdravniku, ki se je skoro vrnil in je tiho zaprl za seboj vrata bolniške sobe, kjer je ležala njegova bolnica.

Pri gospodu tovarnarju so bili danes nekam poparjeni. Stari je razburjeno hodil po sobi, opletal z rokami in godrnjal pred se. Naenkrat je pozvonil in pribrzelo je v sobo mlado dekletko, ki se je pred gospodom globoko priklonilo. Skozi okno je gledal, ko je z malomarnim glasom vprašal mlado služkinjo: »Kdaj je včeraj odšla Ančka z doma?«

In z drhtečim glasom je odgovorila vprašana: »Popoldne. Vem pa le to, da je popreje govorila z mladim gospodom in da je silno jokala, ko je odhajala od doma.«

»Ali vam je kaj rekla?« je trdo vprašal gospod.

»Nič mi ni rekla, šla je ihte skozi vrata in tedaj se je pač zgodilo.« Služkinja je obmolnila in čakala, kaj poreče njen gospodar. Ta se je hipoma obrnil in zabodel svoj pogled v trepetajoče dekletko, ki je stala pred njim in ji trdno zabičal: »Če te kdo vpraša, povej samo to, da ne veš ničesar, Anica ni govorila z mojim sinom, Anica je bila sploh čudno dekletko, ki se je pečalo s vsemi mogočimi ljudmi. Si razumela. Torej moj sin ni govoril ne včeraj, ne nikoli z Anico. Si razumela! S prvim ti zvišam plačo. Razumela?«

Dekletko je gledalo z razprtimi očmi svojega gospodarja, ki je velel, da ni nikoli govoril njegov gospod sin z Anico, slišala pa je dobro, da ji je plača povišana. In gospod sin torej ni govoril. Globoko se je poklonila pred dobrim gospodom, ki je tako ljubeznjiv, da ji je povišal plačo.

Stari pa je stopil urno k vratom, ki so vodila v sosedno sobo in poklical skozi vrata hišno ter ji naročil, naj nujno pokliče njegovega gospoda sina, s katerim ima nujne poslovne pogovore. Nato je udobno sedel v velik, eleganten naslanjač in si zažgal debelo cigaro, da je zadišalo po vsej veliki sobi okoli njega, s tolstimi prsti pa si je bobnal po pisalni mizi, za katero je sedel. Tako je pričakoval sina, s katerim ima tako važne poslovne pogovore. Gospod sin pa je ležal globoko zakopan v mehke pernice in dihal globoko, saj je bil potreben počitka, bil je že dan, ko se je vrnil iz bara, kjer je preveseljačil vso dolgo noč, ki pa mu je bila prav danes tako kratka. Previdno je stopila v njegovo sobo sobarica in ga začela buditi z mehkim glasom. Še nikoli ga ni klicala, zato ji je glas nekoliko podrhteval; ko se ji je posrečilo, da ga je zbudila, je buljil nekaj

časa vanjo s topim pogledom, nato se pa široko zarežal, kot bi hotel povedati nekaj prav zabavnega. Toda sobarica mu je pojasnila, da želi govoriti z njim njegov gospod papa in odšla iz sobe.

Ko je uredil svojo toaleta, je stopil

Sin pa ga je malomarno motril, kot bi govoril oče o neki daljni pravljici, ki ga ne zanima, nato pa se je vendar zdramil in med zehanjem vprašal: »Ampak, papa, povej mi vendar, kaj imam jaz z ugledom naše hiše in firme, ne vem ničesar. In prosim te, bodi

HARKOV — gospodarsko središče današnje Ukrajine

Harkov je bil od 1920 do 1933 glavno mesto ukrajinske sov. republike in je ostal njeno gospodarsko središče tudi še potem, ko je z l. 1934, postal Kijev spet politična prestolnica. Naša slika predstavlja v »petletki« novo zgrajene hiše

pred svojega papana in mu želel dobro jutro. In papa se je okrenil k njemu in ga škileče motril. Okoli ust pa mu je igral porogljiv nasmeh.

»Veš, kaj se je včeraj pod noč zgodilo? Naša hiša, ugled naše hiše in firme, ki je svetovno znana, vse to si umazal.«

kratek, nisi mi pustil, da se naspim, ko sem komaj dobro zadremal.«

Pa je nadaljeval dobri papa: »Veš, naša dekla Ana se je včeraj v glavnem parku zastrupila in sedaj leži v bolnici. Sicer je rešena, pa morda bi bilo bolje, da bi ne bila rešena. Prokleta medicina ob nepravem času. Kaj praviš, ljubi

Kateri čevlji se Vam bolj dopade?

Gotovo prvi, bolj negovani čevlji! Vsak čevlji morate napeti na kopito in ga čistiti z dobro terpentinsko kremo, potem bo zelo trpežen in Vam v veselje. — Najbolj zahtevana in največ razširjena je krema za čevlje

Šmol-pasta

CLIO šumeča limonada

v tabletah po 50 par

Slastna osvežujoča pijača za staro
in mlado /// Dobi se povsod, kjer
so vidni plakati „Clio“

sinko, na to novico? Ali nisi govoril z njo, prav preden je odšla? Ali ni morda, dragi gospod sin, prijokala iz tvoje sobe in potem šla ter se zastrupila na javnem prostoru, kjer so jo prehitro našli. Prosim te, gospod, da mi pojasniš, kaj in kako je bilo.»

Gospod sin pa je udobno sedel v svojem naslanjaču, zrl predse in okoli ust mu je igral lagoden smehljaj, kot bi oče pripovedoval o neki daljnji stvari, ki ga more zanimati le kot nekaj, kar je bilo v davnih časih, pa je vredno, da se sedaj ob tej uri in zanj ob zelo nepravem času obnovi. Naenkrat se je ozrl v očeta, ki je prav tako porogljivo smehljajoč se čakal na sinov odgovor. In sin je začel hladno: »A, naša Ančka, naša dekla Ančka se je zastrupila. Če se ne motim, mi je v tej zadevi nekaj omenila popoldne, pa nisem verjel, da je toliko junaška.«

In ugledni sin iz ugledne rodbine se je zazrl v rob mize, kot bi se zamislil v nekaj daljnjege. Bledi njegov

obraz je prav v tem trenutku razodeval, da je mladenič prebrodil že marsikaj. Globoki kolobarji pod očmi so prepričevalno govorili, da je to noč prebil v kakem baru ob pijači in ženskah. Da, današnja noč in Bog ve, koliko noči že poprej. In vse te noči so pisale s svojo roko preko njegovega lica, ki je bilo udrto, kot lice starca, ki se pripravlja na pokop svojega izžitega telesa. Še vedno mu je ležal porogljiv nasmeh, ki je prehajal v trpkost, okoli njegovih ozkih ust. Tolsto lice starega papana pa je žarelo v dimu, ki ga je pihal iz svoje debele cigare; plehka misel, ki mu je bila že od rojstva svojstvena, pa je plahutala kot slabo sukno, ki ga lahko dobiš po najnižji ceni v zakotni tržnici vaškega oderuha. In ta misel se je oklepala le enega vprašanja, kako rešiti ugled hiše in njegove firme. Zato je povzel besedo: »Ampak, dragi moj sin, škandal bo prišel na dan, sicer res ne vem, zakaj se je šla zastrupljat, saj vendar ni

nič hudega, če je bila kdaj pa kdaj pri tebi v sobi, moj Bog, koliko jih je že bilo v raznih sobah! In imela je vendar dobro plačo in zdaj pa to napravi. Toda ljudstvo tega ne bo razumelo, ulica bo zopet tulila, da izkoriščamo delavske ljudi. To, prijatelj moj, to si

korakom še dalje mazati mojo hišo, ki sem ti jo kot edincu določil. Povem ti, še danes boš pospravil svoje reči in s prvim vlakom se odpelješ v tujino.«

In stari gospod papa je nervozno koračil po svetlih parketnih tleh preko debelih preprog. Sin pa je se nasmeh-

EDINBURGH — glavno mesto Škotske s starim gradom nekdanjih škotskih kraljev

Edinburgh je dal zgraditi škotski kralj Edvin 617. leta (odtod ime Edvinov grad). Kasneje so se morali Škoti sprijazniti z vlado angleških kraljev

ti moral takrat pomisliti. Saj ne razumejo, da jih s svojimi obiski počastimo in zato jih tudi plačamo. Prokletu ljudstvo nehvaležno!« Vstal je in začel razburjeno hoditi po sobi. Sin pa se je sklonil globlje, njegov blede obraz je posinel, na vratu so mu izstopile velike rdeče lise. Oče je opazil sinovo zamišljenost in zatulil:

»Kaj, postajaš morda sentimentaln? Mar misliš s kakim nepremišljenim

nil trudno, vstal in se vzravnaval pred svojim dobrim papanom ter dejal:

»Sam si mi pokazal pot in jaz grem še danes to minuto v inozemstvo, saj moram in hitro moram.«

Pogledal je svojega očeta skozi zaspane, s krvjo podplute oči, rdeči madeži pa so zasijali v vsej strahoti razbrzdanega življenja, pred očetom je stal dvajsetletni starec, ki je nosil v svoji krvi smrt, ki pa je bil že po roj-

stvu določen za dediča velike firme s svetovnim slovesom. Stari ga je nekaj časa brezizrazno gledal, skoro nato pa se mu je užgal v očeh plamen strahu in groze, pogled mu je obvisel na sinovem vratu, kjer se je razlivalo jutranje solnce po smrtnem škrlatu, spoznal je ta trenutek vso resnico in ranjen zatulil:

»Sedaj razumem, zakaj se je. Reši se, sin, ostani našemu domu naslednik. Beži, hitro beži in vrni se, ko boš rešen strašne more, ki bo ležala tudi na meni!«

Čudovite so nature nizkotnih ljudi, tisoče jih morejo pogaziti, vendar za svojega se ustrašijo in jočejo za njim. In tisti tisoči so bili vsi zrnje, ki je kazalo, da bo nosilo tisočere koristi s svojim delom in svojim trpljenjem, med tem ko je tisti eden — plevel, ki bo v svoji dobi zadušil mnogo, kar je bilo zdravega.

Sin je odšel strt skozi vrata v sobo, da se pripravi na pot v tujino, kjer bo spet dobil svoje zdravje in tujina bodi tista, ki naj izbriše madež s telesa ugledne rodbine.

Nekaj dni potem je izšla v časopisu notica o samomorilni kandidatini, ki se je pred dnevi v parku zastrupila. Časopis je vedel povedati, da je bila nesrečnica posestnica, ki je pri svoji obrti zapadla gnusni neozdravljivi bolezni. Pripomnil pa je neznani pisec še: rešili so ji sicer življenje, toda treba bo končno pregledati tudi naše zakone, ki naj bi strože gledali na take ženske, da ne bodo okuževale zdravih moških.

In stroji v veliki tovarni so brneli naprej, firma ni bila prav nič umazana, težki avtomobili so vozili dnevno na postajo robo, ki so jo nalagali v velike vagone, in ki je dovajala težke tisočake ugledni rodbini, ki je bila v nevarnosti, da jo umaže počestnica s svojo nečistostjo.

Preteklo je nekaj mesecev in iz elegantnega salonskega voza ekspresa je izstopil mladenič, ki se je veselo smehljajal. Vstopil je nato v elegantno limuzino, ki ga je odpeljala po tlakovani

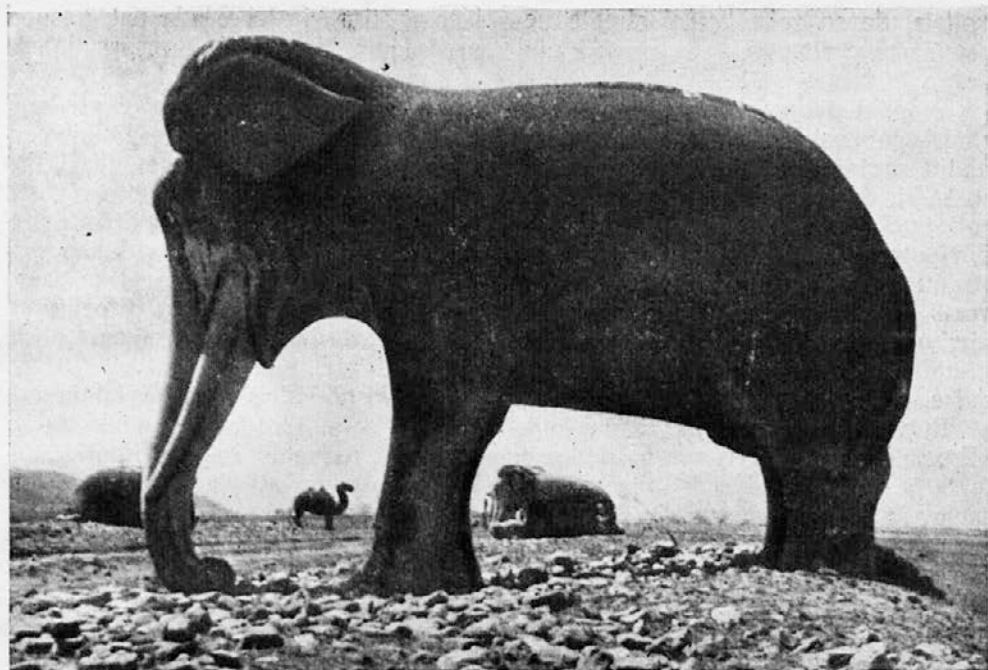
cesti proti veliki palači, ki ji bo nekoč lastnik.

Skoro v istem času pa se je pred blaznico ustavil zaprt voz, iz katerega je krepk bolniški strežnik potisnil mlado bledolično dekle, ki ji je v očeh gorrel strašen ogenj. Vrata so se zaprla za njo. V seznam bolnikov je bilo vpisano: blaznost.

Razvalina pa je dobila do srca globoko rano, iz katere je krvavela curkoma. Dekle, ki je šlo, da ji pomore, je v svojem trudu zblaznelo. Kako strašna je borba in sodba Razvaline!

III.

Tvorniška sirena je zapela svojo zagleglo, dolgo in monotono pesem, ki je rezala zakajeno ozračje in ga parala na dvoje, da je skozi zarezo posijalo solnce, ki se tako redko kdaj prikrađe skozi saje in dim, ki ga mečejo visoki dimniki plavžev, kjer se stopi dnevno na tone železne rude. Železo-ruda, za katero je skrvavelo že tisoče ljudi, so tu topili noč in dan in dan in noč. In ko je sirena odtulila, se je vsul skozi vrata topilnice trop črnih ljudi, ki so skozi saje skušali ujeti le žarek solnca, ki naj bi jih obsijal, da bi lažje zadihali. Sajasti njihovi obrazi so jih delali pošastne. Ustnice, s katerih jim je slina zmla saje, so rdele iz umazanije. Očesna vlaga je popila umazanijo in jo vsrkala vase, zato so jim tudi oči izstopale iz temnih saj in jim žarele v čudno trpečem in hrepenečem ognju. Kam jim je uhajal pogled? Kje je vasovala njihova s sajami prekaljena in v sajah zadušena misel? Razšli so se na svoje domove, da použijejo svoja skromna kosila, da s sajastimi rokami prižmejo na svoje prsi morda svojega malega sinčka, ki je težko pričakoval svojega očka, ki se ga je vsega črnega razveselil in se prižl nanj, ko bi v svoji mladi duši slutil, da so prav te črne saje, ki pokrivajo očeta, tisto dobro, ki mu nudi dnevno skorjo kruha. Sirena je odtulila, tovarna se je za uro izpraznila, le pri kotlih so sukale črne postave svoje žuljave roke in nametavale v velike peči premoga, ki so ga silne peči tako hitro

KITAJSKA — Ogromne kamenite figure raznih živali ob »cesti duhov«, ki vodi k 13 cesarskim grobovom dinastije Mingov pri Nankovu

JAPONSKA — Pokrajina Miyajima

goltale, da so roke komaj stregle nenasitnemu žrelu, ki je terjalo od njih vedno in vedno, še in še.

V veliki dvorani tvorniškega stanovanjskega poslopja pa so sedeli v usnjatih naslonjačih rejeni gospodje, ki so kadili debele cigare, tako, da je bila soba polna blagodišečega dima. Njihovi obrazi so kazali, da so gospodje zbrani iz vseh vetrov sveta, saj so govorili v tujem jeziku. Pogovor je bil živ, od časa do časa pa so poklicali uradnika, ki jim je dajal potrebne podatke.

In vstal je predsednik in zakrutil: »Premalo nam donša vse to podjetje, le 30% dobička in sedaj naj poboljšamo še plačo delavcem? Odpustite vse uporneže, na cesto z njimi, delovne sile je danes zadosti! Taka je moja misel in moj sklep, gospodje upravni svetniki.«

Vsi so molčali, le gospod direktor, ki so dajali pojasnila, so se pozibavali v svojem sedežu in škilili predse, do-

kler ni stisnil iz sebe: »Ampak gospod predsednik, delavstvo se pripravlja, da si s silo pribori svoje zahteve.«

Tedaj je obraz gospoda predsednika posinel, v sveti jezi je puhnil nervozno oblak dima iz sebe, udaril po mizi in zakričal: »Kaj nimamo oblasti, ki nas bo ščitila, kaj ni morda nobrega foruma, kjer se bomo lahko pritožili. Gospod direktor, poiščite samo voditelja delavcev in ga pripeljite k meni, takoj bo zadeva rešena, boste videli.«

In gospod direktor je vstal in odhitel iz sobe. Gospodje svetniki pa so kadili in računali, kako dvigniti dobiček in kako znižati plače delavcem. Debata je bila burna vse dotlej, dokler se ni vrnil direktor, za njim pa je vstopil v sobo delavec, ki ga je pripeljal s seboj. Sajast je bil v obraz in po vsem telesu, le oči so mu gorele, ko je stopil v posvečeni prostor, kamor so bili poklicani le nekateri izbrani. In vstal je gospod predsednik in začel v tujem je-

A. ŠARABON

Uvoz kolonijalne robe
Veletrgovina s špecerijo
Velepražarna za kavo
Mlini za dišave
Glavna zaloga rudninskih vodá

LJUBLJANA

Brzjavni naslov: Šarabon Ljubljana
Telefon interurban šte. 26-66

USTANOVLJENO LETA 1886

ziku in s trdim glasom govoriti v delavca. Njegov govor pa je prevajal direktor. Visoko čelo delavčevega je bilo pokrito z debelimi znojnimi kapljami, ki so se scedile kot gnojnica preko

ki so ga poklicali pred svoj tribunal, da izrečejo svojo sodbo. Toda v teh očeh ni bilo strahu, ne, oči so izražale samo odločnost in iskrenost, ki jo najdemo samo pri trpečih bitjih, katerim

JAPONSKA — Grad pri Hirosakiju na glavnem japonskem otoku Hondo

razoranega sajastega lica in padale na prsi zaprašene srajce, kjer jih je blago vpijalo in hladilo razgreto bitje srca in mirilo razpaljeno in po delu razburkano kri v žilah trpinovih. Njegove modre oči so izražale neko bolešno hrepenenje in gledale nekam v daljo, kot bi iskale opore v boju z gospodi,

gleda duša tako rada skozi oči in govori in kriči in joče in se tudi smeje. Tak je stal sin Razvaline pred svojimi sodniki kot zastopnik svojih tovarišev delavcev, ko so ga poklicali, da pove svoje mnenje.

Povedal jim je na stavljena vprašanja, da je doma z Razvaline, da hoče

rešiti svoj dom, zato, da se je udinjal, da pa ve, da je delo premalo plačano, da je trpljenje silno, zato seveda hoče vztrajati v borbi za svoj obstanek in za obstanek svojih drugov. »Tako, Razvalino rešujete, prav, prijatelj moj dragi, rešiti jo je treba in to čimprej. Zakaj nam niste povedali tega prej, mi bi vam bili že davno dali, kar vam gre. Samo povejte, koliko potebujete in gospod predsednik, kar izplačajte.« In hihital se je svoji veliki diplomaciji, s katero je vedno zmagoval. Tedaj pa se je užgalo v pohlevnem modrem očesu, zažarelo je, da je speklo v duše vse navzoče svetnike, ki so se začeli nervozno premikati na svojih usnjatih sedežih. Sklonjena postava, ki jo je zlo-milo delo, se je kot struna vzravnila, svoj jasni pogled je zasekal med druž-bo tolstih teles in jih objel vse, jih vsrkaval in s spačenimi ustmi si je jec-ljajoče zašepetal: »Sin sem Razvaline, sam rojen na Razvalini in sedaj naj izdajam svoje tovariše, ki jih je obup

prignal, da strežemo silnim strojem, zato, da bom jaz sedel na toplem. — Glasno pa je dejal: »Gospodje, sajasta je naša koža, toda čista je naša misel. Strma so pota, po katerih hodimo mi, toda na tej cesti, na teh klancih ni zle misli, ni prevar in ukan, tu smo si brat-je, ki se ljubimo in spoštujemo. Tu smo dobri vsi, kolikor nas je in nas je mili-jone in milijone in ti milijoni prenašajo lepo misel in ljubezen iz veka v vek, ker so jo pozabili tisti, ki se vozijo v svojih razkošnih vozovih po asfaltnih cestah, ki so tudi delo naših rok. Da, ljubim Razvalino, ker je moj dom, ljubim svojo grudo, ker me je pojila s svojimi sokovi, ljubim svojo mater, ki me je v revščini rodila in poslala z lepo mislijo na široko pot klancev. Toda, gospodje, še bolj ljubim pa tiste mili-jone, v katerih spremstvu hodim po teh klancih, kjer slišim jok svoje matere, kjer slišim krik ranjene in oropane zem-lje, ker slišim krik oropanih src in raz-bičane misli in preko vse zemlje se je

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

*Novo in oproščene vloge Din 149,000.000'—
so vsak čas in brez omejitve izplačljive*

Za vse vloge jamči

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA

razgrnila razvalina, silna, nadvse silna in milijoni se bore zanjo, trpeči milijoni so to in ti nosijo svetlo luč ljubezni preko teh klancev v lepšo bodočnost. Zato, gospodje, naj živi Razvalina, ali pa naj pade pod udarci, ki jih ji boste zadali.«

Končal je svoj govor, dvignil je glavo in vzravnan odšel skozi vrata, da se uvrsti med milijon, na strmi cesti, potem, ko je zapustil in zavrgel priliko, ki se mu je nudila, da se dvigne nad tovariše. In v duši je bil miren, sirena pa je zatulila svojo pesem, ki je vabila pridne roke na delo, toda tokrat se ni vsula v tovarno množica ljudi, ki bi bili pokriti s sajami. Nikogar ni bilo, ki bi bil prijel za delo; doma so ostali delavci in čakali, da se jim popravi krivica in da se upravni svetniki zedinijo, na koliko bi lahko pristali in kolik izpad dobička bi lahko utrpeli, če bi se ugodilo njihovim upravičenim zahtevam. V veliki peči je začel ogenj pojemati, ni bilo več pridnih rok, ki bi stregle in mu dajale netiva, zato je odmiral, njegovi plameni so se skrili pod siv pepel, dokler niso odmrli popolnoma pod njim. In nebo se je začelo jasniiti, dimniki, ki so popreje bruhalo sajasto smrt, so se umirili, razčistil se je zrak in solnce je posijalo v dolino dima in saj po dolgem času. Tam v dalji pa je žarela Razvalina in strmela v neenako borbo, ki jo je bojeval njen sin pri sajastem plavžu. Milijon oči je bilo uprtih v to borbo, toda najsvetejše oči so bile one, ki so zrle z Razvaline, bile so oči matere in bolnega doma.

Tekli so dnevi, pretekli tedni in tovarniška sirena se je po dolgem času zopet oglasila in vabila na delo. Sporazum je bil dosežen. Delavci, ki so iznemogli komaj čakali, da primejo za delo, so se veselo vračali skozi velika vrata v sajaste dvorane. Dimniki so začeli že prej bruhati silne množine saj proti nebu, ki se je začelo kremžiti in pomlad, ki se je bila naselila za nekaj tednov v dolino teme, se je skujala in skrila svoj lep obraz. Rešeno je bilo vprašanje, delavci dobe majhen povi-

šek, dobiček delničarjev se ne bo zmanjšal, pač pa se bo podražilo blago, ki ga ustvarjajo pridne roke in plačal bo zopet tisti milijon, ki je pravkar prejel miloščino. In ko je začela v plavžih čvrčati ruda, ki se je v žarečih kapljah izločala, so odbrzele izpred tovarne lepe limuzine, dvignile valove prahu, ki se je mešal s sajami in odšle so s svojimi gospodarji preko meje v bogata letovišča, da bodo čim temeljiteje in več zapravili denarja, ki jim ga kopičijo pridne roke.

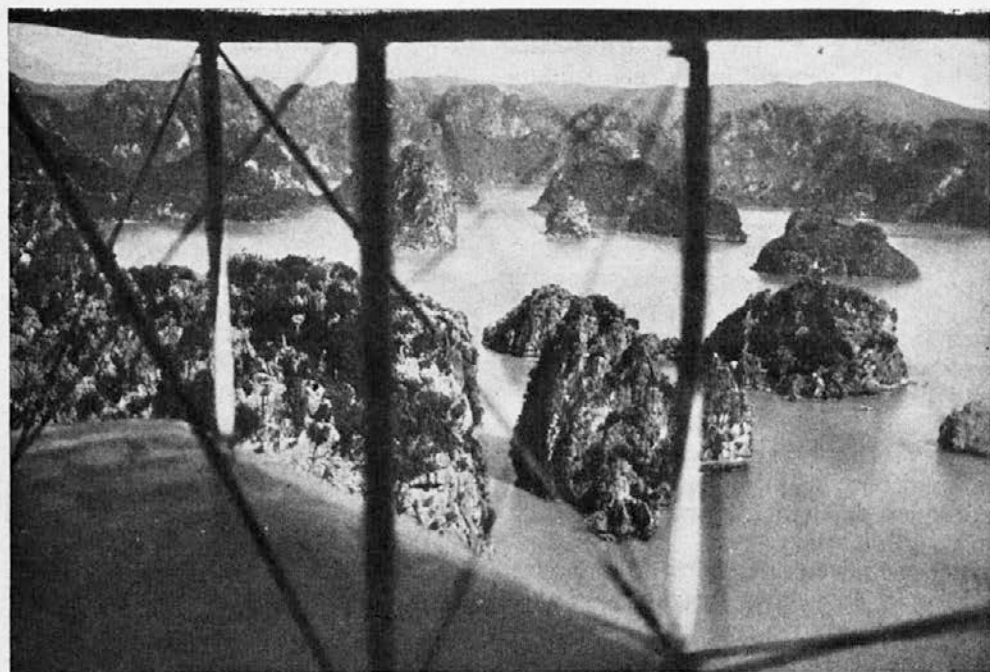
Še malo razburjenje je zavladovalo, ko so čez teden dni odvedli pred sodišče njihovega delavskega zasotnika, ki je bil obdolžen, da je rovaril proti javnem redu in ki se je moral zato zagovarjati pred sodniki. In sodba je prišla, tako iznenada, brez mnogo razpravljenja in dokazovanja; že dejstvo, da je bil v tovarni nered, je zadostovalo, da je bil obsojen.

Smehljajoč je stopil pred sodnike, prepričan je bil, da je nedolžen. Toda, ko je vstal tisti, ki ga mora obtožiti in iznesel pred vsemi: »dedno obremenjen, sestra mu je v norišnici, kjer se zdravi kot neozdravljivo bolna na boleznih, ki jo je dobila kot počestnica, brat je bil ustreljen v Kanadi kot upornik in nasilnež...«, tedaj je zamrl njegov smeh, glava mu je udarila ob prsi in preko lic se mu je udril potok solz, ki jih je izjokala pogažena in opljuvana duša. Nič se ni branil, na dlani so mu prinesli in pokazali vso njegovo vrednost, že od rojstva je bil torej zaznamovan in to prokletstvo se je vleklo za njim v svet in se bo vleklo, dokler bo živel in to prokletstvo bo torej požrlo tudi Razvalino. In ko so se za njim zaprla težka vrata ječe, ko je sedel sam v celici, mu je brnelo: kot vlačuga, kot puntar, sam pa je vedel, da sestra ni bila vlačuga, da brat ni bil nasilnež, ampak da je vse vodila pri vsem le velika ljubezen do Razvaline in do onih milijonov, katerih člani so tudi oni.

Odprla so se vrata ječe, ki jo je pre-sedel in po mesec dolgi temi je stopil izza ozidja bled človek, ki se je sključen

oddaljeval od jetnišnice. Ni šel proti tovarni, saj je vedel, da bi potrkal zastonj, korak je umeril po cesti, ki je vodila proti Razvalini, tja ga je vleklo srce in ko se je vzpenjal po klanecu, ki ga je peljal iz doline saj in teme, iz doline prevar in solza, pa tudi iz doline

jokajoče vriskala in pela pesem upanja in ljubezni, vse pa je bilo posvečeno njej Razvalini in materi in zemlji. Kam sedaj? Kašelj ga je dušil vedno huje, dokler mu ni bruhnila skozi usta kri, ki je orosila prašno cesto in se pomešala v rdeče blato. Tako je sedel bojev-

ALONŠKI ZALIV V TONKINGU, posnet iz letala — Odlikuje ga polno otokov z bizarnimi pečinami in čudovitimi jamami

upanja, da reši svojo Razvalino, in iz ljubezni do svojih sotrpinov, ki so ostali tam, da bodo gojili prav take upe, kot jih je gojil on sam, dokler ali ne zmagajo, ali pa bodo šli razočarani preko klanca na cesto v neznano. Skoro je dosegel vrh, od koder mu je objel pogled vso pokrajino pod seboj, ki je bleščala vsa v solncu okopana. V prsih ga je dušilo. Posilil ga je suh kašelj, pljuča niso bila več navajena svežega zraka, pa so se mu ranjena stisnila v bolečih krčih, ki so se javljali v kašlju. Kam sedaj? Kako je šel, pred dobrim letom v sajasto dolino! Bil je vzravnan in ponosen, po žilah mu je z močnim ognjem plala mlada kri, duša pa mu je

nik z Razvaline, sam razvalina, oropan zdravja, a kar je bilo še huje, oropan upanja in ljubezni. Tam v solnčni dolini, tam nekje je njegova Razvalina, ki pa mu je postala prav danes tako odmaknjena, da je ne more več doseči trudno oko. Hotel ji je prinesiti zdravila, pa ji prinaša v svoji notranjosti smrt, ki mu razriva mlada prsa, ki mu jih je ona dala. Dvignil se je, da bi nadaljeval svojo pot. Domov ga je ghalo, tja na Razvalino, tja mora, tam hoče počivati, ona naj mu nudi zadnje pribežališče, ona naj ga sprejme, samo ona bo razumela. Korak pa mu je postal opotekajoč, noge so se mu zapletale. Sesedel se je kraj ceste, da se še

To je zaščitena znamka
edino pristnega
THIERRY-BALZAMA.
Varujte se ponarejenja

To je zaščitena znamka
edine pristne
THIERRY-jeve CENTI-
FOLIJSKE MASTI!
Varujte se ponarejanja

THIERRYJEV BALZAM

Edino pristen samo z zakonom zaščitanim ži-
gom »Zelena nuna« in imenom »Thierry«

Uporablja se pri motnjah prebave, hlipkanju, kolcanju, želodčnih bolečinah, pomanjkanju teka, želodčnih krčih, črevesnih boleznih in driski. — Nadalje pri oslabelosti, onemoglosti, nezavesti, proti zobobolu, pri boleznih ust in grla za grgranje ter kot blažilno sredstvo bolečin in trganja udov.

Oglas po uver. min. zdravja in soc. pol. S. br. 12917 od 7. VI. 1934

THIERRYJEVO CENTI-FOLIJSKO MAZILO

(mast za rane) edino pristno samo z zakonom
zaščitanim znakom križa z ovito kačo in
s centifolijsko rožo

Thierry-jeva mast iz centifolije ublažuje bolečine, izvleče iz rane nesnago, pospešuje zdravljenje rane, ublažuje obolenja, ter se toplo priporoča pri različnih ranah, ker je razkuževalno sredstvo, poznano v tu- in inozemstvu.

Thierryjevi zdravilni izdelki (Thierry-Balzam in Centifolijska mast) se dobivajo v lekarnah, a kjer jih ne dobite z zgoraj omenjenimi zavarovalnimi znamkami, jih naročite naravnost od:

Lekarne pri „Angelu Varuhu“, Adolfa pl. Thierryja nasl. Pregrada št. 182 (via Zagreb) Savska ban.

Cene Thierry-Balzama skupaj s pakovanjem in poštnino: 6 steklenic 60.— din, 1 velika specialna steklenica 55.— din. Cene centifolijske masti skupaj s pakovanjem in poštnino: 4 lončki 48.— din, — 6 lončkov 66.— din.

PRI VEČJIH NAROČILIH ZNATEN POPUST!

Pošilja se po povzetju ali pa če se denar pošlje vnaprej.

Veliki cenik, poučno brošuro, koledar 1938 pošljem na zahtevo **brezplačno**.
Oglas po uver. min. nar. zdravja in soc. pol. S. br. 12-48 od 7. VI. 1934

nekoliko odpočije, da si nabere svežih moči, ki so mu jih izpili plavži in ječa. Zameglilo se mu je pred očmi, temna koprena je padala na luč, ki je padala z neba na zemljo. Prijela ga je prijetna omotica, ki jo je motil samo silen kašelj, ki je iztiskal iz bolnih prsih kepe bolne krvi...

In Razvalina je bila tretjič ranjena, globoko ranjena, prav do srca, od koder je tekla kri, ki se je mešala s cestnim prahom, se sprijemala v krvavo

blato, v katerem je končal njen sin. — Sprejela ga vase, vsa velika, preko vse zemlje razgrnjena in vsa strašna, vse obsegajoča in terjajoča strašne svoje žrtve.

Velika gora pa še poje pesem nekdanjih dni, Bistrica še vedno gloje zemljo in jo odnaša v kraški požiralnik, kjer utone za večno in s svojim krivenčastim tokom prinaša še vedno upanje delavnim ljudem, dobiček pa dobrot-

nikom njihovim. Še vsako leto pomaže vse sveže travnike, da je krma ogabna in za živino neužitna. Razvalina stoji še danes kot nekoč, prav tako revna in betežna in posluša petje gozda nad seboj in petje škrjanca, ki se dviga nad njo, posluša pa tudi tuljenje grobov, ki se kopičijo pod gozdom in strmé s

strašnimi svojimi očmi v jasno nebo, kjer se sprehaja v svetlih poletnih nočeh mladenič, ki ima pošastno obliko in v čigar desnici se zažari mogočen srp, s katerim žanje svetle zvezde z nebes, ki padajo na zemljo kot svetli biseri-solze narave in tonejo v grobovih, ki jih je dnevno več in več...

Alkohol

Njegova dobra in slaba stran

Vse pijače, to so: pivo, vino, različna žganja, imajo v sebi alkohol, ali kemično etilni alkohol, ki se piše C_2H_5OH . Kolikor mogoče čistemu alkoholu pravimo tudi vinski cvet ali špirit. Pivo vsebuje navadno 3 do 5% alkohola, vino 8, 10 do 17%, ruska vodka 42%, konjak 55%, rum do 80% alkohola.

Pijače, ki vsebujejo malo alkohola, kakor pivo in lahka vina, so, ako jih pijemo zmerno, za odrasle kolikor toliko neškodljive. Pijančevanje, da rabimo to vsakdanjo besedo za neprestano in veliko uživanje opojnih pijač, povzroča slabitev prebavnih organov, slabša krvni obtok in živce. Okrog 30 do 40% umobolnih je v umobolnicah vsled neprestanega uživanja alkohola, kratko vsled pijančevanja.

Nezmerno in preveliko pitje žganih pijač dovede človeka po 4 do 10 letih do takozvane pijanske norosti, po latinski delirium tremens. Bolnik vidi neštete majhne živali, kako se živahno premikajo (hrošči, miši, muhe), pa tudi velike živali, pogosto v raznih kombinacijah in v človeški podobi. Vidi cele prireditve (veselice, dirke, pogrebe, bitke). Ne manjka tudi k tem prikaznim komičnih dodatkov, na pr. kako njegov sosed jaha prešiča, kako cesar pase krave. In vse to, kar tak bolnik v bolni domišljiji vidi, vse to se mu zdi tako jasno, da bi lahko naslikal. Verjame, da je vse to gola resnica, ali pa govori o fotografskem aparatu — laterni magici, o škratljih in o kinu. Njegov spomin je zelo zmešan.

Če se čisti alkohol brizgne v žile, je

smrtnonevaren strup. Konj lahko že v 1 do 3 minutah pogine, če mu samo 30 gramov čistega alkohola brizgneš v žile. Štirileten otrok, ki so mu neko noč, ko je jokal, dali v usta cucelj, prepojen z alkoholom, je umrl vsled izpuhtevanja alkohola. Neki konj, ki je slučajno popil 5 litrov žganja pomešanega z 10 litri vode, je zbolel in poginil v 60 urah. Race in kokoši, ki so pozobale v žganju namočene črešnje, so bile pijane in so poginile. V nekaterih cvetlicah se iz mednega soka v cvetju po dolgem deževju naredi alkohol. Med namreč zavre. Čebele, ki obiščejo potem take cvetice, postanejo pijane in ne znajo nekaj časa pravilno letati. Če z mikroskopom gledamo kapljico vode, vidimo bogato, živahno življenje v kapljici, polni raznih bacilov in bakterij. Pa dodenimo čisto malo alkohola, življenje bo naenkrat prenehalo. Kapljica bo grobišče. Za bacile in drobne živalice, mrčes itd., je alkohol smrtonosen strup. Zato je alkohol najboljša razkuževalno sredstvo pri ranah itd.

Kemično čisti alkohol se dobi z večkratno destilacijo (precejavanjem) in če ga spojimo s snovmi, ki imajo to svojstvo, da srkajo vodo, kakor je na primer, žgano apno, vroča železna galica itd. Alkohol ima zelo prijeten duh, je lahko gibljiv in brezbarvna tekočina, ki pri 80 stopinjah vre. Da se tudi v vsakem slučaju dobro mešati z vodo.

Če zažgemo v steklenici (retorti) alkohol, gori z modrikastim plamenom; istočasno se obložijo stene retorte z vodno

To so indijanski simboli, izrezani iz drevesnega debla in živo pobarvani. Indijance spominjajo na razne dogodke, rajnke in njihove demone. Največ je ohranjenih totemov v Kanadi in Aljaski

paro. Če se vljuje v retorto apnena voda, in strese, postane voda belomotna. Pri zgozrevanju zgori namreč alkohol z vodne pare in v ogljikovo kislino.

Alkohol se v veliki meri porablja, kakor smo že poprej rekli, za uživanje, za kurivo, za desinfekcijo (razkuževanje), za topljenje lakov, za firniš, za umetno svilo, parfume itd. Znana kolinska voda je raztopina lahko izhlapevajočih eterskih olj (citrónovo olje itd.) in alkohola. Dražje vrste

kolinske vode vsebujejo 70 do 80% alkohola, cenejše pa 50 do 60%. Špirit, ki vre pri 80 stopinjah, povzroča na koži tudi pri navadni temperaturi osvežujoči občutek. To se lahko prepričamo pri brivcu, ko nas po britju pobrizga z mešanico špirita.

V tehniki se rabi špirit pomešan z lesnim špiritom in piridinom in to na 100 litrov alkohola 2 litra lesnega špirita in s pol litrom piridina. Tak špirit, seve, ni za pijajočo.

Med

Med je najbolj naravna sladka snov, ki jo ustvarjajo čebele iz sokov živih rastlin ter jo shranjujejo v satovju kot hrano svojemu naraščaju in sebi pozimi.

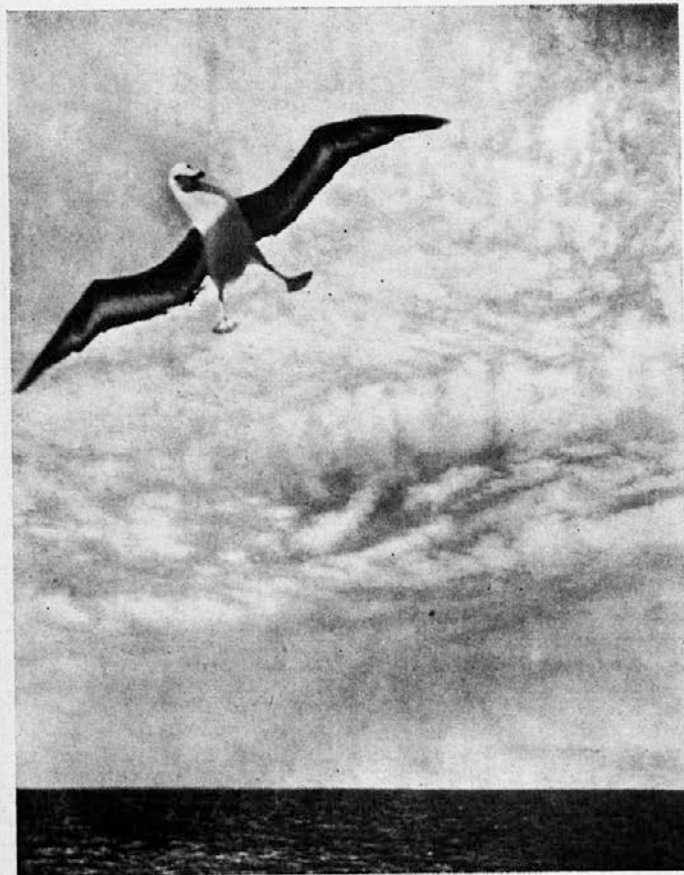
Navaden cvetlični med, ki ga nabirajo čebele iz nektarja, je prozorna, gosta tekočina svetlotemne, zelenkaste ali rujavkaste barve. Obstojajo iz 70 do 80% invertnega

sladkorja (to je sadni in grozdni sladkor), 20% pa tvori voda, beljakovina, lepljive snovi, dišave, barva, vosek itd.

Med, ki ni iz cvetja, ampak iz medene rose (sladka, lepljiva snov, ki jo na rastline izceejajo listnate uši) in iz »znojenja« igličastega drevja, ima temnejšo barvo,

medu raztopimo v 200 gramih vode, prečistimo to mešanico in preostanek pregledamo z drobnogledom (mikroskopom). Iz oblike cvetnega prahu lahko potem konstatiramo, iz kakšnega cvetja je med.

Umeten med se dela iz trstikovega sladkorja s pomočjo zelo razredčenih kislin.

ALBATROS — ki kraljuje nad morji okrog južnega tečaja

Albatros — mogočen ptič s perotmi, ki merijo 4 m. sledi ladjam v južnih morjih in se poda tudi na polete okrog sveta

bolj smolnati, ostrejši okus in vonj. Strdi se težje, sladkorja pa ima 60 do 70%. Vendar je vrednost njegove hranilne snovi približno enaka cvetličnemu medu.

Če se čebele krmi s trstnim sladkorjem (iz sladkorne pese in trsja) lahko potem tak med vsebuje 10% tega sladkorja.

Cvetlični med vsebuje večkrat tudi cvetni prah. To spoznamo, če 50 gramov

Tak trstni sladkor se namreč pod vplivom kislin spremeni v invertni sladkor. Na pr. 1 kg trstnega sladkorja (v kockah ali sipa) raztopi v 2 litrih tople vode. Prilij 1 gram mlečne kisline (se dobi v lekarnah) in pusti, da tekočina za eno tretjino izhlapi. Ko se to ohladi, je iz žilavega, rumenega soka postal umetni med.

So li ozdravljive pljučne bolezni?

S tem izredno važnim vprašanjem se bavijo pač vsi oni, ki jih muči astma (težko dihanje), katar na pljučih, zastarel kašelj, zastluzenje, dolgotrajna hripavost in gripa in se doslej niso mogli ozdraviti. Vsem takšnim bolnikom pošljemo

popolnoma zastonj knjigo s slikami

izpod peresa g. dr. Guttmanna o predmetu „SO LI OZDRAVLJIVE PLJUČNE BOLEZNI?“ — Pišite samo dopisnico (frankirano z znamko Din 2.—) s svojim natančnim naslovom na

PUHLMANN & CO., BERLIN Nr. 436, Müggelstrasse 25-25a

Oglas je registriran od Ministrstva socijalne politik, Sanitetni oddelek S., št. 2416, 12. XII. 1933

*Za žehito
uporabljajte samo
terpentinovo milo*

Zlatorog

Pazite na varstveno znamko in modro-rumeni omot!

**Delaj in štedi, da ne vpraša starost, kakšna
ti je bila mladost!**

Ob rojstvu otroka začnejo starši polagati v

MESTNO HRANILNICO V MARIBORU

vsak mesec Din 100.—. Ko dopolni otrok 21. leto mu izplačamo

Din 44.028·98

Ko dobi 21 letni mladenič službo ter vlaga mesečno Din 100 —
v naš zavod do svojega 60. leta, dobi po preteku te dobe

Din 140.622·11

Varčujte in nalagajte svoje prihranke v domači mestni zavod v

MESTNO HRANILNICO V MARIBORU

Orožnova ulica 2 / Uradne ure: dnevno od 9. do 12. ure

Prijatelj za vse živ- ljenje je dobro glasbilo

Vsakdo se lahko nauči igrati na kateremkoli instrumentu brez učitelja, ker velika svetovna tvrdka MEINEL & HEROLD vsakomur povsem brezplačno pošlje knjižico „Kako postanem dober godbenik?“ Samo glasbilo dobite pri njej izredno poceni, ker tu kupujete naravnost iz tvornice odnosno tvorniškega skladišča

Harmonike od Din 59'—, gitare od Din 128'—, violine od Din 65'—, tamburice od Din 80'—, mandoline od Din 90'—, klarineti od Din 142'—

Popolna garancija za vsako glasbilo, katero dobite 8 dni na poskušnjo. Zamenjava dovoljena. Brezplačno dobite ilustrirani cenik. Zadoštuje dopisnica na!

Meinel & Herold d.o.o.
zal. tvornice glasbil, Maribor 282

Bančna poslovalnica Bezjak

Maribor, Gosposka 25

se priporoča za kulantno izvršitev vseh v bančno stroko spadajočih poslov. **Nakup in prodaja valut** ter vrednostnih papirjev, **Prodaja srečk državne razredne loterije**, eskompt menic, inkaso, lombardni in kontokorentni posli

Telefon interurb. št. 2097 / Brzjavni naslov: Bankbezjak Maribor / Poštni čekovni račun Ljubljana števil. 14.683

MESARIJA IVAN KRUŠIČ

Ljubljana, Šiška

Moste: Prešernova ulica 8
Ljubljana VII.: Knezova 37

Telefon 34-91

Vedno prvovrstno volovsko, telečje in
svinjsko meso, čista domača svinjska
mast in vse mesne izdelke po najnižjih
cenah in se priporoča za obisk

to so res trpežni čevlji

KARO
MARIBOR

Mr. R. Sušnik

lekarna pri „ZLATEM JELENU“

Ljubljana
Marjtin trg

Ustanovljena
pred let. 1619

Telefon 21-15

Poštnohranilnični račun št. 10.522

VELETRGOVINA
S ŠPECERIJSKIM IN KOLONI-
JALNIM BLAGOM

M. OSET

MARIBOR

Direktni uvoz

Moderna pražarna za kavo

Mlini za dišave

Glavna zaloga sladkorja
državnih tovarn

Telefon: 21-73 in 27-90

Brzjavni naslov: Oset Maribor

Za gnojenje zelenjadnega vrta
in sadonosnika je najučinkovi-
tejše gnojilo **nitrofoskal I**,
ki vsebuje 8% dušika, 6%
fosforne kisline, 8% kalija in
35% apna

Za cvetlice in za bujno rast ze-
lenjadi je 40% na **sečnina** in
16% na **apnena sečnina** naj-
boljše gnojilo

Za uničevanje mrčesa, posebno
bramorjev, je **karbidni prah**
zelo učinkovito in enostavno
sredstvo. Vse to izdeluje in
dobavlja

vornica za dušik
d.d. Ruše v Rušah

MESARIJA DELIKATESA

OCVIRK RUDOLF

LJUBLJANA-ŠIŠKA

Kolodvorska 35, Medvedova 22

nudi

vedno prvovrstno

**volovsko, telečje in
svinjsko meso,**

čisto domačo svinjsko mast

in vse mesne izdelke

po najnižjih ce-

nah in se pri-

poroča za

obisk

**Hranilno in
posojilno društvo
delavcev
v Mariboru**

r. z. z o. z. Frankopanova ul. 37
(v lastnem posloppju)

Ustanovljeno leta 1871

Račun pri poštni hranilnici
podružn. Ljubljana
13.143 / Telefon 26-35

Sprejema hranilne vloge
in jih obrestuje po naj-
boljši obrestni meri /
Posojila se dajejo na
menice in vknjiženje po
ugodnih pogojih

Zadružni delež znaša Din 200.—

E. Jeras in drug

Ljubljana, Tyrševa c. 33

veležganjarna, tovarna likerjev in ruma, izdelovanje brezalkoholnih pijač nudi vse vrste domačega žganja, fine likerje po nizkih cenah, pristni malinovec, „SULIČAR“, želodčni zdravilni liker

„ASTRA“ TOVARNA KISA

E. Jeras in drug izdeluje namizni jedilni in vinski kis najboljše kakovosti. Moderne in higijenične naprave!

KLIŠEJE

V
CINK
BAKER
ELEKTRON
MEDENINO
FOTO-LITO

IZVRŠUJE

JUGOGRAFKA

LJUBLJANA
SV. PETRA NASIP 23
TEL. 2495

**Konsumno
društvo Vič**

r. z. z o. z.

priporoča svojim članom vedno sveže specerijsko in razno galanterijsko blago. Cene konkurenčne.

Član postane lahko vsak.
Pristopnina 5.— Din.
Delež 50.— Din.

LJUDSKA SAMOPOMOČ

reg. pomožna blagajna
v Mariboru, Aleksandrova 47
v lastni palači
podružnica:
Ljubljana, Tyrševa 34

sprejme vse zdrave osebe od
17. do 70. leta v zavarovanje
za pogrebno za zneske od
1000 do 10.000 Din; za doto
od 1. do 16. leta starosti za
zneske od 1000 do 25.000 Din

Zahtevajte brezplačno pri-
stopno izjavo in informacije

Dosedaj izplačali na podporah
preko 30 milijonov dinarjev

Ustanovljena leta 1927

Posojilnica

R. Z. Z. O. Z.

Maribor, Narodni dom

USTANOVLJENA LETA 1882

Stanje hranilnih vlog nad 55 milijonov
din. Rezervni sklad nad 11 milijonov din

Sprejema hranilne vloge na knjižice in na
tekoči račun ter jih obrestuje od 3 do 5 1/2%

TISKARNA

se Vam najiskreneje
priporoča z zagotovi-
lom najlepše izdelave
v solidni ceni

JEREB FRANJO

Ljubljana, Celovška cesta 14
Telefon interurban št. 35-52

FRANC DOLINAR

parna pekarna in slaščičarna

(Marcipan za desert)
Zdravilni kruh. Vsak dan
trikrat sveže pecivo.
Dobavljač Delavskemu
domu v Ljubljani in Javni
kuhinja v Delav. zbornici.
Na londonski svetovni
razstavi je bila trrdka od-
likovana z Grand Prix
zlato kolajno in diplomo

Ljubljana, Poljanska 19, Pred
Škofljo 11, Telefon Int. 30-56

Delavcem in nameščencem se priporoča nakup dvokoles, šivalnih strojev in vseh nadomestnih delov po najugodnejših cenah - najnižjih obrokih

FRANC LEPOŠA

družba z o. z.
MARIBOR
Aleksandrova cesta 39

Zdrava in rdeča lica dobi,
kdor kruh Delavske pekarnje je!

DELAVCI, NAMEŠČENCI, MEŠČANI!
Kupujte vedno najboljše kruhe iz

*Delavske pekarnje
v Mariboru*

Prodajalne:
Glavni trg 19, Aleksandrova cesta 29
Stolna ulica 21, Tržaška cesta 38

Zahtevaj vedno le

**FRANZ-OVE
TESTENINE**

ker so dobre in poceni

Ohranite si bolečine nogam samo
z **Anja** čevlji in z **Anja** vložki.

Sprejem od najfinejšega
do najprostejšega obuvala
popravila, kakor tudi od
gumijastega

A. JAKAC

Maribor, Slovenska ulica šte. 24

Priporočamo, da si
ogledate našo dobro
sortirano zalogo,
cene najnižje

Pinter & Lenard

železnina
Maribor

Na drobno! Na debelo!
Izdolovanje likerjev, dez. vin, slupov in
žganjarna

Jakob Perhavec

Maribor, Gosposka 2 / Telefon 25-80

Vedno v zalogi najboljša in pristna sil-
vovka, droženka, pristen brinjevec ter
rum in vse vrste likerjev.

Specijaliteta: Vermouth-vino in
Grenčak (želodčna grenčica)

PAPIRNICA - GALANTERIJA

Bahovec Ivan

KARTON D. Z O Z.

KNJIGOVEZNICA-KARTONAŽA

Celuloid plašče, ščitnike za vrata

Ljubljana, Stari trg 20

TELEFON ŠT. 32-69

OBLEKE,
KLOBUKE,
PERILO,

PLETENINE itd.

nudi ugodno

KONFEKCIJA

JAKOB LAH

MARIBOR, GLAVNI TRG 2

MIRKO FELDIN

|||||
*manufaktura
p e r i f o*
|||||

Maribor, Aleksandrova 13

Priporočamo trdsko

M. TIČAR

trgovino s papirj, m. pisarniškimi in šolskimi potrebščinami, blago te trdke je izorstno in poceni

LJUBLJANA

Šelenburgova 1, telefon 2934, Sv. Petra c. 36

Čitateljem koledarja
se priporoča:

Franc Golob

Ljubljana, Wolfova ulica 8

trgovina s kuhinjsko posodo
in gospodinjskimi predmeti

Dobro blago in nizke cene

D. Rakusch-Celle

VELETRGOVINA Z ŽELEZNINO

USTANOVLJENO LETA 1810

Palično železo, pločevina, cevi,
I-U-traverze, poljedeljsko orodje,
drugo oro je. hišne in kuhinjske
priprave in vsakovrstna železnina

D. Rakusch-Maribor

skladišče podružnica Aleksandrovi: c.

STEKLO
PORCELAN
KERAMIKA

Aug. Agnola

Ljubljana, Tyrševa. c. 10

Telefon 24-78

STAVBNO IN UMETNO STEKLARSTVO

Priporoča se trdka

Gregorc & Ko.

Ljubljana

veletrgovina specerij-
kega in kolonijalnega
blaga

Brzojavni naslov: Gregorc Ljubljana, Telefon 2246

►PRODUKTA◄

tvornica za kis, d. z o. z.

Ljubljana, Dunajska cesta

Telefon 21-61 / Predal 35

nudi po najnižjih cenah in
najugodnejših pogojih **KIS**.
Natura kis (iz špirta), **vi-
nal-kis** (iz vina), **Natural-
Estragon kis** za vlaganje
kumarc in sočivja

Vilka Weixl

veletrgovina papirja, knjigarna
in knjigovezna industrija

priporoča vse pisarniške in
šolske potrebščine, kakor tudi
muzikalije v veliki izbiri v naj-
boljši kakovosti in najnižji ceni

Rebek Anton
Splošno ključavničarstvo
Celje

Malinovec - sadri sokl - marmelade
odlični izdelki tvornice:
,VITAMIN' d.o.z. Ljubljana
Masarykova 46 / Tel. 32-93

Justin Grilanc
modno krojaštvo
Celje, Vodnikov ul. 3

FRANC WEILER
Billerbeckov naslednik
trgovina barv
MARIBOR, Gosposka ulica 29

Priporoča se
modna in manufakturna trgovina
Anton Petek, Celje
PREŠERNOVA ULICA 21

P R I
GOSPODARSKI ZVEZI V LJUBLJANI
dobite po zmernih cenah
živila, krmila, gnojila in druge potrebščine

Nikolič Šime, gostilna
Kočevje
Toči pristna dalmatinska vina, enkrat tedensko
morske ribe. — Priditel „Svoji k svojim“

Agitirajte vsi
za svojo
„Cankarjevo družba“

Pristne kranjske klobase
Miroslav Urbas, Ljubljana
Slomškova ulica 13 - Telefon 33-22
(poleg mestne elektrarne)

„Malinovec“
BRANDY — LIKER — RUM — ŽGANJE
F. S. Lukas, Celje
NA VELIKO! NA VELIKO!

PREMOG, DRVA, KOKS
D. ČEBIN, LJUBLJANA
WOLFOVA 1 / TEL. 20-56

Drogerija KANC
MARIBOR, Gosposka ulica 33
foto — kozmetika

PRODUKTIVNA ZADRUGA
LJUBLJANSKIH MIZARJEV

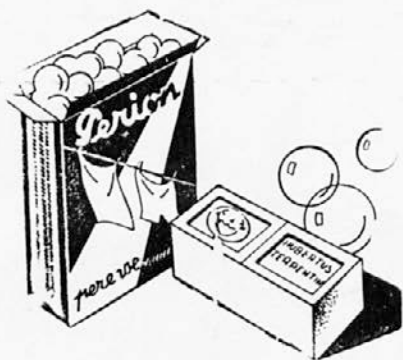
prevzame vsakršna stavbena in pohi-
štvena mizarška dela ter jih izvršuje
točno, solidno in po jako zmernih cenah

Tovarna na Viču pri Ljubljani
Telefon 24-10 | Čekovni račun 13.997

za pranje perila!

NAŠE MILO JE CENEJŠE, TODA PRAV TAKO DOBRO!

Ta znak Vam jamči, da prihranite pri 1 kg mila

Din 2⁻

ZATO ZAHTEVAJTE CENEJŠE

HUBERTUS
TERPENTINOVO MILO

